33. Lauvantaina 14 p. kesäkuuta

k:lo 11 a. p.

Päiväjärjestys.

Siv.

Ilmoituksia:

Kolmas käsittely:

1) Ehdotus Suomen Hallitusmuodoksi .. 875
Asiakirjat: Suuren Valiokunnan mietinnöt n:ot 12 ja 12 a; perustuslakivaliokunnan mietintö n:o 2; hallituksen esitys n:o 17.
2) Ehdotus laiksi Suomen Hallitusmuodon täytäntöönpanemisesta .....
Asiakirjat: Suuren valiokunnan mietintö n:o 14; perustuslakivaliokunnan mietintö n:o 3; hallituksen esitys n:o 21.

Nimenhuudossa merkitään poissaoleviksi ed. Holma ja Wankkoja.

Päiväjärjestyksessä olevat asiat:

1) Ehdotuksen Suomen Hallitusmuodoksi

sisältävä hallituksen esitys n:o 17, jota on valmistelevasti käsitelty perustuslakivaliokunnan mietinnössä n:o 2 ja suuren valiokunnan mietinnöissä n:o 12 ja 12 a, esitellään kolmanteen käsittelyyn.

Puhemies: Ensin sallitaan asiassa keskustelu. Sitten tehdään lippuäänestyksellä päätös perustuslakivaliokunnan mietinnön sivulla 9 olevasta ehdotuksesta, että lakiehdotus käsitellään, siinä järjestyksessä, kuin valtiopäiväjärjestyksen 60 §:n 2 momentissa säädetään, s. o. kiireellisenä. Jos mainittu ehdotus hyväksytään, toimitetaan lippuäänestys lakiehdotuksen hyväksymisestä tai hylkäämisestä, mutta ellei kiireelliseksi julistamista tapahtu, äänestetään siitä, onko lakiehdotus hyväksyttävä jätettäväksi lepäämään ensimäisiin uusien vaalien jälestä kokoontuviin valtiopäiviin vaiko hylljättävä.

Menettelytapa hyväksytään.

Keskustelu:

Ed. Ritavuori: Siitä saakka, kun Venäjällä tapahtuneen vallankumouksen jälkeen valoisammat tulevaisuuden mahdollisuudet avautuivat kansallemme, on kysymys uuden ajanmukaisen hallitusmuodon aikaansaamisesta ja säätämisestä ollut keskeisenä kysymyksenä valtiollisessa elämässämme. Samalla kun eduskunta joulukuun 6 päivänä 1917 julisti Suomen riippumattomuuden ja itsenäisyyden, samalla eduskunta myös katsoi välttämättömäksi vahvistaa periaatteet uutta hallitusmuotoa varten, ja ne periaatteet olivat samat kuin ne, jotka ovat nyt esillä olevan hallitusmuotoehdotuksen pohjana. Hallitusmuodon säätämiseen saakka ei silloin kuitenkaan päästy, ennenkuin maassa syttyi kapina, joka kapinakin pohjimmiltaan tarkotti valtiomuotokysymyksen ratkaisua, mutta sen ratkaisua yhden kansanluokan hyväksi, vähemmistövallan, neuvostovallan perustamista, kansanvallan kukistamista. Kun kapinahankkeet oli tehty tyhjiksi, joutui hallitusmuotokysymys uuteen vaiheeseen. Nojaten Saksaan yritettiin meille perustaa kuningasvalta ja tuoda kuningas Saksasta. Asioita kehitettiin jo niin pitkälle, että vajanainen puolikas-eduskunta, tasavaltalaisten vastalauseesta huolimatta, valitsi kuninkaan ja että ryhdyttiin toimiin hänen tuomisekseen tänne. Mutta maailmanhistorialliset tapaukset ennättivät edelle, tekivät tyhjäksi kuningaspuuhat, ja sillä kertaa vältyimme saamasta hallitusvaltaa, jonka, pysyäkseen pystyssä olisi ollut nojauduttava kansan vähemmistöön ja ulkonaiseen apuun. Hallitusmuotokysymys jäi edelleen epämääräiseksi. Se jäi siksi kysymykseksi, joka ennen kaikkia muita kysymyksiä vaatii nopeata ratkaisua. Edustajavaalit viime maaliskuun 1—3

päivänä suoritettiin tämän kysymyksen pohjalla. Ja vaalien tulokset osoittivat selvästi, että Suomen kansa vaatii hallitusmuotokysymyksen ratkaisua nopeasti, ja ratkaisua kansanvaltaisten, tasavaltaisten periaatteiden pohjalla. Ne osoittivat, että maan ruotsinkielistä väestöä, vain pieni murto-osa maan suomenkielisistä kansalaisista kannatti yksinvaltaista, monarkista hallitusmuotoa. Ne osoittivat myös, että neuvostovallalla ei enää kapinan kukistamisen jälkeen ollut kansassa kannatusta sen vertaa, että sillä olisi mitään tosiasiallista merkitystä. Näiden vaalien jälkeen me tiedämme, minkä suuntaista hallitusmuotoa Suomen kansa kannattaa ja mikä hallitusmuoto siten yksin kykenee muodostamaan varman pohjan valtiolliselle elämällemme. Se on kansanvaltainen, tasavaltainen hallitusmuoto.

Olen jo edellä osoittanut, miten hallitusmuotokysymyksen ratkaisemattomuus ja sen johdosta vallinnut välitila viime 2 vuoden aikana on antanut aihetta ja tilaisuutta pyrkimyksiin ja yrityksiin, jotka toteutettuina — sen nyt jo jokainen näkee — olisivat muodostuneet kansalle mitä suurimmaksi onnettomuudeksi. Miten olisi kansamme laita, jos kapinalliset olisivat päässeet voitolle ja saaneet neuvostovallan täällä toteutetuksi? Millaiset olisivat meillä olot, jos saksalaisen kuninkaan persoonassa maamme kohtalo olisi saatu yhteen kytketyksi Saksan kukistuneen keisarivallan kanssa? Minun ei tarvitse näihin kysymyksiin vastata, sillä vastaukset ovat itsestään selvät jokaiselle.

Mutta se välitilanne, jossa olemme eläneet ja elämme, ei vain tähän asti ole tuottanut meille vaaroja. Ne eivät vieläkään ole lopussa. Niin kauan kuin välitilannetta kestää, on yksityisillä henkilöillä, yksityisillä piireillä ja ryhmillä tilaisuutta sekä omassa maassa että sen ulkopuella punoa juonia yksityisten tai ryhmäetujensa hyväksi ja edelleen voi myös maamme jäädä erilaisten hallitusmuotohankkeiden temmellyspaikaksi.

Vain tällaisen välitilanteen vallitessa rohkenevat valtiovallan selän takana myös yksityiset henkilöt ryhtyä omin päin suurpolitiikkaa harjoittamaan. Joku aika sitten lähetettiin siten suojeluskuntain yleisesikunnasta suojeluskunnille kehotus ryhtyä valmistamaan yleistä mielipidettä Pietariin tehtävää sotaretkeä varten. Tutkittaessa kävi selville, että tämän kehotuksen oli lähettänyt suojeluskunnan yleisesikunnassa palveleva virkamies esimiestensä luvatta ja tietämättä. Ei ole tietoa, mitkä henkilöt ja piirit ovat olleet tämän puuhan takana. Mutta se lienee varmaa, että sekin sodan toitotus, josta siinä on kysymys, on yhteydessä hallitusmuotokysymyksen kanssa. Sen ilmeisenä tarkotuksena on ollut huomion kiinnittäminen pois hallitusmuotokysymyksestä. Niin kauas on todella jo menty, että joissakin piireissä ollaan valmiit saattamaan maata sodan vaaralle ja sodalle alttiiksi vain siinä toivossa, että siten saataisiin hallitusmuotokysymyksen ratkaisu estetyksi.

Ne epäjärjestykset, jotka ovat käyneet mahdollisiksi sen kautta, että meillä ei vielä ole saatu valtiovaltaa lopullisesti järjestetyksi, vaativat hallitusmuotokysymyksen nopeata ratkaisua. Sen nopea ratkaisu on tarpeen, jotta tehtäisiin loppu kaikista juonista, joita yksi ja toinen edesvastuuton kansalainen nykyisten vielä epäselvien olojen vallitessa kansan onnen ja menestyksen kustannuksella rohkenee punoa. Kunnes meillä on hallitusmuoto lopullisesti säädetty ja valtiovalta pysyvästi järjestetty, jäävät olot meillä epäselviksi ja epävarmoiksi, jota käyttävät hyväkseen sellaiset ainekset ja piirit, jotka kalastavat sameassa vedessä. Niin kauvan ei meillä saada aikaan voimakasta valtiovaltaa ja voimakasta hallitusvaltaa, joka kykenee pitämään edesvastuuttomat piirit kurissa. Niin kauan ei Suomi myös kykene muiden vapaiden valtioiden puolelta itselleen hankkimaan sitä luottamusta ja sitä arvonantoa, jonka se menestyäkseen välttämättä tarvitsee.

Väliaikainen hallitusvallan järjestely on meillä sen ohessa oikeudellisesti sen laatuinen, että se väliaikaisestikin tyydyttää vain vähimpiä, alimpia vaatimuksia. Voimassaolevan hallitusmuodon mukaan on katsottu ja on katsottava, että eduskunta, sen jälkeen kun ei meillä enää ole hallitsijaa, jolla olisi itsenäinen oikeus hallitusvaltaan, voi valtuuttaa jonkun henkilön hallitusvaltaa käyttämään. Niin eduskunta onkin tehnyt ja sellaisen eduskunnan valtuutuksen nojalla valtionhoitaja Mannerheimkin hoitaa hallitusvaltaa. Mutta eduskunta voi vain väliaikaisesti tuon valtuutuksen antaa. Se ei perustuslakia rikkomatta tai muuttamatta voi muodostaa mitään valtionhoitajaelintä siten, että eduskunta valtuutuksella pitemmäksi aikaa sitoisi itseänsä tai seuraavaa eduskuntaa. Päinvastoin on eduskunnan katsottava voivan yksinkertaisella äänten enemmistöllä koska tahansa peruuttaa valtuutuksensa hallitusvaltaan nähden (Vasemmalta: Oikein.) ja antaa sen jollekin toiselle. On selvää, että tällainen hallitusvallan järjestely, jonka mukaan eduskunta koska tahansa voi laillisesti erottaa hallitusvallan käyttäjän, ei ole tyydyttävä ja että siitä sentähden mitä pikimmin olisi päästävä. Siitä voidaan päästä vain siten, että aikaansaadaan hallitusmuoto.

Suomen kansa odottaa meiltä, että me saamme hallitusmuodon säädetyksi ja valtiolliset olot siten pysyvästi ja vakinaisesti järjestetyiksi. Me tie-

dämme epäilemättä kaikki, että Suomelle ei voida laillisessa järjestyksessä saada säädetyksi muunlaista kuin tasavaltaista hallitusmuotoa.

Kun toisessa lukemisessa hallitusmuotoehdotusta yksityiskohtaisesti tarkastettiin, olin jo tilaisuudessa sen yksityisistä kohdista lausumaan käsityksen. Tahdon kuitenkin tälläkin kerralla hallitusmuotoehdotuksesta lausua muutaman sanan.

Totean silloin, että sen säännökset oloihimme nähden eivät ole missään kohdin mullistavia, vaan että se päinvastoin yleensä rakentuu historialliselle pohjalle, tapahtuneen kehityksen pohjalle.

Venäjän keisarit eivät vuosikymmeniin olleet meidän kansamme parasta harrastavia hallitsijoita ja johtajia, kuten monarkioissa hallitsijain on edellytettävä olevan, vaan oli keisarivalta, harvoilla poikkeuksilla, se valta, johon nähden kansamme erityisesti oli pakoitettu olemaan varuillaan, jotta ei meitä turmioon saatettaisi. Mitään traditsiooneja kansan ja valtion kehitystä johtavista hallitsijoista meillä siten ei ole. Sen jälkeen kun Venäjän keisarivalta kukistui, on Suomi tosiasiallisesti ollut tasavaltana. Siinä ei ole ollut mitään valtioelintä, jolla olisi ollut tai olisi itsenäistä oikeutta hallitusvallan käyttöön. Kaikki valtiovallan elimet on asetettu vaalin nojalla määräajaksi tai väliaikaisesti tai toistaiseksi. Kansa on valinnut edustajansa ja eduskunta on valtuuttanut ensin senaattori Svinhufvudin ja sitten kenraali Mannerheimin hallitusvaltaa käyttämään.

Kun hallitusmuotoehdotus rakentuu tasavaltaiselle pohjalle, rakentuu se siten jo olevien olojen pohjalle, saattaen vain valtioelimet, erittäinkin täytäntöönpanovallan käyttäjän, presidentin, ehdottomasti itsenäisemmälle ja varmemmalle kannalle kuin millä valtionhoitaja nykyään on. Presidentin asettaminen tehdään riippumattomaksi eduskunnasta, hänen vaalinsa jätetään kansan sitä varten erikoisesti valitsemien valitsijamiesten tehtäväksi. Vain ensimäisellä kerralla, jotta väliaikaisesta tilanteesta mahdollisimman nopeasti päästäisiin, on presidentti eduskunnan valittava, ja on huomattava, että ehdotuksen tällaisesta ensimäisen presidentin vaalien toimittamistavasta herätti henkiin yksi kokoomuspuoleen johtavista edustajista, ed. Setälä. Mitä presidentin valtaan tulee, on todettava, että se hallitusmuotoehdotuksen mukaan, sen vaalitavan johdosta, jonka mukaan presidentti on valittava, presidentille myönnetyn laajan veto-oikeuden ja eduskunnan hajoitusoikeuden sekä hänelle muuten myönnettyjen laajojen valtuuksien nojalla on laajempi kuin presidentin valta useimmissa tasavalloissa ja laajempi kuin kuninkaan valta monissa kuningaskunnissa, puhumattakaan siitä vallasta, joka valtionhoitajalla meillä nykyään on.

Erikoinen hallitusmuotoehdotukselle on säännös siitä, että hallituksen jäsenten tulee nauttia eduskunnan luottamusta, jonka säännöksen kautta parlamenttaarinen hallitustapa laissa säädetään pakolliseksi. Tässäkään hallitusmuotoehdotus ei kuitenkaan säädä mitään sellaista, joka meillä ennestään ei olisi voimassa. Kysymyksessä oleva säädöshän on jo olemassa voimassa olevassa valtiopäiväjärjestyksessä siitä riippumatta, hyväksytäänkö hallitusmuotoehdotus vai ei.

Valtiotaloutta koskevat säännökset, jotka sen säännöksen rinnalla, joka määrää parlamenttaarisen hallitustavan edelleen voimassa pysytettäväksi, on katsottava kuuluvan tärkeimpiin niistä hallitusmuodon säännöksistä, jotka määrittelevät eduskunnan ja hallitusvallan keskinäisiä suhteita, on hallitusmuotoon ilman ainoatakaan asiallista muutosta otettu eduskunnan 1918 vuoden valtiopäivillä hyväksymästä ja nykyisen valtionhoitajan vahvistamasta valtiotalouden perusteita koskevasta laista.

Kansalaisten oikeuksiin nähden on hallitusmuotoehdotuksessa niinikään rakennettu vanhalle historialliselle pohjalle. Mitään oikeuksia ei ole poistettu. Toisia on jonkun verran laajennettu nykyajan kehitystä vastaavammiksi, kuten on laita uskontovapauden.

Tuomioistuimet on pysytetty entisessä riippumattomassa asemassaan. Hallinnollisten ja muiden virkamiesten erottamattomuudelta on sen sijaan poistettu perustuslain luonne ja on erottamattomuus jätetty tavallisessa järjestyksessä tapahtuvasta lainsäädännöstä riippuvaksi. Tätä muutosta oleviin oloihin eivät ole vastustaneet ketkään muut kuin ruotsalaiseen kansanpuolueeseen lukeutuvat edustajat.

Evankelis-luterilaisen kirkon aseman jättää hallitusmuotoehdotus kaikissa kohdin ennalleen, Kukaan ei ole voinut osoittaa, että evankelis-luterilaisen kirkon asema uuden hallitusmuoto-ehdotuksen mukaan oikeudellisesti tai asiallisesti muuttuisi.

Yksi kohta, missä hallitusmuotoehdotus tuottaa jyrkän muutoksen nykyiseen käytäntöön, on 15 §:n säännös, jossa kielletään aatelisarvojen ja ritarimerkkien antaminen; mutta tätäkään muutosta ei suinkaan kukaan voi väittää olojamme mullistavaksi, saatikka sellaiseksi että maamme sentähden olisi jätettävä hallitusmuotoa vaille.

On kuitenkin mainitsematta muutamat kohdat, joissa hallitusmuotoehdotus sisältää voimassaolevista säännöksistä melkoista poikkeavat määräykset. Ne ovat samalla ainoat mainittavat kohdat, joissa hallitusmuotoehdotus ei rakennu historialliselle, tähänastisen kehityksen pohjalle. Nämä kohdat ovat ne, joissa määritellään suomen- ja ruotsinkielisten kansanainesten kielelliset tai kansalli-

suus-oikeudet. Hallitusmuotoehdotus on nim. asettunut sille periaatteelliselle kannalle, että on muodostettava pääasiallisesti vain yksikielisiä hallinto- ja itsehallintoalueita, joten suomenkielisen ja ruotsinkielisen väestön asuma-alueet hallinnollisesti ja itsehallinnollisesti erotetaan toisistaan. Nämä hallitusmuodon määräykset ovat tuloksena pääasiallisesti oikeiston ja vasemmiston yhteistoiminnasta.

On väitetty täällä eduskunnassa toisen lukemisen kuluessa ja sanomalehdissä tuon tuostakin, että hallitusmuotoehdotus käsittelyn aikana eduskunnassa oleellisesti olisi muuttunut. Oikeiston taholta on väitetty, että keskusta hallitusmuotoasiassa olisi tehnyt myönnytyksiä vasemmalle, vasemmiston puolelta taas että olisi tehty myönnytyksiä oikealle. Kummaltakin taholta on väitetty, että näin aikaansaadut muutokset oleellisesti olisivat huonontaneet hallitusmuotoehdotusta verrattuna hallituksen esitykseen ja eduskuntaesitykseen. Näitä väitteitä ei koskaan ole todistettu, ne ovatkin selvästi perättömät. Näiden väitteiden perättömyyden todistamiseksi on syytä tarkastaa mitä muutoksia hallitusmuotoehdotukseen eduskunnassa on tehty.

Silloin havaitaan että ensimäiseen lukuun, joka sisältää yleisiä määräyksiä, ei ole tehty ainoatakaan asiallista muutosta. Toiseen lukuun, suomen kansalaisten yleisistä oikeuksista, on lisätty määräys Suomen kansalaisen yhdenvertaisuudesta lain edessä, määräys siitä, että kansalaisen oikeudet ovat riippumattomat siitä, mihin uskonnolliseen yhdyskuntaan hän kuuluu, säännös kirjesalaisuuden loukkaamattomuudesta sekä säännös, joka kieltää antamasta aatelisarvoja ja ritarimerkkejä. Sen ohessa on poistettu 6 §:stä sanat „onni" ja „saavutetut oikeudet", ilman että sen kautta asiallista muutosta kuitenkaan olisi aikaansaatu. Ainoa todella merkitsevä asiallinen muutos on tehty 14 §:ään, johon on otettu ruotsinkielistä kansanainesta melkoista turvaavampia säännöksiä kuin mitä hallituksen esityksessä oli. Voinen todeta, että toisen luvun säännöksiin ei ole tehty mitään muutoksia, jotka sisältäisivät oleellisen muutoksen oikealle paremmin kuin vasemmalle.

Kolmanteen, lainsäädäntöä koskevaan, lukuun ei ole tehty ainoatakaan asiallista muutosta. 4 luvun määräyksiin, jotka koskevat hallitusta ja hallintoa, on tehty eräitä muutoksia. Pääasiallisesti eduskuntaesityksen mukaisesti on 23 § muutettu siten, että presidentti on erikoisten valitsijamiesten eikä eduskunnan valittava, kuten hallituksen esityksessä edellytetään. 33 §:ään on otettu määräys siitä, että presidentin on tehtävä kaikki päätöksensä valtioneuvostossa. Äärimmäisen oikeiston taholta on ed. Procopé tahtonut väittää että siten presidentin valtaa olisi vähennetty ja että siinä siten olisi tehty myönnytys vasemmistolle. Minun täytyy sen johdosta ilmoittaa, että tämä muutos on tehty oikeiston ehdotuksesta ja että se on päätetty oikeiston ja keskustan yhteistoiminnan kautta, vastoin vasemmiston taholta tehtyä muutosehdotusta. Tämä muutos on kai muuten katsottava parannukseksi, kuten ed. Setälä osoitti ensimäisessä lukemisessa. 45 §:stä on poistettu määräys siitä, että kahden hallituksen jäsenen tulee olla lainoppineita. 46 § on muutettu, mikäli tulee tuomitsemis-menettelyyn, jos presidentti on tehnyt itsensä syypääksi valtio- tai maanpetokseen. Tälläkään muutoksella en voi myöntää olevan oleellista käytännöllistä merkitystä. Sen ohessa on lukuun monarkistisen hallitusmuotoehdotuksen mukaisesti otettu säännös erikoisesta eduskunnan oikeusasiamiehestä. Ja lopuksi ovat 49 ja 50 §§, jotka sisältävät määräyksiä hallinto- ja itsehallinto-alueista, melkoisesti muutetut niiden vaatimusten mukaan, joita ruotsalaiselta taholta on esitetty. Muita asiallisia muutoksia ei lukuun ole tehty.

5 luvun määräyksiä tuomioistuimista ei ole muuten muutettu, kuin siten, että hovioikeuksia ei siinä nimenomaan mainita. 6 lukuun, valtiotaloudesta, ei ole tehty ainoatakaan asiallista muutosta. 7 luvussa oleva asevelvollisuuspykälä on muutettu ruotsinkielisten vaatimuksia tyydyttävämmäksi, pääasiallisesti oikeiston ja vasemmiston yhteistoiminnan kautta, kokoomuspuolueen edustajain perustuslakivaliokunnan mietintöön liitettyjen vastalauseiden mukaisesti. 8 luvusta on poistettu perustuslain määräys yliopiston kanslerista, mutta kanslerinvirka on luonnollisesti kuitenkin jätetty ennalleen. Sen ohessa on yksimielisesti lisätty 77 § koskeva teknillisten, maatalous- ja kauppa- y. m. sovellutettujen tieteiden kannattamista valtion puolelta. 9 luvusta on poistettu lause koskeva evankelis-luterilaista kirkkoa. Mutta tämä poisto on senlaatuinen, ettei se vaikuta mitään evankelisluterilaisen kirkon oikeudelliseen eikä tosiasialliseen asemaan. Sitä ei siten ole katsottava asialliseksi muutokseksi. 10 luvussa on tehty merkittävämpi muutos vain valtion virkojen ylennysperusteihin. Muutos, jota omasta puolestani en pidä täysin tyydyttävänä, on syntynyt siten, että suuren valiokunnan parempi ehdotus oikeiston ja vasemmiston yhteistoiminnan kautta eduskunnassa vastoin keskustan kantaa äänestettiin kumoon. Loppusäännöksiin on lopulta otettu määräys siitä, että ensimäisen presidentin vaali on eduskunnan toimitettava, joka ehdotus, kuten jo ennen olen huomauttanut, on lähtöisin kokoomuspuolueen taholta.

Olen siten läpikäynyt koko hallitusmuotoehdo-

tuksen ja luetellut kaikki asialliset muutokset, mitkä hallitusmuotoehdotukseen on tehty. Voin sen jälkeen nyt todeta, että hallitusmuotoehdotukseen ei käsittelyn aikana eduskunnassa ole tehty ainoatakaan muutosta, jolla olisi syvempi, hallitusmuodon periaatteisiin vaikuttava merkitys, ei ainoatakaan muutosta, jolla olisi mainittava käytännöllinen merkitys. Voin todeta myöskin, että keskustaryhmät, joiden kantaa hallitusmuotoehdotus lähinnä vastaa, eivät ole tehneet oleellisia myönnytyksiä oikealle paremmin kuin vasemmallekaan, vaan ovat yleensä johdonmukaisesti kannattaneet hallitusmuotoehdotusta sellaisena kuin se esiintyi jo presidentti Ståhlbergin ja ministeri Alkion kesällä 1918 silloisen perustuslakivaliokunnan monarkiseen hallitusmuotoehdotukseen liittämässä vastalauseessa.

Se hallitusmuotoehdotus, joka nyt on käsiteltävänämme, perustuu kaikilta oleellisilta osiltaan vuonna 1917 asetetun perustuslakikomitean ehdotukseen, jonka laatimiseen silloin ottivat osaa kaikkien porvarillisten ryhmäin edustajat, jotka sitä laatiessaan myöskin kaikissa tärkeissä kohdissa pääsivät yksimielisyyteen.

Esillä oleva hallitusmuotoehdotus on oleellisesti sama, jonka pohjalla keskustapuolueet menivät vaaleihin viime maaliskuun 1 ja 3 päivänä. Sen pohjalla nämä puolueet saivat merkittävän vaalivoiton, joka on todistuksena siitä, että hallitusmuotoehdotuksella on Suomen kansan kannatus.

Toisen lukemisen aikana ei kokoomuspuolueen taholta ole voitu esittää ainoatakaan merkittävämpää muutosehdotusta hallitusmuotoehdotukseen. Ei ainoaakaan sellaista muutosehdotusta, joka osottaisi että merkittävämpiä erimielisyyksiä olisi olemassa sen yksityiskohdista tai periaatteista, jos kerran tasavaltainen periaate hyväksytään.

On pitkin aikaa käynyt ilmi, että kokoomuspuolueessa on edustajia, jotka, ainakin sen mukaan mitä ulkopuolella oleva on voinut havaita, nähtyään monarkkisen hallitusmuodon aikaansaamisen mahdottomaksi, vilpittömästi ovat harrastaneet tasavaltaisen hallitusmuodon aikaansaamista. Jos kokoomuspuolueen taholta kuitenkin tullaan äänestämään hallitusmuotoehdotuksen kiireellistä käsittelemistä ja sen hyväksymistä vastaan, täytyy siitä tehdä se johtopäätös, että mainitussa ryhmässä ovat voitolle päässeet sellaiset ainekset, jotka toivovat jatkuvan epämääräisen välitilanteen antavan tilaisuutta monarkkisen hallitusvallan aikaansaamiseen enemmän tai vähemmän laillisin keinoin. Että sillä taholla kaikestä huolimatta edelleen haudotaan kuningasvallan perustamista maahamme, osottaa se, että ryhmän jäsenet tässäkin eduskunnassa vielä, sen jälkeen kuin oli osottautunut, että Suomen kansan valtava enemmistö oli tasavaltaisen hallitusmuodon kannalla, ovat vaatineet yli vaalien levänneiden monarkisten hallitusmuotoehdotusten hyväksymistä ja että he, nyt esilläolevaa hallitusmuotoehdotusta käsiteltäessä, ovat vaatineet luovuttavaksi tasavaltaisesta periaatteesta ja asetuttavaksi kuningasvallan kannalle.

Tuleeko käymään siten että yhtynyt oikeisto, kokoomuspuolueen ja ruotsalaisen kansanpuolueen edustajat, asettuu estämään hallitusmuodon aikaansaamista nyt, kun sitä sekä sisällisen rauhan ja järjestyksen että ulkonaisen menestymisen takia nuori itsenäinen valtiomme kipeästi kaipaa, kun Suomen kansa jännityksellä odottaa, että lopultakin aikaansaataisiin muuttuneisiin olosuhteisiin soveltuva hallitusmuoto? Siihen saamme vastauksen vielä tässä istunnossa. Jos näin käy, jos pieni vähemmistö asettuu olojen järjestämistä vastustamaan, silloin on eduskunnan enemmistö epäilemättä kaikin käytettävissä olevin laillisin keinoin pitävä huolen siitä että esteet nopeasti poistetaan (Oikein,! Hyvä! Hyvä!), että eduskunta aivan ensitilassa toimitettavien uusien vaalien jälkeen saa hallitusmuodon lopullisesti säädetyksi.

Täytyy kuitenkin loppuun asti toivoa että kaikissa eduskuntaryhmissä käsitetään nykyisen tilanteen vaatimukset ja että sellaisetkin edustajat, jotka periaatteellisesti ovat monarkisen hallitusmuodon kannalla, nyt myötävaikuttavat tasavaltaisen hallitusmuodon säätämiseksi.

Sen ryhmän puolesta, johon minulla on kunnia kuulua, olen valtuutettu ilmoittamaan, että ryhmä kannattaa hallitusmuotoehdotuksen sekä kiireellistä käsittelyä että sen hyväksymistä.

Lopetan lausumalla julki sen toivomuksen, että tästä päivästä on muodostuva historiallinen merkkipäivä, jota Suomen kansa tulee kauan muistamaan, päivä, jona Suomen kansa koko olemassa olonsa aikana ensimäisen kerran itse on itselleen hyväksynyt valtiollisen toimintansa järjestysmuodon. (Hyvä-huutoja vasemmalta.)

Ed. Hästbacka: Sedan regeringsformen nu fått sin slutliga avfattning ser jag mig föranlåten att göra några anmärkningar mot densamma och tillika motivera varför jag kommer att rösta mot ärendets förklarande för brådskande.

Jag skall förbigå att nämna alla de sakförhållanden jag vid andra behandlingen berörde och de omständigheter som herrar Estlander och von Born berört i sin reservation till grundlagsutskottets betänkande, vilka jag med ett ord sagt omfattar. I stället skall jag egna några ord åt §§ 8, 9 och 83 i stora utskottets betänkande,

vilka paragrafers innehåll är av avgörande betydelse för min ställning till regeringsformsfrågan.

Enligt § 8 eger finsk medborgare rättighet till offentlig och enskild religionsövning och frihet att utträda ur det trossamfund han tillhör samt frihet att ansluta sig till annat trossamfund. Enligt § 9 äro finska medborgares rättigheter och skyldigheter oberoende av vilket trossamfund han tillhör eller huruvida han tillhör något trossamfund eller ej.

För att kunna giva dödsstöten åt vår statskyrka och förverkliga vad man åsyftar uti de anförda 8 och 9 §§, d. v. s. bereda väg för folkets avkristning och införandet av hedendomen, har man uteslutit från § 83 den bestämda formen: „Den evangelisk-lutherska kyrkan är det finska folkets allmänna kyrka" och i stället infört den obestämda formen: „Om den evangelisk-lutherska kyrkans organisation och förvaltning stadgas i kyrkolagen".

Med dessa bestämmelser har man fastslagit att religionen bör uteslutas från skolundervisningen och att vägen bör stå öppen för såväl ryssar som judar, vilka erhållit finskt medborgerskap, att erhålla läraretjänster vid våra skolor, ja t. o. m. presidentbefattningar. Man har därmed även fastslagit, att kyrkan bör skiljas från staten, och att den evangelisk-lutherska kyrkan, som hittills varit det finska folkets allmänna kyrka, icke härefter bör skyddas i grundlag. Vad allt detta innebär och kan föranleda till är på förhand svårt att fastslå. Ett är emellertid säkert, att berörda stadganden uti den nu föreliggande regeringsformen är en djup kränkning av vårt folks religiösa åskådning.

Flertalet av vårt folk kan icke biträda en sådan åstundan att kristendomsundervisningen i våra skolor skulle borttagas eller utbytas mot undervisning om olika slags religioner, s. k. historisk religionsundervisning. Folkets allmänna uppfattning, särskilt på landsorten, är den, att dylika förslag endast äro egnade att föra vårt folk bort från, men icke närmare den kraftkälla — vår i Guds ord grundade kristna tro, — som framför alla andra visat sig mäktig till folklivets renande, lyftande och stärkande.

Det program, som förfäktas av dem, som arbeta för kyrkans skiljande från staten, och vilkas inflytande synes ha åstadkommit att nämnda paragrafer från förslaget till religionsfrihetslagen införts i regeringsformen, innehåller en mängd ytliga tankar, såsom att landets kyrkofolk — från statskyrkans trogne ned till frälsningsarmén — skulle bliva genom kyrkans skiljande från staten, „ett hjärta och en själ", således en union på myket bred bas, d. v. s. kyrkan skulle bli konfessionslös, — en kyrka, som icke hör till någon trosbekännelse, — med andra ord: en not som skulle omfamna nationen. Religionsfrihetskommitténs förslag i detta avseende bör därför icke få antagas såsom en avgjord bestämmelse, då det ännu icke är säkert, om förslaget blir antaget.

För min del kan jag emellertid icke uppfatta fördelen av en sådan reform, ty mig synes, att den här åsyftade socialistiska brödrakärleken i en konfessionslös kyrka komme att få en svärmisk, ytlig karaktär, ega mera sken än sanning och, under det den egnade sig åt verksamhet för allehanda vackra ändamål, låta det centrala i kristendomen stå tillbaka för det, som är av mera periferisk art. De under sådana förhållanden antagna kristliga gudstjänstformer utan motsvarande kristlig övertygelse och tro skulle skapa en falsk gudstjänst, utan nödig hänsyn till omvändelsemedlet, Guds rena och sanna ord.

Den väg, som kyrkan såsom statskyrka beträtt, är visserligen också uppfylld av faror, men dessa följa dock icke med nödvändigheten av hennes förbindelse med staten; den princip, på vilken statskyrkoinstitutionen är byggd, för dem icke med sig. Ty de båda samfunden, stat och kyrka, äro hänvisade till samverkan med varandra. Genom skevheten och missbruk vid utövandet av denna samverkan kan en karrikatyr uppkomma, men därav följer icke, att föreningen mellan dessa samfund skulle i sig själv vara förkastlig, lika litet som man av ett abnormt förhållande mellan äkta makar skulle få draga den slutsatsen, att äktenskapet i sig själv vore en olyckskälla. Fastmer är det såväl kyrkans som statens uppgift att med bibehållande av förbindelsen med varandra söka rätta skevheterna samt förekomma och undanrödja missbruken. Men sådana åtgärder medföra icke kyrkans skiljande från staten utan, såsom redan antytts, en utmönstring av missförhållanden, som tyvärr på grund av förändrade tidsförhållanden ännu äro rådande i vårt stats- och kyrkoliv.

Vikten och fördelarna av statskyrkan för vårt folk äro så väsentliga, att man, även med den klaraste blick för och den sorgligaste erfarenhet av statskyrkans brister och faror väl måste erkänna dess stora betydelse. Den förmår ingalunda åstadkomma ett idealt förhållande, men den har en pedagogisk uppgift, uppgiften att bland folket bibehålla Gudsrikes nådeinrättningar, genom vilka detta rikes frälsande och livgivande gåvor tillbjudas och meddelas.

Då den nu föreliggande republikanska regeringsformen innehåller bestämmelser, som ge en möjlighet att slopa religionsundervisningen från skolorna samt undergräva vår kyrkoinstitution, kan jag icke godkänna densamma. Jag är även fullt övertygad om att de av mig här framhållna synpunkterna äro överensstämmande med det stora flertalets av det finska folkets åsikter.

Jag måste särskilt fästa i minnet, att kristendomen och kyrkoinstitutionen bibehållits i folkets medvetande, släkte efter släkte, ända sedan kejsar Konstantin förenade dem under statens vård. Nu då den religiösa rennässansen synes allt mer komma till heders bland alla samhällsklasser är det icke klokt att bryta det stöd kristendomen och kyrkoinstitutionen haft uti regeringsformen.

För mig själv äro nämnda bestämmelser förenade med en så djup övertygelse och av så principiell betydelse för min allmänna rättsuppfattning, att jag skulle nödgas rösta emot t. o. m. en ny monarkisk regeringsform, som i övrigt fullt tillfredsställde min åsikt, men innehölle nämnda paragrafer i sin nuvarande form. Således är det icke uteslutande den monarkiska principen, som tvingar mig att rösta mot antagandet av denna regeringsform, utan fastmer regeringsformens underhaltighet, särskilt de nämnda förhållandena.

Härmed har jag icke frångått min uppfattning, att en monarkisk regeringsform är den som jag anser lämpa sig bättre för vårt land. Jag skall ännu helt kort nämna de intresseprinciper, som göra sig gällande från bondehåll beträffande regeringsformen. Jag jämte många andra sanna bondevänner hyser den uppfattningen, att för den fasta bondebefolkningen och det sansade elementet i allmänhet, som älskar frid och ordning samt en evolutionistisk utveckling, är den monarkiska styrelseformen idealet, medan den demokratiska republikanska styrelseformen mera är någonting för våra socialister och den del av tjänstemannaklassen, som har lust för skapandet av ett utvidgat tjänstemannasystem och ett långt gående experimenterande och som hoppas genom folkvälde kunna draga den största nytta av den producerande klassen.

Det anförda torde vara nog, för att var och en, som håller fast vid religionen, vår kyrka och en evolutionistisk utveckling, borde reagera för de ultra liberala åskådningar som kommit till uttryck i föreliggande regeringsform.

Men icke nog härmed. Vi måste även betänka, att om denna regeringsform blir antagen, kommer folkviljan att vara den bestämmande och således uteslutas möjligheten för de bästa krafter landet äger att komma till heders. De ledande statsmännen på olika områden komma att bli en avspegling av folkets allmänna bildningsnivå och förmåga att bedöma statens såväl inre som yttre politik. Man behöver icke vara någon siare för att förutsäga att våra ledande män komma, om denna regeringsform antages, att sakna förmåga att ordna de inre förhållandena och förutsättning att leda vår självständiga stat i nationernas tävlingskamp om de ekonomiska fördelarna. Redan den makt folkväldet fått i vårt land genom enkammaren ger vid handen att det är svårt att erhålla dugligt folk i regeringen. Genom proportionalismen kommer alltid makten att innehas av mer eller mindre analfabeter på det politiska och ekonomiska området och följden blir att verkliga förmågor icke länge kunna trivas i deras krets utan möjlighet att kunna genomföra något arbete som är av allmän samhällsnyttig beskaffenhet. Om man håller på vårt lands självständighet och önskar införa en stadgad ordning i förvaltningen och vårt ekonomiska liv är det således icke politiskt klokt att vilja tilldela denna folkförsamling den avgörande bestämmelsen i alla avseenden, ty under tider som denna fordras att högsta makten äger större handlingsfrihet än denna kammare med så många viljor kan åstadkomma.

Till sist vill jag framhålla att det synes mig icke tänkbart att under en tid som denna då landet hotas av yttre och inre fiender, föranstalta ett presidentval och därav följande omdaningar, vilka i hög grad skulle uppblåsa partistriderna och dela folket i kamp mot varandra. Jag vill hoppas att alla, såväl socialisterna som de borgerliga partierna, om de önska bevara landets självständighet och en stadgad ordning, skola inse att sådana åtgärder, som den nya regeringsformen förutsätter icke under nuvarande förhållanden är realiserbar och således låta partiintressen vika för fosterlandets bästa. Jag förutsätter även, att såväl riksföreståndaren, regeringen som lantdagen skola hava klar blick för tidens allvar och således icke tänka på utlysande av något nytt val om regeringsformen blir vilande.

Det hotande kriget och inre oroligheter kräva ett gemensamt försvar. Riksföreståndaren behöver såväl regeringens som lantdagens stöd stundeligen. Det är således omöjligt att tänka sig lantdagens upplösning i närvarande stund och kasta folket i inbördes fejd mot varandra. Det vore liktydligt med att bereda väg för bolschevismen och därmed även landets undergång. Jag kan icke häller se någon möjlighet att rädda lan-

dets svåra ställning genom att antaga denna regeringsform och välja en president, som tillsvidare är för oss alla ett stort X. Landets svåra ställning fordrar att vi hava i spetsen en man som har vårt folks och de utländska makternas förtroende. Att general Mannerheim eger detta förtroende är oomkullkastligt. Detta hava nästan alla stater bevisat vårt land, och detta har även finska folket bevisat genom sina ständiga uppvaktningar. Därom vittnar icke minst det stora tåg av folkskollärare och lärarinnor från alla delar av landet, vilka i går samlades utanför riksföreståndarens bostad för att hylla honom. Man uppgav att skaran uppgick till 5,000 personer, och jag vill särskilt betona att uti denna skara voro förenade alla politiska åskådningar från socialism till konservatism, republikaner och monarkister. Denna skara frambar folkets allmänna uppfattning uti byggderna, deras djupa aktning för den man till vilken alla sätta sin tillit, som rikets ledare. Går lantdagen i detta ögonblick och rubbar denna stämning, som koncentrerats kring riksföreståndaren, genom att sätta en annan man i spetsen i farans stund, tror jag att detta föranleder sådana rubbningar att vi icke i hast kunna draga konsekvenserna härav.

Med fäst avseende till alla de här relaterade omständigheterna nödgas jag rösta mot regeringsformens antagande, ty fosterlandets gemensamma bästa fordrar att vi bibehålla detta mellanstadium med den nuvarande riksföreståndaren i spetsen, intills lugnare tider inträda.

Skulle regeringsformen bli vilande vill jag hoppas att regeringen inkommer med ny proposition till regeringsform och att de av mig här berörda omständigheterna bli beaktade i densamma. Vi skulle således under sommarferierna bli i tillfälle att lägga oss grundligt in uti frågan och t. o. m. inhemta valmännens åsikter och således kunna skapa en regeringsform, som vore lämpad efter vårt folks verkliga behov.

Jag förutser att vi sist och slutligen skola kunna enas om att styra detta rike gemensamt under mellanstadiet. Plikten mot fosterlandet kräver i denna stund, att vi gemensamt samla oss kring den av folket uppburne riksföreståndaren, och stöda honom i kampen för vår tillvaro. Må vi böja våra sinnen för Guds och fosterlandets altare, och besinna vad antagandet av denna regeringsform medför för vårt folk.

Ed. Sarlin: On sanottu, että maailmankaikkisuus elää ja kehittyy ikuisten ja horjumattomien lakien mukaan, että niinhyvin kansakuntien, yhteiskuntien kuin yksilöidenkin kaikki kärsimykset, surut ja onnettomuudet ovat luonnollisia ja ehdottomia seurauksia rikoksista näitä lakeja vastaan. Siksipä ne verellisten kyyneltenkin kokemukset, joita onnettomuus yksilöille ja yhteiskunnille tuottaa, ainoastaan opastavat tuntemaan korkeamman, siveellisen maailmanjärjestyksen ikuisia lakeja ja viittaavat viime kädessä aina tietä kehitykselle eteenpäin ja ylöspäin.

Näin toteuttaa ymmärtääkseni itsensä historia, ollen syvimmässä mielessä aina oma tarkoituksensa ja sen kirjoittajan asia on selvitellä syitä tapahtumien aiheisiin ja seurauksiin järkähtämättömällä tasapuolisuudella, niin että ihmisten tietoisuuteen selviää kumoamattomaksi syyn ja seurauksen kaikki vallitseva ja kaikkia elämänmuotoja koossapitävä ja hallitseva laki.

Historia antaa anteeksi inhimilliset erehdykset, mutta ei koskaan heikkoutta, herpaantumista, tarmon ja arvostelun puutetta. Niinhän täytyykin olla. Sillä samalla kun me maailmanhistorian ja omankin kansamme kehitysvaiheita tutkiessamme olemme löytäneet sekä yksilöinä että kansalaisina lohtua siitä tosiasiasta, että oikeuden, vapauden ja edistyksen aatteet säilyvät ja terästyvät pimeimmänkin vääryyden ja sorron, taantumuksen ja valheen aikakausina, koska niiden toteutumisessa on koko inhimillisen elämän perusta ja arvo, samalla olemme olleet jo ainakin nyt järkähtämättä velvolliset myöntämään, että se yksilö ja kansa, joka ei pane liikkeelle voimansa ja tarmonsa kaikkia tekijöitä historian sille tarjoamana sellaisena hetkenä, jolloin se käsittää, että sen voimainponnistus on välttämätön siveellisten aatteiden toteuttamiseksi sen keskuudessa, toisin sanoen oikeuden, vapauden ja edistyksen pelastamiseksi sorrosta ja vääryydestä, nouskoonpa ne sen omasta keskuudesta tai sen ulkopuolelta, se yksilö ja se kansa tekee itsensä syypääksi heikkouteen, jota historia ei anna anteeksi. Sillä jos historia senkin anteeksi antaisi, tunnustaisi se samalla, että vääryys on oikeutta arvokkaampi, että sorto on vapautta parempi ja että taantumus on ylevämpää kuin edistys, se kohottaisi kansoja ja yksilöitä siveellisesti vallitseviksi aatteiksi niiden vastakohdat, valheen ja väkivallan alhaiset arvot.

Inhimillisen kehityksen kulmakiviä kautta aikojen ovatkin olleet juuri oikeus, vapaus ja edistys; mutta oikeuden, vapauden ja edistyksen arvot ovat arvoja niitä, jotka usein ovat himmenneet kansakuntien ja ihmisten tietoisuudesta. Ne ovat lakkaamatta olleet uudelleen arvioitavat ja kirkastettavat. Niinhän on ollut tehtävä Suomen kansankin kautta koko historiallisen olemisen ajan. Nykyisinä maailmanmyllerryksen aikoina, aikoi-

na, jolloin kansat taistelevat kansoja vastaan, jolloin valtioiden ja yhteiskuntien perustukset horjahtelevat kuin oljenkorret, jolloin kruunut ovat pudonneet ja veljet nousseet mieletön murhakiihko silmissä veljiänsä vastaan taistelemaan, on lohdullista todeta, että oma kansamme on ollut altis uhraamaan siveellisen maailmanjärjestyksen ikuisten lakien ja inhimillistä kehitystä ohjaavien arvojen, nimenomaan oikeuden ja vapauden puolesta. Niinhän tekivät esi-isämme isonvihan päivinä puoltaessaan oikeuttaan tähän maahan, jonka he tuhansien hikisten päivätöiden ja raskaan raadannan oikeudella omistivat, jonka karun luonnon työllä ja kärsimyksillä, nälässä ja tuskassa kesyttivät antamaan heille jokapäiväisen elämän eväät, joskin niukat. Näin tekivät Suomen miehet päivinä Suomen sodan puolustaessaan länsimaisen sivistyksen siemeniään idän ahneita valtauspyyteitä vastaan. Näin vihdoin oma polvemme routavuosien raatelevina kausina yhtyen sankoin joukoin oikeustaisteluun, joka tuotti kansallemme sivistysvaltojen avaran arvonannon. Entäpä toistalvinen taistelumme puolesta isänmaan vapauden, lainalaisen yhteiskuntajärjestyksen, puolesta koko pyhimmän perintömme, suomalaisen, kansallisen sivistyksemme. Vakavat uhrinsa sekin vaati, varmasti vakavammat kuin koskaan ennen.

Meillä on siis pohja, luja ja vakava, jolle kelpaa ryhtyä kunniakkaasti rakentamaan uuden Suomen tulevaisuutta, ja se pohja on oman kansamme keskuudessa. Kansamme on, viimeksi aivan äsken, uhrannut sankariensa veren olemassaolensa oikeutuksen edestä, vapautensa ja edistyksensä puolesta. Siihen se on vedonnut vaatiessaan siveellisenä oikeutenaan itsenäisyytensä tunnustusta maailman muilta kansoilta, siihenhän se on uskonut lähtiessään vapaana kansa- ja valtioyksilönä kansojen ja valtioiden kilpakentille rauhallisesti rakentamaan oman henkensä ja olemuksensa mukaista sivistyselämää aloilla tiedon ja taidon sekä valtio- ja talouselämän.

Verisen maailmansodan raunioilta on voimakkaana kohonnut taajeneva ja laajeneva aate: vapaus, riippumattomuus ja itsemääräämisoikeus pienillekin kansoille. Siihen me suomalaisetkin olemme yhtyneet, sillä vain siltä pohjalta versoo pysyvä mailmanrauha ja kansojen veljeys, ylenee kansainvälinen oikeus, joka voi kestää. Kansojen liiton onkin oikeuden, vapauden ja edistyksen varmalta paadelta lähtien toteutettava vihdoin siveellisen mailmanjärjestyksen oleellisin edellytys, kansojen tasa-arvoisuus, kansojen mailmantasavalta.

Mutta kansa, joka sivistyshistoriaansa ja uhreihinsa viitaten vaatii maailman muilta sivistyskansoilta varmoja takeita omaperäiselle, riippumattomalle valtioelämälleen, joka korkeampaan siveelliseen maailmanjärjestykseen vedoten odottaa oikeuden periaatteen toteuttamista valtioitten keskinäisissä suhteissa, sen kansakunnan kokonaisuudessaan ja sen kansaneduskunnan on muistettava, että riippumattomaksi sivistysvaltioksi voi kansa todella kohota ja sellaisena säilyä ainoastaan sikäli, kuin sen julkinen elämä kaikilla aloilla, ei yksin suhteessa ulkovaltoihin, vaan myös omassa sisäisessä olemuksessaan rakentuu siveelliseen ja oikeaan maailmankatsomukseen pyrkien toteuttamaan oikeuden, vapauden ja edistyksen ohjelmaa kansalaistensa yhteiselämässä, se on omassa valtio- ja yhteiskuntaelämässään. Tämä on jokaisen valtiollisen puolueen tajuttava ja ehdottomasti muistettava antautuessaan ratkaisevaan työhön valtio- ja yhteiskuntaelämässä ja viitoillessaan rajaviivoja isänmaansa vastaiselle kehitykselle. Sillä kansojen ja rotujen välisellä maailmankilparadalla ei, senhän olemme historiasta nähneet, ulkonaisella suuruudella eikä näennäisesti loistavimmallakaan sivistyksellä ole ratkaisevaa merkitystä. Ratkaisu riippuu kansallishengen voimasta, kansan siveellisen ja taloudellisen kunnon korkeudesta. Siksipä onkin kaiken valtiollisen puoluetaistelunkin äärimmäisenä ja ylimpänä tarkoitusperänä aina oleva kansan siveellisen hengen lujittaminen, sen valtiollisen tietoisuuden ja valtiotajunnan syventäminen. Ja juuri sen vuoksi älkäämme millään taholla unohtako, että rinnan riippumattomuuskysymyksen ja yhteiskunnallisen anarkian vastustuspuuhamme kanssa olemme velvolliset sivistysvaltiota ja oikeusvaltiota muodostaessamme takaamaan kaikille kansanluokille valtiossa ja yhteiskunnassa tasasuhteiset oikeudet ja velvollisuuden sekä ihmisarvon mukaiset elinehdot, niin että kansan kaikkien kerrosten valtiollinen tietoisuus syventyy ja laajentuu, niin että jokainen tuntee viihtyvänsä täällä kotonaan, tuntee syvästi olevansa osa, vastuunalainen osa kokonaisuudesta.

Näille kehityksen historiassa kirkastetuille kulmakiville on nuoren, itsenäisen valtiomme valtakunnallisuuden pohjapelkat laskettava. Niiden näkökulmassa on hallitusmuotoehdotusta mielestäni ylinnä ja viimeksi arvosteltava. Ja minä rohkenen vakaumukseni koko voimalla väittää: Synkästi erehtyy se, joka ei tätä tajua, synkästi ja sangen kohtalokkaasti. — Jos olemme valmiit myöntämään, että maailmanrauhan horjumattomimpana edellytyksenä on kansojen tasa-arvoisuus, pientenkin riippumattomuus ja itsemääräämisoikeus, sekä että vain siltä pohjalta voi toteutua siveellisen maailmanjärjestyksen oleellisin edellytys, kansojenliitto, kansojen maailmantasavalta, niin osottakaamme mutkailematta, että samat ihanteet

elähdyttävät mieltämme järjestäessämme omia sisäisiä olojamme, luodessamme perustuksia Suomen kansan tasavallalle.

Minä tiedän, että maassamme on miehiä ja naisia, jotka pitävät yhä vieläkin kohtalokkaana erehdyksenä 1906 vuoden valtiotekoja ja haaveilevat eduskuntaamme ylähuonetta tai kansanvaltaa rajoittavia sensus-säännöksiä. Ainekset nuo uskovat yhä olevansa johdonmukaisia valtiollisen älyn eksponentteja vastustaessaan parlamenttaarisen tasavallan perusteita vakiinnuttavan hallitusmuodon kiireellistä hyväksymistä. Mutta minun täytyy omasta puolestani sanoa, että nämä naiset ja miehet ovat, mikäli minä ymmärrän, 15 viimeistä vuotta eläneet suljettua elämää, ottamatta avoimin silmin vaaria maailman ja oman kansansa kehityksen vaiheista.

Meidän on kansamme kenties kohtalokkaimmalla hetkellä rohjettava ottaa suoraan ja selkeästi oppia historian vääjäämättömistä tosiasioista ja siinä mielessä tehtävä itsellemme pari kysymystä.

Niinpä haluaisin asettaa kysymyksen: Missähän ilmenivät ensimäiseksi anarkismin myrkylliset idut? Eiköhän siellä, missä kansaa ei oltu valistettu, missä vapaata ihmisaatosta oli viimeiseen asti jopa kidutuskojeillakin, koetettu kahlita, missä kansaa ei oltu opetettu tajuamaan olemuksensa siveellistä oikeutusta, eikä laskettu itse ratkaisemaan vakavimpiakaan valtiollisia ja yhteiskunallisia kysymyksiään. — Ja missähän toisekseen leimahti hurjaan paloonsa ihmisyyden, sivistyksen, lainturvan ja oikeuden irvikuva, bolshevismi, tehden suuresta valtakunnasta leveän ja synkän hautausmaan, kaoottisen möhkäleen, jossa henki, kunnia, vapaus ja omaisuus ovat menneiden päivien muistoja? — Eiköhän siellä, jossa sitä ennen kasakan ruoska oli valtakunnallisuuden varmimpana tukipylväänä.

Ja minä haluaisin vastapainoksi tälle asettaa toisen kysymyksen: Missähän se oli, jossa pienoinen kansakuntapirstale ensimäisenä kykeni rikkipolkemaan bolshevismin myrkyllisen pään maailman mahtivaltain hämmästykseksi? — Eiköhän se tapahtunut maassa siinä, jossa parin viime vuosikymmenen aikana kansanvaltaisuus oli kohotettu kunnia-asteelle, jossa oikeuden, vapauden ja edistyksen arvoille oli vakaviakin uhria kannettu, maassa siinä, jossa kansa sitten 1906 vuoden omisti yhtäläiset valtiolliset oikeudet ja niiden mukaan sisäisesti vapaana hallitsi itse itseänsä? Luullaanko todellakin, että hapuillen ja vakavin epäilyksin otetut 1906 vuoden kansanvaltaiset askeleet ovat todella heikentäneet tämän kansan valtiollista tietoisuutta sen vapaudenrakkautta ja kuntoa puolustaa isänmaan itsenäisyyttä. Siinäköhän pelossa nyt jälleen epäillään tasavaltaisen hallitusmuodon kiireellistä hyväksymistä?

Minä puolestani rohkenen uskoa, että yhtenä, vieläpä kenties vaikuttavimpana tekijänä vapaussotamme ylvääseen voittoon oli juuri 1906 vuoden valtioteon pohjalta nopeaan juurtunut valtiollinen tietoisuus, käsitys järjestetyn, lainalaisen kansanvallan korkeasta arvosta. Kansanvaltaa, kansanvaltaisia yhtäläisiä oikeuksia valtiossa ja yhteiskunnassa ja kansanvapautta kokoontuivat taajennein rivein puolustamaan vapaussodan tantèrilla kansan kaikki kerrokset. Siltä pohjalta me vapaustaisteluun lähdimme, se meitä kokosi ja elähytti itsenäisyysaatteen ohella, se kansanhenkeämme laajalti ja leveälti kirkasti, vieden ylhäisen ja alhaisen, rikkaan ja köyhän rinnan verileikkiin puolesta isänmaan itsenäisyyden, puolesta lainalaisen yhteiskuntajärjestyksen ja jokaiselle lainkuuliaiselle kansalaiselle kuuluvan yhtäläisen valtiollisen äänivallan. Ja mahtava olikin vapaustaistelumme päivinä kansanhengen itsetietoinen nousu. Sille olisi viipymättä kelvannut rakentaa, sen varaan olisi rennosti uskaltanut jättää valtiomuodon perusteiden säätämisen ja vapauden valvonnan, niinkuin kieltämättä alussa kaikkien tarkoitus olikin.

Jokainen tässä maassa tuon kaiken muistaa ja jokainen totuudenrakkauden elähyttämä sen varmaan myöskin myöntää. Vai onko todellakin jo joltain unohtunut, että joulukuun 6 päivänä 1917 julistettiin Suomi asiallisesti yksimielisellä kansanaeduskunnan päätöksellä itsenäiseksi Suomen tasavallaksi, että hallitus seuraavalla tammikuulla antoi eduskunnalle perustuslakikomitean valmisteleman esityksen tasavaltaiseksi hallitusmuodoksi, jota jättäessään eräs silloinen hallituksen jäsen nimenomaan, vieläpä vakuuttavalla voimalla korosti parlamentaarisen, kansanvaltaisen, tasavallan ainoaa ja eittämätöntä soveltuvaisuutta kansamme demokraattiseen mailmankatsomukseen ja kansallisluonteeseen, että vapausarmeija suoritti sankarityönsä Suomen tasavallan armeijan nimissä, sekä että suurvalloistakin osa tunnusti Suomen itsenäisyyden nimenomaan tasavaltana.

Valtiollisista erehdyksistä valitettavimpia varmaan olikin ettei heti vapaustaistelun tapahduttua vedottu Suomen kansaan ja valmistettu sille tilaisuutta sanoa ratkaisevaa sanaansa itsenäisen valtion perustuksista, ettei kansaan syviä ja raskaita uhreja vaatineen vapaussodan päätyttyä luotettu ja kruunattu sen voittoja sen omalla kunnialla, uskolla sen omaan voimaan, vaan vieraalla kansallemme tuntemattomalla kruunulla, jonka valtaistuimelle noususta kiihkeästi uskoteltiin riippuvan nuoren valtion elämän tai kuoleman. Nämä erehdykset ne olivat, jotka valkoisen Suomen leveän

ja syvän rintaman halkaisivat, niissä epäilemättä oli syy ylpeän tulevaisuususkon osittaiseen heikentymiseen, niissä eikä suinkaan siinä, silloin sekä nyt horjumattomassa uskossa, että vain lujasti kansaan nojautuva hallitusmuoto voi pelastaa maailmanpalon pyörteissä valtiolaivamme pirstoutumasta.

Minun on tässä tilaisuudessa velvollisuus peittelemättä todeta, että niitten miesten, jotka olivat valkoisen Suomen puolella henkensä alttiiksi pannen yötä ja päivää taistelemassa vapauden ja lainturvan puolesta, jotka näkivät sen korkean kuolemaa uhmaavan pelon, joka liekehti riveissä niin ylhäisten kuin alhaisten silmissä, niitten miesten on ollut sisimmässään äärettömän vaikea tajuta sitä ajatussuuntaa, joka tahtoi laskea valtiomme perustuksen vieraisiin käsiin tässä maassa. Sillä näkiväthän nuo miehet veren vuotavan juuri lainalaisen yhteiskunnallisuuden ja omaperäisen valtakunta-aatteen turvaamisen puolesta, näkivät ja näkemyksistään omistivat lujan uskon tämän kansan terveeseen enemmistöön. Oudosti heihin koski uhka salaliitosta ja kiväärituleslа vieraan kuninkaan hyväksi. Kuninkuuden, vieraan „lujan käden" turvan ajatus virisikin ilmoille punaisen Suomen puolella. Sen levähyttivät liikkeelle ne miehet, jotka henkipattoina punaisia piillen olivat menettäneet sillähaavaa uskonsa Suomen kansaan. Synti vain, että tuo uskonpuute, tuo tuhoisa epäilys sinkoutui esille hetkellä, jolloin tykit vielä jylisivät ja kuularuiskut rätisivät isänmaan vapauden puolesta, jolloin sadoissa kalmistoissa tuskin vielä olivat kylmenneet vapaudensankarien nuoret ruumiit.

On julkisuudessakin aina näihin päiviin asti pyritty väittämään, että hylkäämällä esilläolevan hallitusmuodon tai äänestämällä sen kiireellisyyttä vastaan muka parhaiten turvaamme yhteiskuntamme rauhan ja valtiomme koskemattomuuden. Tuo ajatussuunta ei varmaankaan kestä kriitillistä tarkastelua. Vakaumukseni onkin, että hallitusmuotoehdotuksen hylkäys tai lykkäys olisi uusi tuhoisa erehdys, kenties tuhoisampi kuin mikään entinen. Onhan kansa vaaleissa lausunut selvästi ja kiistämättömän ymmärrettävästi tästä kysymyksestä ajatuksensa. Se odottaa, sanoisin mielelläni: sen vapaussankarien muiston kunnioitus odottaa, että kansanedustajat ovat valmiit tasavaltaisen hallitusmuodon omaksumalla hyvittämään laajoilla aloilla loukatun kansallistunnon ja turvaamaan valtakunnan ja valtakunnallisuuden perusteet hetkellä, jolloin rajarauhamme on hiuskarvain varassa, jolloin sisäinenkään kuohunta ei ole tyystin loppunut. Nyt ei ole aikaa jäädä ilmeilemään maailmanvaltain vastaisia kehitysvaiheita eikä juohtamaan politiikkaamme milloin minkin voittoisan riitapuolen leveälaineiseen vanaveteen; nyt jos milloinkaan on ajettava suomalaista politiikkaa, paalutettava yhteiskunnan ja valtion peruspylväät oman kansan valtiollisen tajuntaan ja sydämen uskoon. Ja viittaavathan vakaat merkit kautta koko maailman siihen, että kehityksen suunta on täällä yleisestikin oikea. Luomalla hallitusmuodon nyt heti, arkailematta ja empimättä, annamme isänmaallemme ja kansallemme korkean itsenäisyyden tunnustähden, arvokkaan huolenpidon esineen, joka kokoaa turvakseen kaikki isänmaalliset kansalaiset, ehjentää rintamamme sekä sisään- että ulospäin.

Meillä ei totisesti tällä hetkellä ole varaa heittäytyä uuteen vaalitaisteluun, taisteluun, joka empimättä muodostuisi mitä katkerimmaksi, suorastaan raatelevan repiväksi ja kiihkomieliseksi. Meidän on päinvastoin pyrittävä luomaan kansallista rauhanarmeijaa, joka on valmis kyntämään hengen ja talouden sarkaa syvempään ja pitempään kuin koskaan ennen. Meidän on omaksuttava kerta kaikkiaan hallitusmuotomme leikataksemme juurineen poikki väliaikaisuuden langat ja astuaksemem kaiken kansan tajuttavasti peruuttamattomalle tasavaltaisen valtakunnallisuuden pohjalle, jota ei mikään mahti maailmassa diplomatian juonilla altamme voi särkeä jokaisen suomalaisen nousematta sitä puolustamaan viimeiseen mieheen asti.

Olemme eläneet hetkeen, jolloin historian jumalatar punnitsee kansamme valtiollisen kypsyyden, hetkeen, jolloin meidän on itse teossa osotettava, onko Suomen heimosta tositeossa valtiota muodostavaksi kansayhtymäksi.

Elävä vakaumukseni on, että tekomme seuraukset kantautuvat vuosisatojen, vielä syntymättömienkin polvien siunaukseksi tai kiroukseksi. Minä en väitä, että hallitusmuotoehdotuksemme on paras mahdollinen, minä en koetakaan todistaa kauttaaltaan vääriksi sitä vastaan tehtyjä muistutuksia, joista joihinkuihin olen itsekin yhtynyt, mutta minä väitän, että se on Suomen kansan järjestetysti ilmilausutun ja, kuten uskon, pysyvän tahdon mukainen oleellisissa osissaan ja juuri tällaisena tämän kansan valtiollisten pyrkimysten pohjaksi kelvollinen. Ja minä väitän lisäksi että paremmaksi emme sitä tulisi lykkäämällä saamaan, vaan kutakuinkin varmasti huonommaksi. Sentähden äänestän osaltani sen kiireellisyyden ja hyväksymisen puolesta.

Valtiollisissa vaiheissaan, taisteluissa oikeuden, totuuden, vapauden ja kansallisen edistyksensä puolesta on kansamme kehittänyt itselleen ominaiset yhteiskuntaolonsa ja ominaisen valtiollisen kansallistuntonsa. Niiden pohjalla lepää esillä

oleva hallitusmuotoehdotus, ja senvuoksi on sen hyväksymisellä, sen säätämisellä ja viipymättömällä voimaansaattamisella yhteiskuntaamme ja valtiotamme elähyttävä, kokoova ja nostattava voima. Sen varassa, niin minä uskon, ei tämä kansa olisi oleva hukassa, vaan päinvastoin kasvava ja voimistuva.

Mitkä sitten olisivatkaan ne järkisyyt, jotka oikeuttaisivat osan oikeistoa ja mahdollisesti osan vasemmistoa hallitusmuodon kiireellisyyttä vastustamaan. Minä en puhu tässä niistä arvailujen varassa olevista, enemmän tai vähemmän salaisista syistä ja toimenpiteistä, joita lienee olemassa valtiollisten kulissien takana puolella jos toisellakin. Minä puhun niistä julkisista tosiasioista, niistä eduskunnassa hallitusmuotoa käsiteltäessä esitetyistä väitteistä ja muistutuksista, joita olemme täällä saaneet kuulla ja itse kukin osaltamme vakavasti punnita. Julkilausumattomat toiveet katson näet voivani sivuuttaa parilla sanalla: toiselta puolelta toteamalla, että kuninkaan valtaistuinta ei Suomeen pystytetä ainakaan tämän polven eläessä Suomen kansan enemmistön tahdosta, toisaalta taasen kerta kaikkiaan ja ratkaisevasti väittämällä, että kansamme enemmistö ei milloinkaan ole alistuva bolshevismiin, kommunismiin tai luokkadiktatuuriin. Niin hyvin anarkismin kuin luokkadiktatuurin toteuttamisen harhauskon sopii minun ymmärtääkseni nyt jo Suomen kansan edustajain täällä karistella niin puolelta kuin toiselta menemään maailman tuulten mukaan. — Palatakseni niihin julkisiin tosiasioihin, joihin vastustusta on pyritty nojailemaan, on oikeistolle huomautettava, että ne muistutukset 19 ja 23 §:iä vastaan, joihin päähuomio vastalauseissa on kiinnitetty, eivät ole laadultaan ja kantavuudeltaan oleellisesti sellaisia, että niiden pohjalta pelkästään olisi oikein tai edes viisasta äänestää kiireellisyyttä vastaan, vaikkapa edustajat Snellman ja Mannonen ovat niin ilmoittaneet tekevänsäkin. Onhan oikealla aina julkisuudessakin vakuutettu, että silläkin taholla pidetään valtiollisissa ja yhteiskunnallisissa pyrkimyksissä lojaalisesti määräävänä normina kansan pysyväisen tahdon järjestettyä ilmilausumaa. Muistettakoon tällöin, että 19 §:n mukaan, johon oikeisto on vaatinut, mikäli on kysymys perustuslain säätämisestä, 2/3 määräenemmistöä vielä presidentin käyttämän vedon jälkeenkin, vielä uusien vaalien jälkeen kokoontuneilla valtiopäivilläkin, — muistettakoon, että 19 §:n mukaan sellaisenaankin on perustuslain voimaanastumisen edellytyksenä 5/6 kiireellisyysmääräenemmistö ja 2/3 hyväksymismääräenemmistö edellisellä vaalikaudella ja yksinkertainen enemmistö vaalien jälkeen. On mahdoton ajatella, etteikö näissä säännöksissä jo olisi riittäviä takeita pysyvän kansantahdon järjestetylle ilmituomiselle. Onko mitään perusteellista aihetta edes uskotella, että veton jälkeiset vaalit niin huomattavasti muuttaisivat kansan ajatustavan, ettei eduskunnassa saavutettaisi 2/3 enemmistöä asialle, jota 5/6 enemmistö ennen uusia vaaleja on pitänyt kiireellisenä. Näillä sanoilla en suinkaan ole, niinkuin saattaisi näyttää, puhunut itseäni vastaan, olen vain tahtonut osoittaa, että käytännössä varmaankin, vaikka 19 § ei sitä nimenomaan vaadikaan, aina tultaisiin saamaan oikealla välttämättömän tarpeellisena pidetty 2/3 enemmistö, ja sitä vähemmän perusteltu on hallitusmuotoehdotuksen kompastuttaminen tähän pykälään. Se ei osottaisi mitään muuta, kuin presidentin persoonallisen mielipiteen liiallista ylentämistä lainsäätäjän jatkuvan kahdesti ja järjestetysti ilmituodun ja kansan nojaavan käsityksen yläpuolelle ja sen vallitsijaksi.

En liioin voi pitää oleellisesti ratkaisevan arvoisena 23 §:ää vastaan tehtyä muistutusta, vaikka myönnänkin, että 4:nnen vastalauseen laatijat siinä puolustavat, ei suinkaan luokkapyyteitä, vaan todellista kansanvaltaa ja valtiomahtien tasapainotilan vahvistamista. Kaiken todennäköisyyden mukaan tulee näet 300:sta presidentin valitsijamiehestä aina olemaan käytännössä yli toinen puoli muita kuin edustajia, ja valitsijamiehiksi valitut edustajatkin tulevat ottamaan tämän tehtävänsä erikoismandaattina, jolla ei tule olemaan mitään vaikutusta lainsäätäjän suhtautumiseen valtakunnan päämieheen. Ja itse vaalimenetelmä ei merkitsevästi kärsine siitä, että loppuäänestys suoritetaan toisessa äänestyksessä enimmän ääniä saaneitten välillä.

Kielipykäliin en tahdo tässä yhteydessä enää kajota, enkä liioin ensimäiseen vastalauseeseen. Niitä on käsitelty liiankin perinpohjaisesti sekä valiokunnissa että täysi-istunnoissa, jopa niinkin, että herra Estlander on pitänyt välttämättömänä jossakin tarkoituksessa vaatia lippuäänestystä erään suomenkielisen tekstin pykälän svetisismien oikaisua vastaan. Kielipykälät takaavat varman pohjan vähemmistösortoa vastaan; elleivät ne tyydytä, on turha hyvän tahdon tiellä pyrkiä tuloksiin.

Entäpä vihdoin vasemmisto ja sen toinen vastalause. Minä en usko, että silläkään on syytä, todellista ja järjen vaatimaa, käydä kukistamaan esillä olevaa kansanvaltaista, tasavaltaista hallitusmuotoesitystä, joka järjestelmällisesti toteuttaa kaivatun parlamentarismin periaatteet ja sopusuhtaisesti sovittaa ne käytännölliseen valtioelämäämme turvaten samalla valtiovallan välttämättömän jakautumisen ja tasapainon. Turha on enää

saivarrella omaisuuden pakkolunastustavoista yleiseen tarpeeseen ilman täyttä korvausta, turhaa puhua valtiollisten rikoksentekijäin luovutuskielloista, veto-oikeuden täydellisestä syrjäyttämisestä, eduskunnan oikeudesta presidentin valitsemiseen, eduskunnan harjoittamasta ulkopolitiikasta y. m. s. sekä maan puolustuksen tarpeettomuudesta, niissäkin on kansantahto selkeästi ja selvästi ilmennyt tämän eduskunnan kautta, eikä niistä, sen minä luulen voivani vakuuttaa, missään tapauksessa tulla nyt eikä vastaisuudessakaan tinkimään, sillä kansan enemmistö on aina oivaltava millaisille perusteille on rakennettava isänmaan ja sen asukkaiden vapauden ja oikeudet turvaava hallitusmuoto ja länsimainen oikeusvaltio. Vetoamalla kansaan uudelleen ei asema ole muuttuva, se on turha toivo ja harhaluulo, niin tulisesti kuin siihen jotkut uskonevatkin ja niin kiihkeästi kuin mielialaa muutoksille lienee muokattukin. Lojaalisuus on tässäkin paras, juuri parlamentaarinen lojaalisuus. Muunsuuntainen toiminta ei missään tapauksessa vie perille; se on varmaa varmempi. Mielihyvin onkin todettava että vasemmiston valtiollisesti vakiintuneimmat ja esilläolevia asioita pätevimmin tuntevat jäsenet ovat ylipäätään katsoneet voivansa hyväksyä hallitusmuotoehdotuksen.

Ehkäpä on täällä vielä niitäkin, jotka väittävät että ehdotusta ei ole riittävästi kypsytetty lopullisesti hyväksyttäväksi. Siltä varalta pyydän saada todeta seuraavat tosiasiat. Perustuslakivaliokunnan käsiteltyä asiaa toista kuukautta ja pohdittua sitä valtio-oikeuden ja käytännön kaikissa mahdollisissa näkökulmissa, pantiin sanotun valiokunnan mietintö pöydälle eduskunnan täysi-istunnossa viime toukokuun 23 päivänä. Ensimäinen käsittely toimitettiin sitten saman toukokuun 23 ja 24 päivinä ja kesti sitä 6 tuntia 50 minuuttia. Sen aikana käytettiin asiassa 42 puheenvuoroa ja toimitettiin 1 huuto- sekä 1 lippuäänestys. Toinen käsittely suoritettiin 2, 3, 4 ja 5 päivinä toukokuuta ja kesti sitä yhteensä 35 tuntia 52 minuuttia. Sen aikana käytettiin 621 puheenvuoroa ja toimitettiin 56 huuto- ja 38 lippuäänestystä.

Molemmat käsittelyt yhteensä ovat siten kestäneet 42 tuntia 42 minuuttia ja on niissä yhteensä, eduskunnan puhemiehen äänestysehdotukset lukuunottaen, käytetty 663 puheenvuoroa, toimitettu 57 huuto- ja 39 lippuäänestystä sekä annettu lippuäänestyksissä yhteensä 4,159 jaa- ja 2,937 eääntä. Kun lisäksi ottaa varteen, että asiaa on suuressa valiokunnassa perusteellisesti pohdittu ja siitä sielläkin toimitettu kymmeniä äänestyksiä ja että ehdotus miltei kaikissa kohdin on äänestysten jälkeenkin jäänyt ennalleen, on todettava, että se on riittävästi kypsytetty, että se on yleensä oikealla pohjalla lepäävä hallitusmuoto, laki joka kiirastulissa on selvästi osottanut kestävänsä sekä oikealta että vasemmalta tehdyt hyökkäykset. Se on läpileikkaus kansan yleisimmästä oikeus- ja valtiotajunnasta ja sellaisena juuri valtiollisen tietoisuuden mukainen. Sitä arveluttavampaa on sen vastustaminen, sitä kohtalokkaampaa niille, jotka siihen pyrkivät ja koko valtakunnallemme.

Olen puolestani elävästi vakuutettu siitä, että hyväksymällä kiireellisenä käsillä olevan hallitusmuotoehdotuksen lujitamme toiselta puolen ulkopoliittista asemaamme sekä itään että länteen, sekä siveellisesti että taloudellisesti, toiselta taasen omaa yhteiskuntaamme kestämään vakavan ajan vakavat koettelemukset. Sellaisella sokeudella ei meitä liene lyöty, ettemme tätä ymmärtäisi. Isänmaallinen, itsenäisen Suomen menestykselle altis mieli jos kättämme johtaa, eikä epäviisas, itsekäs kunnian ja oman arvon tunto, tiedämme mitä teemme ja avaamme tulevaisuuden kukoistukselle avaran, suoran vaon, jota kaunistavat kansan kiitollisuus ja siunaus.

Täällä on ennustettu, että suurta hetkeä ei voi syntyä Suomen kansan eduskunnassa. Minä odotan sitä vielä tänä päivänä, odotan todella suurena ja ylentävänä, sillä se todistaisi, että epäilijät ovat voittaneet itsensä ja uudistaneet uskonsa Suomen kansaan, verellisten kyynelten koettelemukset kärsineeseen harmajan maan harmajaan kansaan, surkean alhaisuutensa toista vuotta sitten tosin kyllä, mutta myös ylvään miehuutensa osoittaneeseen kansaan, jolla on historiallinen tehtävänsä ja tulevaisuutensa usko.

Ed. Kärki: Toivoen, että tänään saisimme Suomelle uuden hallitusmuodon pyydän saada lausua jonkun seikan. Historiasta nähdään, että väliajat, interregnum-ajat, ovat aina olleet heikentymisen, juonittelun ja rappion aikoja. Niin tapahtui Ruotsille Kaarle Knuutinpojan ja Stuurein hallituksen aikana. Miksi tahdottaisiin meillä pidentää tätä nykyistä, väliaikaista olotilaa. Vai onko se niin hyvä, onko se niin lupaava, ettei muka voitaisi parempaa saada aikaan? Monet mahtimiehet, monet eduskuntamme edustajistakin vakuuttelevat, että nykyinen valtiomuotomme, siis sen väliaikainen tila, takaa paremmin yhteiskunnallisen ja valtiollisen turvallisuuden, kuin tämä uusi hallitusmuoto, josta nyt on kysymys. Meillä on loistavien paraatien aika, meillä on kelpo sotajuokko, meillä on muutamiksi kuukausiksi eteenpäin varattu elintarpeita, meillä on järjestystä maassa, mitä meiltä enää puuttuukaan! Tähän tapaan käyvät ajatukset. Mutta tuntuu

siltä kuin kulkisimme silmät ummessa huomaamatta asian todellisuutta. Jotenkin samoin tapahtui kerran Israelissa, kun kuningas David ja hänen ylimyksensä unhottivat Jumalan ja uskoivat politikkaan ja ulkonaiseen mahtiin. Mutta rangaistuksena odotti Israelia nälkä, sota ja rutto. Meitäkin uhkaavat synkkinä samat vaarat. Sota on ovella, pula ja nälkä muutaman kuukauden päässä. Rutto on ennen kaikkea sisäistä mädännäisyyttä, sitä „joka pimeässä hiipii ja puolin päivin turmelee". Kerrotaan, että David nöyrtyi perinpohjin, kun hän näki enkelin seisovan maan ja taivaan välillä paljastettu miekka kädessä ojennettuna Jerusalemin ylitse. Silloin ei kuningas enään voinut omaan oveluuteensa eikä mahtiinsa uskaltaa. Mutta kun paremmat ja jaloimmat voimat ja toinen mieliala pääsivät Davidin sydämeen, käski Herra enkelin pistämään miekkansa tuppeen. Ja onnettomuus lakkasi.

Meillä tänään on jännittävä hetki, historiallinen hetki; on kuin kuulisimme koko maan valtimon lyövän. Ymmärrämmekö nyt tänä kauas kantavana hetkenä tehtävämme suuren tärkeyden? Osaammeko nyt unohtaa itsekkäät pyyteet ja kaikki ikävät muistot sekä asettaa syntymämaamme menestyksen ja onnen ainoaksi johtotähdeksemme, tämän rikkirevityn, veriin raastetun ja rauhan henkeä kaipaavan synnyinmaamme onnen? Pystymmekö tajuamaan, että nyt jos koskaan ovat maamme silmät kääntyneet meidän puoleemme rukoillen meiltä viisautta, sovittelukykyä, valtiollisen elämänsä vakiinnuttamista ja rauhan ymmärrystä. Nyt meillä ei ole varaa heittäytyä tilapäisen politiikan varaan! Tilaisuuksien hyväkseenkäyttäjä katsoo lyhyelle, unohtaa sen, että yli hetken vaiheiden tähtäävä silmä näkee asiat aivan toisessa valossa ja ennen kaikkea sen, miten ankara tulevaisuuden tuomio tilapäiselle, itsekkään politiikan palvojalle voi olla. Pitäisihän meillä siitä olla tuoreet, ikävät kokemukset. Eihän meillä tätä tilapäisen politiikan tietä kulkemalla ole viime aikoina päästy tarkotusten perille, vaan päinvastoin syösty maa moneen tuskaan ja rikkinäisyyteen.

Koettipa siis katsoa asioita miltä kannalta tahansa, ei tässä suuressa, tärkeässä kysymyksessä ole enempää vasemmistolla kuin oikeistollakaan syytä, eikä oikeutta asettua vastustamisen tielle. Vanhojen lyöntien ja saatujen haavojen muistokaan ei oikeuta meitä sitä tekemään nyt, kun on kysymys tärkeän perustuskiven asettamisesta vastaisen valtiollisen elämämme rakennuksen alle.

On sanottu: „hetken työ tuhatvuosiin vaikuttaa!" Katsokaamme, että tekomme tänä hetkenä vaikuttaa rauhan, rakkauden korkeisiin ihanteisiin ja että tarkoin vältämme sellaista tuhotyötä, joka syöksee maamme yhä syvemmälle rikkinäisyyden ja vihan liekkeihin! Näyttäköön nyt siis Suomen eduskunta, että se uskaltaa totuuden ikuisiin periaatteisiin, uskaltaa myös edustajainsa isänmaanrakkauteen ja hyvään tahtoon. Älköön muisteltako katkeruudella entisyyttä! Älkäämme isänmaan ja Jumalan nimessä menetelkö väärin tällä hetkellä! Hetken vakavuus saattakoon jokaisen hallitusmuotoa vastustavalla kannalla olevan edustajan tutkimaan suhdettansa siihen omantunnon tarkasti!

Lopuksi lausun: Oi, jospa voisimme tänään yksimielisen päätöksen tehtyämme huudahtaa samalla tavoin kuin kerran puolalaisvaltion puristaessa Ruotsia ja Suomea huudahdettiin Upsalan kokouksessa, kun yksimielinen päätös oli tehty: „Nyt on maamme tullut yhdeksi ja nyt on meillä yksi sama Jumala!"

Ed. Palmgren: När lantdagen vid andra behandlingen förehade förslaget till regeringsform, framställdes från håll, där man varit van att finna vederhäftighet, sakkunskap och omdömesförmåga, synnerligen grava anmärkningar mot detsamma. Samtidigt gjordes också förslag till ändringar av omfattande principiell betydelse. Dessa vunno dock knappt något beaktande. I grundlags- och stora utskottet hade förslaget blivit, såsom det sades, så „förpansrat" att alla påminnelser klingade för döva öron. Minoritetsgrupperna hava i alla fall gjort vad de förmått för att vinna beaktande också för sådana skäl och synpunkter, vilka i förslaget lämnats å sido. Majoritetsgrupperna eller måhända rättare centern inom lantdagen bär därför allena ansvaret eller äran — allt huru man tar det — för att förslaget utfallit såsom skett. Förslagets slutliga öde är emellertid ännu icke beseglat. Vid den nu pågående tredje behandlingen ankommer det nämligen å lantdagen att uttala om förslaget är så väl avvägt, att för dess slutliga godkännande och för frågans förklarande för brådskande kan vinnas den kvalificerade majoritet lantdagsordningen fordrar. Ifall den minoritet, vars yrkande vid andra behandlingen lämnats utan avseende, är tillräckligt övertygad om befogenheten av dess invändningar, kan den nu göra sig gällande och hindra att landet måhända för lång tid framåt bindes av en grundlag, som icke motsvarar vad dess välfärd kräver. Medvetandet att minoriteten i sin hand kan hava sådana möjligheter, förpliktar därför också samma minoritet att nu vid tredje behandlingen taga under så mycket allvarligare omprövning, huru den skall förhålla sig. Ingen

har nu rätt att undskylla sig med att det dock måhända vore enklast eller kanske också mest opportunt att följa strömmen åt och låta majoritetens vilja, — sådan den i dag ter sig, — bliva lag. Man far uppenbarligen mycket vilse, om man tror, att de lager av befolkningen, vilka mest tagit intryck av tidens oro, skulle låta lugna sig endast därav, att de fått en regeringsform i den anda deras ledare fordrat. För återvinnandet av samhällsro och arbetsfred fordras nog mycket annat än en regeringsform; men ernåendet av detta mål, som väl alla eftersträva, är nog i hög grad beroende därav, huru statsskicket och samhällsmakten danas. I medvetandet av den tunga plikt, som vid denna tredje behandling vilar på minoriteten, har jag noga övervägt sakläget och kommit till att det nu föreliggande lagförslaget icke är sådant, att jag skulle kunna taga på mitt ansvar att med min röst medverka till dess godkännande. Ännu mindre kan jag bidraga till att förklara frågan för brådskande.

Vid detta avstyrkande av förslaget har jag mindre letts därav, att enligt min övertygelse den monarkiska statsformen för vårt land med dess många partier och svåra partimotsatser vore lyckligare än den republikanska, utan fastmera därav, att i det föreliggande förslaget ingå särskilda stipulationer av högst betänklig art. I detta avseende hänvisar jag, för att icke mera än nödvändigt taga lantdagens tid i anspråk, till de utförliga och sakliga andraganden, vilka vid andra behandlingen av flere talare hållits emot en del av de grundprinciper, på vilka hela förslaget vilar.

Därutöver må ännu framhållas, att den närvarande tiden ställer mera än vanligt stora anspråk på regeringsformen och på de organ för statsmakten, vilka i den förutsättas. Även om man med tacksamhet erkänner de förtjänster landets två riksföreståndare var för sig inlagt vid arbetet att efter 1918-års uppror återföra landet i normala gängor, kan det dock icke förnekas, att läget fortfarande är sådant, att det tyvärr lämnar mycket övrigt att önska. För att undgå en hotande hungersnöd har man varit tvungen att importera stora mängder livsmedel och andra nödvändighetsartiklar samt att därför disponera utländsk valuta till belopp, som blivit så mycket mera kännbara, då de icke stått i rimligt förhållande till landets utländska tillgodohavande. Till följd av de genom världskriget timade rubbningarna i det mellanfolkliga varubytet har vår sedan åratal så gott som avstannade export icke kommit i gång. Brädgårdarna stå landet runt fyllda av sina under årens lopp samlade lager av sågade varor. På flere av landets övriga exportindustriella anläggningar råder ett analogt förhållande. Den bästa delen av skeppningssäsongen har redan veckotal varit inne, men dels äro köparena i utlandet ännu icke färdiga för avslut, dels står tonnage icke till buds på antagliga villkor och dels har vårt land ännu icke lyckats vinna en sådan utrikespolitisk position, att de länder, dit våra exportartiklar söka sig, skulle betrakta oss såsom mest gynnad nation. Kanske värst av allt är dock att den minoritet inom folket, som bär skulden för 1918-års uppror och den därav härflutna, ännu fortlevande bitterheten, ännu tyckes på dunkla vägar driva sitt samhällsomstörtande spel. De nyligen uppdagade upprorsplanerna ådagalägga detta.

Av alla dessa korta antydningar framgår, att vårt land icke har råd att syssla med några samhällspolitiska experiment, utan att vi nu framom annat skulle behöva en stabil, kraftig, insiktsfull och målmedveten regering, som hade blick för situationens allvar och förmåga att på ett tillfredsställande sätt ordna våra handelsrelationer med utlandet, att bringa reda och stadga i våra starkt påfrästade statsfinanser samt att värna ordning och säkerhet mot inre och yttre fiender. En av förutsättningarna för en sådan regering är emellertid, att statsöverhuvudet — han må nu sedan benämnas konung, riksföreståndare eller president — i grundlagen tillförsäkrats all den makt och hela det inflytande, utan vilka statsöverhuvudet icke kan göra sig tillbörligen gällande och vara sin uppgift vuxen. Det kanske största och ohjälpligaste felet i det nu föreliggande lagförslaget är emellertid just det, att statsöverhuvudet där icke beklätts med erforderlig makt, vilket är liktydigt med att han icke heller kan gå till sitt värv med erforderlig känsla av ansvar inför samtid och eftervärld. Såsom upprepade gånger med skäl men utan påföljd framhållits, saknar lagförslaget den fördelning av statsmakten, som utgör ett av kriterierna för en konstitutionell statsform. En person med nödig kompetens och viljekraft skulle, om förslaget bleve stadfäst, kunna underkasta sig presidentval endast med mycket stor självövervinnelse eller ock under medvetande därom, att läget i landet vore så brydsamt, att intet annat stode åter än att låta presidenten de facto utöva ett större inflytande än grundlagen unnar honom. Då presidenten tilldelas endast skenet av den makt, som borde tillkomma ett statsöverhuvud, är fara för handen, att såsom presidentkandidater främst skulle uppställas personer utan nödig självständighet och kompetens men med den ensidiga och bristfälliga utbildning, som ty-

värr alltför ofta förekommer hos partikoryféer, vilka mera eller mindre leva på folkmötenas nåd och därför också måste vara deras allra ödmjukaste tjänare.

Icke heller kan jag med tystnad förbigå den omständigheten, att jag befarar, att man i de svenska byggderna mycket kommer att beklaga den finsk-nationalism, som suttit i högsätet, när de svenska språkparagraferna behandlats. Finlands svenska allmoge har varit varmt fäst vid den lutherska religionen, som under sekler berett den tröst i nöden. Denna folkgrupp kommer icke att förstå att flertalet av dem, vilka företäda Finlands finska folk, funnit tiden vara inne att på det sätt, som skett, ställa statskyrkan på avskrivning.

Då jag sålunda i sakens intresse hoppas, att lagförslaget i dess nuvarande skick åtminstone icke måtte förklaras brådskande, förbiser jag ingalunda att en sådan utgång av saken på en del håll skulle mottagas med missräkning. Sådant kan icke hjälpas. Det är naturligtvis icke heller mig obekant, att man på många håll gjort betydande ansträngningar i syfte att redan nu få regeringsformen slutligen godkänd. Herr Ritavuori har också i dag ställt i utsikt att man, ifall förslaget lämnas vilande över nyval, hade för avsikt att arbeta i den riktning, att lantdagen skulle upplösas, nyval utskrivas och landet under denna brydsamma tid kastas in i en valkampanj med all därav följande agitation, jäsning och bitterhet. Vi hava emellertid icke rätt att låta sådana hotelser inverka på vårt handlingssätt. Är man en gång övertygad därom, att det förslag majoriteten nu bjuder är sådant, att det icke skulle lända landet till välfärd, så står intet annat åter än att icke medverka till dess förverkligande. Den omständigheten, att lagförslaget möjligen lämnas vilande, är för övrigt icke alls av den art, att herr Ritavuori och hans meningsfränder skulle hava rätt att på grund därav påyrka lantdagsupplösning. 1772 års regeringsform, som en gång räddat Sveriges rike ur den s. k. frihetstidens vanstyre, har ännu tillräcklig inneboende livskraft för att tillsvidare utgöra en av grundvalarna för vår statsbyggnad tillsammans med senare tillkommen lagstiftning, bl. a. vår demokratiska lantdagsordning samt lagen angående statshushållningen. Då världsoron åter lagt sig och normala förhållanden ånyo inträtt, ökas väl också utsikterna att åstadkomma en regeringsform, som i högre grad än det nu föreliggande förslaget motsvarar berättigade anspråk. När i 60 § av lantdagsordningen infördes bestämningar om huru det skulle procederas vid stiftandet av grundlag, förutsattes det, såsom mom. 1 ger vid handen, att ett i tredje läsningen antaget grundlagsförslag skulle lämnas vilande till lantdag efter nyval. Meningen var att förebygga en förhastad åtgärd. Folket skulle få tillräckligt tid att överväga frågan. Den i mom. 2 ingående bestämningen om undantag ifall av $^5/_6$ majoritet från den allmänna regeln att grundlagsförslag borde vila, bleve rent illusorisk ifall man, för att förekomma att frågan finge vila och mogna, skulle upplösa lantdagen. Vid den omedelbart därpå följande valkampanjen skulle saken icke mogna och stadga sig utan i stället utsättas för den våldsammaste agitation och brådmognad. Detta vore icke alls överensstämmande med lantdagsordningens mening eller vad landet nu kräver.

På de skäl nu antytts kommer jag att rösta emot förslagets förklarande för brådskande och emot förslaget.

Ed. Joukahainen: Minun nähdäkseni ei tätä historiallista hetkeä ratkaista sanoilla vaan teoilla, ja ainoa positiivinen teko tällä hetkellä on se, että eduskunta antaa Suomen kansalle uuden hallitusmuodon. Aika nähdäkseni on siksi vakava, että sekä vasemmiston että eritoten oikeiston on otettava tämä huomioon. Minä tahdon vain lyhyesti, kertaamatta mitä ed. Ritavuori täällä on lausunut, teroittaa oikeistolle samoja näkökohtia. Sen ryhmän puolesta, johon minulla on kunnia kuulua, ilmoitan, että ryhmä tulee äänestämään asian kiireellisyyden ja hyväksymisen puolesta. Kun minä tämän ilmoituksen teen, niin samalla minä toivon, että eduskunnan jäsenet oikealla ymmärtävät, mihin tämä ilmoitus, jommoinen jo edellä on toisen keskustaryhmän puolesta tehty ja nyt tehdään toisen keskustaryhmän puolesta, eduskuntaa ja erittäinkin oikealla olevia ryhmiä velvoittaa. Sentähden minäkin puolestani toivon, että tämä hetki, joka tosiaan jos mikään on historiallinen meidän kansallemme, käytetään sillä tavalla, ettei Suomen kansa joudu siitä kärsimään.

Ed. Wuorimaa: Suomen kansan edustajat! Tänään me seisomme Suomen kansan kohtalokkaimman hetken edessä. Me Suomen kansan edustajat emme tällä hetkellä ole oikeisto eikä keskusta eikä vasemmisto, emme ruotsinkielisiä emmekä suomenkielisiä, vaan yhtenäisen Suomen kansan edustajia. Meihin kohdistuu tällä hetkellä menneiden sukupolvien toivo, sukupolvien, jotka ovat raataneet tämän maan korvet ja erämaat viljaviksi vainioiksi lapsilleen ja meille, sukupolvien jotka hiellään ja verellään ovat tätä maata rakentaneet ja puolustaneet epätoivoisissakin oloissa odottaen

ja tähdäten tulevaisuuteen sitä hetkeä, jolloin Suomen kansa itsenäisenä kansana laskee pysyvän perustan vapaalle olemiselleen. Esi-isien työ ja vaiva, vuosisatojen työt ja kärsimykset vaativat nyt meitä yksimielisyyteen ja nykyinen polvi Lapin tuntureilta Suomenlahden luotoihin asti seisoo henkeään pidätellen tähtäillen meihin. Se odottaa löysäävää rauhan ja yksimielisyyden sanaa. Se odottaa että itsenäisen Suomen rakennuksen harja nyt vedetään kiinni yhtenäiseksi rakennukseksi, jonka suojassa Suomen lapset voivat rauhassa asua ja täyttää historiallista tehtäväänsä.

Ja historian tulevat polvet ne kerran katsovat meihin tuomiten meitä tai ihaillen meitä siitä, mitä tänä päivänä teemme.

Suomen kansan edustajat! Voimmeko tällä hetkellä voittaa itsemme; voimmeko kohoutua itsekkäisyyden ja puoluepyrintöjen yläpuolelle ja antaa rauhan ja turvan tunnetta koko maalle, antaa sille pohjan, jolla se toivossa ja tarmolla voi rakentaa edespäin olemustaan? Voimmeko me voittaa itseämme ja tänä päivänä vetää valtakuntamme harjahirren kiinni, vai pitääkö kaiken taas luhistua epätietoisuuteen ja rauhattomuuden hämärään?

Suomen kansan edustajat! Sen käsi, joka niin ihmeellisellä tavalla on nostanut Suomen kansan maailmanpalon raunioista ja asettanut sen ikäänkuin kosteikoksi luhistuvassa Europassa, Hänen kätensä on jättänyt nyt meille vapauden päättää, tahdommeko rakentaa vai luhistua. Me seisomme kohtalomme ratkaisuhetkellä, historiamme huippukohdalla. Voimmeko olla tehtävämme tasalla, voimmeko antaa kärsivälle kansalle ikävöityä rauhaa ja turvantunnetta, vai heitämmekö sen jälleen taistelujen ja puoluetemmellysten pohjattomaan syvyyteen? Tähän on meidän tänä päivänä vastattava. Antakoon Kaikkivaltias kansojen vanhurskas ohjaaja, että voisimme tässä kansamme yhteisessä suuressa asiassa olla yksimielisiä, että huolimatta erimielisyydestämme muissa asioissa, voisimme yli puolueaitausten ojentaa toisillemme tänä päivänä Suomen kansalaisen veljen kättä ja vieraiden kansojen nyt meitä tähystellessä kuin yksi mies vetää kiinni Suomen valtakuntarakennuksen kurkihirren hyväksymällä valtiomuoto ja toteuttaa runoilijan kauniit toiveet: Ei oikeaan, ei vasempaan, vaan eteen eestä Suomen maan!

Ed. Kojonen: Jos joku asia on kehittynyt kansalliseksi ihanteeksi, niin sitä on kohdeltava mitä suurimmalla kunnioituksella ja arvonannolla. Tasavaltainen hallitusmuoto — se kuuluu Suomen kansan kansallisiin ihanteisiin. Se muodostui sellaiseksi routavuosina. Joka kerta, kun keisarivaloin vahvistettuja lakeja rikottiin, vakiintui kansassa vastenmielisyys monarkistista hallitusmuotoa kohtaan. Kun meitä tahdottiin pakottaa laittomiin julistuksiin ja määräyksiin, niin asetuimme vastustamaan vakuutettuina, että sellainen hallitusjärjestelmä ei voi kestää kauan. Olimme vakuutettuja, että sellaisen valtamuodon jälkeen seuraavat olot, joissa kansan omat luottamusmiehet hallitsevat, lakia kunnioittavat ja kansalaisiakin lainkuuliaisuuteen opastavat. Kun kyky ja koeteltu kansalaiskunto eivät merkinneet mitään virkanimityksissä, niin kestettiin tämä vääryys masentumatta, koska mieliä rohkaisi horjumaton usko sellaisen asiaintilan toteutumisesta, jolloin kansanvalta, ilmeten tasavaltaisessa valtiomuodossa, on oikeudenmukainen kaikkia kansalaisia kohtaan.

Kun kerta kerran perästä kansan syvien rivien hartaasti toivomia ja koko kansakunnan menestykselle peräti tarpeellisia lakeja hallitsija jätti vahvistamatta, niin silloin ajateltiin ja luotettaville lähimmäisille sanottiinkin: „Kerran on koittava aika, jolloin kansa saa ne lait, joita se haluaa." Veressä kuohui ja silmässä hehkui silloin tasavaltaisen, itsenäisen Suomen ajatus.

Kaikki suuri ja arvokas syttyy, kehittyy ja kypsyy hiljaisuudessa. Niin on laita Suomen tasavallan aatteen. „Vilu viljan kasvattaa, lämmin terän antaa". Viluisissa oloissa on itänyt, juurtunut ja ylennyt Suomen kansassa tasavallan aate. Nyt on tullut teränteon hetki. Hallana älköön tällöin olko kukaan isänmaanystävä. Luottaen katsoo Suomen kansa eduskuntaansa, jolta se kiihkeästi odottaa juuri tasavaltaista hallitusmuotoa. Ja empimättä voikin tämän toiveen toteuttaa. Tasavaltaisen valtiomuodon vaatimus ei ole hetken virvatulta, vaan on se routavuosien kärsimysten, taistelujen ja rohkean miehekkyyden tulos. Eikä tasavaltaisella valtiomuodolla ole ainoastaan tätä menneisyyden lujaa pohjaa, vaan on sillä myöskin varma tulevaisuuden turva, elinvoimainen tuki, sillä onhan parina viime vuosikymmenenä syntynyt nouseva Suomi jo äidinmaidosta imenyt itseensä tasavallan aatetta.

Historia todistaa, että on mitä suurimmassa määrässä vaarallista loukata jonkun kansakunnan kansallisia ihanteita. Tasavaltainen valtiomuoto on Suomen kansan kansallinen ihanne. Turmiollisille teille joudutaan, jos estetään tämän ihanteen toteutumista.

Tämän edellä olevan olen tahtonut lyhyesti merkitä luettuani tämän aamun „Uudesta Suomesta", että puolueessa, jonka nimeen sisältyy mainesana „kansallinen", aikoo enemmistö äänestää hallitusmuodon kiireelliseksi julistamista vastaan. Jos se näin tekee, silloin on suuresti kiistan alaista, onko se puolue todella nimensä arvoinen.

Ed. af Forselles: Vid behandlingen av regeringens proposition n:o 17 angående regeringsform för Finland har jag varit i tillfälle, att oaktat jag anser det monarkiska styrelsesättet såsom det för rikets välfärd lämpligaste, jag likväl kunde tänka mig att riket även med framgång kunde styras som republik, förutsatt att presidenten genom regeringsformen tillerkännes tillbörlig maktbefogenhet. I detta avseende har jag framhållit som min uppfattning, att presidenten i grundlags- och försvarsfrågor under sin mandattid bör äga absolut vetorätt samt i frågor rörande lagförslag suspensivt veto intill dess riksdagen efter nya val godkänts lagen med minst $^2/_3$ av de avgivna rösterna.

Likaså har jag framhållit som min uppfattning att det är av stor betydelse att presidenten utses fullständigt oberoende av riksdagen. Ävenledes har jag funnit det vara i hög grad olämpligt att riksdagen i vissa fall kan utöva domsrätt över presidenten.

Enligt § 19 av stora utskottets betänkande n:o 12 har presidenten emellertid tillerkänts suspensivt veto i alla lagförslag tills riksdagen efter nya val med enkel röstövervikt godkänner desamma oförändrade.

Genom § 23 i samma betänkande fastställes en formulering, som icke utesluter val av riksdagsman till elektor vid presidentvalet samt i § 47 i stora utskottets betänkande n:o 12 a fastställes riksdagen i vissa fall såsom domstol.

Oberoende av en del andra brister vilka jag även tidigare haft tillfälle påpeka, finner jag de nyss anförda bestämningar i förslaget till regeringsform till den grad betänkliga för rikets framtid, att jag anser att valmännen genom nya val bör lämnas tillfälle att uttala sig om desamma och finner jag mig därför förpliktad att rösta mot detsamma samt mot en brådskande behandling av lagförslaget, så mycket mera som jag under pågående valkampanj uttryckligen förutsatt möjligheten av nu inträffade händelser och på basen av då gjorda uttalande till valmännen invalts till lantdagen.

Ed. Estlander: Vid utarbetandet av en ny regeringsform för Finland, detta lagförslag, kring vars antagande eller förkastande nu så många skilda och till synes oförenliga intressen kämpa, hava även de svenska lantdagsmännen haft sina intressen att bevaka. Den svenska befolkningen har dock städse erkänt sina förpliktelser mot hela fosterlandet, men just i hela landets intressen hava dess representanter i lantdagen sökt verka för en lycklig uppgörelse mellan de tvänne befolkningarna i landet. De särskilda intressen som för oss svenskar anknyta sig till föreliggande lagförslag äro dock icke sådana, att vi nu skulle låta dem bli bestämmande. Vår önskan var allt från början, att den svenska befolkningens yrkanden icke skulle förknippas med frågan om en ny regeringsform, men av skäl, som jag icke här vill upptaga till bedömande, tillmötesgicks icke denna önskan. Det stötte på ett oövervinneligt motstånd att få genomfört det yrkande på en egen, fristående nationalitets grundlag, som af oss inom lantdagen väcktes. Vad den svenska befolkningen därutöver genom sina representanter i lantdagen framfört och begärt var, att icke bli hänvisad allenast till lagparagrafer, utan att i verk och gärning få röna bevis på majoritetens erkännande och förståelse. Också detta hopp visade sig bedrägligt. Ytterligare hava vi vid behandlingen av förslaget påyrkat, att åtminstone avfattningen skulle bli otvetydig, så att de lagbestämningar skulla vara fullt klara och otvetydiga, vilka i grundlag böra trygga vår nationella minoritets ställning för framtiden. Men också härutinnan har man icke funnit vår begäran värd beaktande. Under sådana förhållanden vill det tyvärr synas, som hade den svenska befolkningen och svenska kulturen i vårt land föga gott att vänta av den närmaste framtiden, men allra minst, synes det mig, av de förändringar, som genom denna nya regeringsform vore att förvänta inom statslivet och samhället. Genom dess antagande skulle bestämmanderätten helt och hållet komma att ligga i händerna på en mer eller mindre förstucken socialism, buren fram av och drivande med den orons och upprorets våg, som skrider genom hela världen, en socialism, fördubblad med den nationalism, vilken allt tydligare framträtt såsom produkten av det finska nationella uppsving, som följt frigörelsen åt. Det kunde mot vad jag nu sagt invändas, att den socialdemokratiska lantdagsgruppen dock visat sig i språkfrågan liberalare än de finska nationella partierna. Jag kan härtill endast säga, att denna liberalism visat sig i resolutioner och på pappret. Den socialdemokratiska lantdagsgruppen har ju dock särskilt i denna föreliggande fråga, men också i andra för landet vitala frågor, sökt och funnit anslutning och förbund med sådana radikala element, som i övrigt hylla den mest utpräglade nationalistiska åskådning. Vad åter de nuvarande regeringspartierna beträffar, hava dessas obenägenhet att medverka till en på ömsesidigt förtroende grundad uppgörelse mellan landets tvänne nationaliteter, också tyvärr till full evidens framträtt.

På svenskt håll kunna vi därför sätta lit varken till det socialdemokratiska, blott av politiska synpunkter vägledda, skenbara tillmötesgåendet, ej heller till de finska nationella partierna, som ju alldeles klart motiverat och visat sin avböjande ståndpunkt. Detta resultat av de diskussioner, som vid denna liksom vid föregående lantdagar försiggått, är tillfullo bevisat och bevisar i sin tur alldeles tillräckligt, ja mer än nog; därav den känsla av bitterhet, som alltmer begynnt på svenskt håll vinna insteg. Jag vill i detta sammanhang ännu särskilt fästa uppmärksamheten vid, att på intetdera av dessa håll visats något sinne eller sympati för kravet på svensk självstyrelse. Icke på finskt nationellt håll, där men ej ens erkänner oss svenskar som en egen nationalitet i Finland. Icke på socialdemokratiskt håll, där all diktan och traktan går ut på att under täckmanteln av folkrepresentationens rätt bereda insteg för ett eget klassvälde. Genom det styrelsesätt man på detta håll ytterst syftar till och genom hvars införande i en snar framtid skulle slutligen ernås de syften man eftertraktar och vilka genom nu föreliggande regeringsform redan mer än till hälften vunnes, skulle förberedas en all medborgerlig frihet och självverksamhet förkvävande centralisation av makten, vilken centralisation blott kunde jämföras med det envälde, som plägar stöda sig på en vitt utgrenad byråkrati och själv av densamma beherrskas.

Under sådana förhållanden bör det utsägas, att man på svenskt håll inom lantdagen till deras verkliga värde uppskattar de nationalitetsstadganden, vilka fått plats i detta lagförslag. Men det vore icke rättvist och ärligt att icke samtidigt då erkänna, att i dessa bestämmelser innehålles mycket, som under ändrade förhållanden kunde bli av betydelse för den svenska saken och som vi därför fästa vikt vid och även framdeles komma att vidhålla. Framför allt syftar jag härmed på de uttalanden, som i grundlagen skulle komma att ingå, att svenska såväl som finska är nationalspråk i riket. Dock, såsom jag redan i början af detta andragande betonade, i detta nu finnes det ett högre krav på alla landets medborgare än att söka, under den allmänna ävlan om makt och rättigheter, rycka till sig den största anparten. Det gäller i denna stund, som säkert är en av de skickelsedigraste stunderna under de skickelsedigra senaste åren, att se till, att det gemensamma fosterlandet, omgivet av faror och hotat till sin frihet och framtid, kan bestå. Detta är, så är min övertygelse, säkerligen möjligt endast om de samhällskrafter, vilka härintills avvärjt farorna och nedslagit hotet, även framdeles förbliva de ledande och styrande. Det är icke, såsom det här ofta och senast i dag upprepats, en strid mellan monarki och republik, än mindre en tävlan mellan olika strävanden i utrikespolitiskt hänseende. Vad som förestår är ett val mellan det beprövade, det som man har och vet sig kunna sätta sin lit till, och det ovissa, som mänskligt sett icke lovar lugn till utveckling, ej heller kraft till ordning och självbestånd.

Jag sade att här icke är fråga om monarki och republik. Den man, som nu står i spetsen för rikets styrelse, är icke en monark sådan man fattar dennes makt och såsom man velat här karakterisera dennes ställning. Tvärtom, han har liksom hans företrädare kallats och valts till sin uppgift av det finska folket, ja, detta val har ägt rum genom folkrepresentationen. Varderas inflytande har vilat och vilar på folkets förtroende, nämligen på förtroende hos de medborgare i detta land, som velat och visat sig i nödens stund kunna rädda stat och samhälle ur utländska fienders och inhemska upprorsmäns våld. Rättsligt består riksföreståndarens makt tills vår gamla regeringsform, som ännu allt fortfarande äger bestånd, till alla sina delar försättes i verksamhet, eller, vad som naturligtvis ur alla synpunkter måste anses önskligare, tills ny regeringsform blivit antagen. Men moraliskt vilar riksföreståndarens mandat på folkets förtroende såsom jag nyss antydde. Och så länge landets så inre som yttre förhållanden äro sådana de äro och så länge den bild som ter sig runt om oss i hela världen, uppvisar dessa samma drag af våldsam omstörtning, av förvirring och överhettad oro, sålänge tror jag förvisso, att alla, som förmå lugnt och lidelsefritt överskåda ställningen, skola enas om att stöda och tills bättre tider stunda bibehålla de grundlagar om styrelsen och statsskicket, som vårt land av ålder haft och som under de sista årens prövningar stått bi och under vilkas hägn vårt samhälle förkovrats så att det kunnat, när ögonblicket var inne, framträda såsom en självständig stat, men utan vilka vårt land icke skulle förmått bibehålla sig såsom stat och icke heller såsom sådan hade vunnit erkännande. Låtom oss rättvisligen skänka vår aktning och tacksamhet åt det fasta statsskick, i vars former vårt samhälle härintills, trots tidens stormar dock hållit samman och även åt den regering, som allt sedan vår frihetskamp tog sin början gått i spetsen för våra strävanden och fört dem till seger. Må vi därför visligen giva oss till tåls och emotse, att Finlands nya regeringsform skall kunna i en snar framtid, men under lugnare och lyckligare inre förhållanden

stiftas och antagas. I detta ögonblick kunde lagens antagande säkerligen icke bliva staten till nytta.

Ed. Schauman: Allra först ber jag få tillkännagiva att jag ej fullt kan dela den uppfattning rörande de svenska nationalitetsparagraferna i regeringsformen, som här har uttalats av min gruppkamrat herr Estlander. Jag måste erkänna att jag för min del finner dessa paragrafer så tillfredsställande som det under förhandenvarande förhållanden har varit möjligt att få dem. Vi måste ju gå ut från det att, när det gäller att stifta en grundlag av den vikt som regeringsformen, vi måste på alla håll göra eftergifter, kompromissa.

Det har framhållits beträffande regeringsformen i allmänhet, att den, sådan den nu i andra läsningen antagits, är en sådan kompromiss, att den icke tillfredsställer egentligen någon. För min del anser jag detta vara en styrka, om också det kan te sig som en svaghet för dem, som vilja hava sin egen mening utan prut igenom. Det vore otvivelaktigt ett tecken på att vårt folk och särskilt det socialdemokratiska partiet dock någonting lärt, att det nått en viss ståndpunkt av politisk kultur, om regeringsformen nu bleve definitivt antagen. Det är i förevarande fall som om tvenne tvistande partier framlagt sina fordringar, men hellre än att låta det gå till process förlikts eller nöjt sig med en skiljedom.

Nu invändes det emellertid från högerhåll: det är ingen antaglig kompromiss, här är nämligen fråga om ingentig mindre än ett sönderbrytande av Finlands gamla beprövade statsskick, det dyrbara arvet från föreningen med Sverige, och om införande av ett riksdagsenvälde lika skadligt som den monarkiska despotismen — så har friherre R. A. Wrede sagt i högerpressen. Om friherre Wrede med sönderbrytande av Finlands statsskick menar, att monarkin ersättes med republik, så har han otvivelaktigt rätt, men jag måste säga att det förvånar mig, att från friherre Wredes sida höra detta, ty han själv såsom medlem av grundlagskommittén har 1917 varit med om att föreslå republikens införande, såsom bäst motsvarande finska folkets förhoppningar och behov. Och friherre Wrede har dessutom sig väl bekant, att det från senaste lantdag vilande monarkiska regeringsformsförslaget med överväldigande majoritet förkastats av den nu fulltaliga lantdagen och att vi här icke under några förhållanden ämna ånyo tillämpa 38 § av 1772 års regeringsform. Menar friherre Wrede åter med sönderbrytande av statsskicket, att den makt, som lagts i presidentens händer, blott är en spillra av den makt, som enligt 1772 och 1789 års grundlagar tillkommer monarken, så har han också rätt. Men det är icke på regeringsformen förhållandet beror mera än till en del. Den gustavianska konungamakten har redan tidigare väsentligen reducerats: för det första genom lantdagsordningen av år 1869 och den nya lantdagsordningen av år 1906, för det andra genom 1917 och 1918 i lantdagsordningen införda, viktiga förändringarna och för det tredje genom lagen om rättsgrunderna för statshushållningen. Vad som nu har genom regeringsformen tillkommit i fråga om minskning av den gamla gustavianska konungamakten, det är borttagandet av rätten att förklara krig och av den absoluta vetorätten och dess ersättande med ett suspensivt veto. Vad vetorätten beträffar, så är ju den absoluta vetorättens ersättande med suspensivt veto en naturlig, indirekt konsekvens av stadgandet om att regeringens medlemmar böra åtnjuta lantdagens förtroende, och att de äro ansvariga inför lantdagen. Att åter taga rätten att utan riksdagens samtycke förklara krig från statsöverhuvudet, därtill har varje folk full anledning efter erfarenheterna från världskriget och vi särskilt efter vad som hotar att just nu inträffa hos oss. — Också i Sverige har för övrigt det gustavianska statsskicket ombildats i samma riktning som här, delvis redan 1809, efter det att det redan hunnit kosta sin upphovsman livet och hans son tronen. Då man talar om det dyrbara arvet från föreningen med Sverige är det att märka, att också frihetstidens delvis orättvist förkättrade statsskick är ett arv och ett dyrbart arv från Sverige.

Jag vill genast tillägga, att jag icke betraktar frihetstidens statsskick som det ideal, till vilket vi böra sträva. Något riksdagsenvälde upprättas icke heller genom regeringsformen, sådan vi nu i andra läsningen antagit den. Det är en fullkomligt orättvis och missvisande karakteristik att säga, att riksdagsvälde införes genom regeringsformen. Ett riksdagsenvälde hade den s. k. maktlagen av den 18 juli 1917 kommit att skapa, men skillnaden mellan denna lag, som jag för min del aldrig skulle varit med om att godkänna, men som flere representanter från högern — jag erinrar mig särskilt herr Malmivaara och fröken Hultin — varit med om att godkänna, skillnaden mellan maktlagen och den regeringsform, som vi nu äro i beråd att antaga, är enligt min uppfattning mycket stor. Enligt lagen av den 18 juli 1917 skulle riksdagen i sig hava koncentrerad all statsmakt, och detta är ju alls icke fallet med regeringsformen. Presidenten, som är vald av fol-

ket, har rätt till suspensivt veto i lagstiftningsfrågor och rätt att upplösa riksdagen. Det är även han som utser regeringen, vilken emellertid bör äga riksdagens förtroende. Regeringen har hela den verkställande makten, förordningsrätten och överhuvud en vidsträckt möjlighet att göra sitt inflytande gällande på statslivets alla områden.

Att karakterisera det statsskick, som genom regeringsformen bleve infört såsom riksdagsenvälde är, jag upprepar det, en tendensiös svartmålning, bottnande i det högljudda missnöje, som alltid uppstår, då de, som vant sig att äga och utöva makten genom händelsernas oemotståndliga utveckling få maka åt sig. Anders Chydenius, som på visst sätt kan betraktas som den moderna demokratins föregångare i Sverige och Finland, yttrade: „Jag har alltid märkt att den aristokratiska makten är en böld, öm som en ögonsten; den som rörer vid den blir alltid överfallen med ett hiskeligt anskri att hela riket förgås, men detta bör så förstås, att aristokraterna förlora något av sina orättmätiga inkräktningar, varigenom riket och medborgarena komma till sin rätt."

Högern har nu i sin hand att få uppskov med regeringsformens definitiva antagande till stånd. Den kan begagna sig av samma lagliga medel, som den republikanska vänstern tillgrep för ett år sedan, när högern såsom ett litet flertal i en halv kammare försökte trumfa igenom en monarkisk regeringsform efter att hos Tysklands regering hava anhållit om benägen medverkan. Men skillnaden i situationen är väsentlig: den tredje del av halva kammaren, som för ett år sedan motsatte sig brådskande behandling, visste att den hade bakom sig i denna fråga den icke representerade andra halvan av valmanskåren och att förslaget till regeringsform icke kunde bliva lag. Den knappa fjärdedel av den fulltaliga kammaren, som nu kan hindra regeringsformen att i detta ögonblick bliva antagen, vet att den aldrig med lagliga medel kan hindra denna regeringsform från att bliva lag. Det enda den kan åstadkomma är ett uppskov, en galgenfrist, och uppskovet blir i detta fall likartat med en tom demonstration. De som medverka till detta lagförslags antagande äro fast beslutna att med det första driva detsamma igenom i känslan av att de därigenom gagna sitt fosterland. Det provisorium i våra statsangelägenheter, som hittills rått efter skiljsmässan från Ryssland, detta provisorium kan enligt vår mening icke längre få fortfara efter det Finland fått sin självständighet erkänd.

Det beror nu på högern, om den skall visa sig äga politisk blick och politisk kultur. Dess fosterlandskärlek har ingen betvivlat. Men förmågan att fatta vad situationen kräver, den har mycket ofta saknats hos vår höger. Det är denna bristande förmåga som gjort att vi fått taga språng i den politiska utvecklingen, språng, som varit för långa och för häftiga. Så var fallet med representationsreformen, som vi kunnat förbereda genom partiella reformer, i vilken händelse den måhända icke blivit så radikal som den nu blev. Så var fallet med kommunallagarna. I händelse vår höger icke begagnat sig av monarkens vetorätt och agiterat mot 1908 års lagars stadfästande, skulle kommunalreformen hava blivit mindre radikal än den nu blivit. Jag frågar: skall samma sak nu åter upprepas?

Vi böra komma ihåg, att en kommande lantdag är oförhindrad att på basen av en ny proposition genomdriva en radikalare regeringsform än denna. Vad har i sådant fall med non possumus ståndpunkten vunnits? Ingenting annat än att högern än en gång dokumenterar sig som ett parti, vilket icke förstår att tyda tidens tecken, icke förstår att i det rätta ögonblicket göra de nödvändiga eftergifterna, utan alltid kommer — för sent.

Jag yrkar bifall till den i andra läsningen antagna regeringsformen och kommer för min del att rösta för brådskande behandling.

Ed. Hornborg: Vid ett tillfälle sådant som detta må det ursäktas en, som icke tidigare under denna session har tagit del i regeringsformsdebatterna, om han med några ord klargör sin ståndpunkt.

Jag är och kommer att förbli en anhängare av det monarkiska statsskicket. Erkännande republikens teoretiska företräden kan jag ändå icke annat än tro, att den hos oss åtminstone bleve föga välsignelsebringande. Den komme under alla förhållanden att skapa en svag regering. Presidenten bleve i de flesta fall partiman och i alla fall en lekboll för majoritetspartierna. Efter allt det, som här tidigare har yttrats, kan detta vara nog sagt i denna fråga.

Min monarkism är dock numera så att säga teoretisk. De senaste valens resultat har givit vid handen, att också inom de element av Finlands folk, som man plägar kalla de samhällsbevarande, republikanerna äro övervägande. Detta kan naturligtvis icke förändra min personliga uppfattning — jag har för egen del lagt mina kort på bordet långt före det senaste valet — men det kunde under vissa förhållanden påverka mitt handlingssätt. Att rösta mot det nu föreliggande regeringsformsförslagets förklarande för

brådskande innebure ju blott ett uppskov. Det medförde alltså sannolikt icke några praktiska resultat. På denna grund hade jag för min del redan kommit därhän, att jag hade beslutit att icke rösta mot en regeringsform blott därför att den är republikansk. Men det föreliggande förslaget synes mig icke ens tillfredsställa en övertygad republikans anspråk. Vad man än därom må säga förefaller det mig ovedersägligt, att det komme att skapa en regerande riksdag, — om också icke en enväldig riksdag, så dock en regerande riksdag. Det är en yttring av ett slags förmäten självöverskattning. Det innebär ett förbiseende av den allmänna lagen om krafternas nödvändiga balans.

I alla händelser kvarstår dock det faktum, att det likväl blott innebure ett uppskov, och troligen endast en jämförelsevis kort tids uppskov, om förslaget nu lades vilande. Man kan då fråga sig: tjänar det verkligen till någonting?

Den man, som nu står i spetsen för landets regering, är i närvarande stund den enda, som kan tänkas med framgång kunna bekläda denna post. Det finnes emellertid ingen sannolikhet för att han läte uppställa sig som presidentkandidat, och det finnes inga garantier för att han, om han dock läte förmå sig därtill, verkligen bleve vald. Tiden är icke ägnad för experiment med regeringschefer. Dessa omständigheter väga tungt. Visserligen är det mycket möjligt, kanske till och med sannolikt, att riksföreståndarens tillbakaträdande inom en mycket nära liggande framtid följde också i händelse regeringsformen nu lades att vila, men ett uppskov, om också kort, kan bliva av oberäknelig nytta. Hurudan än utgången nu månde bliva, borde i alla händelser republikanerna kunna giva sig till tåls i den befogade övertygelsen, att folkstämningen dock är så varaktig, att nya val komma att leda till att regeringsformen antages. Det är ju republikanerna, som i själva verket nu hava alla trumfkort på hand.

För egen del har jag beslutit mig för att begagna mig av min lagliga rätt att rösta mot detta viktiga lagförslags omedelbara antagande. Jag är dock långt ifrån att känna mig övertygad om att den utgång jag kommer att försöka bidraga till verkligen vore den lyckligaste. Därom torde ingen kunna döma. Men utanför och över alla politiska överväganden står i alla fall den personliga uppfattningen av pliktens krav. Jag kan icke bidraga till att skänka Finland ett statsskick, som jag måste anse vara olyckligt — icke därför att det är republikanskt, utan därför att det representerar ett system, som ehuru nu upphöjt till skyarna som den politiska vishetens sista ord i själva verket redan för nära två och ett halft årtusende sedan i högt utvecklade samhällen har prövats och inför historiens domstol vägts och befunnits för lätt. Jag är övertygad om att jag har mina valmän bakom mig. Detta verkar icke på min personliga uppfattning, men det stärker min och mina meningsfränders ställning.

Jag vill sluta med att uttryckligen uttala, att jag erkänner majoritetens rätt att med alla lagliga medel driva på sin åsikt. Må man framtvinga nya val. När alla lagliga medel äro utnyttjade från oppositionens sida, återstår att lojalt foga sig i utgången. Jag för min del väntar icke på något underverk till förmån för den uppfattning, som är min.

Ed. Setälä: Kansallisen kokoomuspuolueen ryhmä on ollut sillä kannalla, että Suomen valtakunnan hallitusmuoto olisi ollut rakennettava perusteelle, joka olisi lähemmin liittynyt vanhastaan voimassa olleeseen valtio-oikeuteen. Kun tässä esityksessä pysyminen on käynyt mahdottomaksi, on ryhmä katsonut velvollisuudekseen myötävaikuttaa toisellekin perusteelle rakentuvan hallitusmuodon aikaansaamiseen, kunhan se vain olisi sellainen, että se takaisi hallitusvallalle tarpeellisen lujuuden, kunhan se vain tulisi tyydyttämään niitä vaatimuksia, joita ryhmän mielestä isänmaan onni ja tulevien sukupolvien etu asettavat.

Käsiteltäessä niitä alotteita, valtiopäiväin alussa tehtyä eduskuntaesitystä ja hallituksen myöhemmin eduskunnalle antamaa esitystä, jotka ovat nyt lopullisesti sanamuodolleen määrätyn hallitusmuotoehdotuksen pohjana, on ryhmä omistanut työlle hallitusmuodon aikaansaamiseksi mitä suurinta huomiota ja harrastusta. Kun tämän keskustelun ensimäisessä puheenvuorossa on viitattu siihen, että jotkut vastuuttomat henkilöt ovat yrittäneet kääntää huomiota pois hallitusmuotokysymyksestä, niin, jos se on aijottu iskuksi kokoomusryhmän kasvoja vasten, se ainakin jääpi iskuksi ilmaan. Enkä minä muutenkaan voi käsittää, missä yhteydessä puhujan mainitsemat asiat, joiden todenperäisyydestä tai perättömyydestä minulla ei ole tietoa, ovat nyt käsilläolevan asian kanssa. Kokoomusryhmä ei ole hallitusmuotoehdotuksen tarkastelussa yrittänyt saada hallitusmuotoon mitään sellaisia säännöksiä, jotka olisivat vieraita kansanvaltion eli tasavallan olemukselle, vaan on päinvastoin jokaisessa erikoiskohdassa ottanut harkittavakseen, mitkä vaatimukset johtuvat itse tämmöistä valtiomuotoa tarkoittavan valtiosään-

nön omasta luonteesta ja olisivat siinä toteutettavat, jotta se omien periaatteittensa mukaan tulisi niin hyväksi kuin suinkin. Ryhmä voinee hyvällä omallatunnolla sanoa, ettei se arvostelussaan ole ottanut huomioon, mikä tulisi vastaisuudessa olemaan edullista ryhmän edustamalle tai yleensä sille tai tälle ajatussuunnalle, vaan yksinomaan sitä, mikä parhaiden kansanvaltion periaatteiden mukaan olisi katsottava johdonmukaiseksi, sekä kansan kaikkien jäsenten oikeutta, onnea ja vapautta turvaavaksi. Erittäinkin ryhmä on katsonut silmälläpidettäväksi, että sen vallan käyttö, joka on kansasta lähtöisin, tulisi eri valtioelimille sillä tavoin jaetuksi, että kansa itse voisi eri elinten avulla tarkastaa vallankäyttöä ja estää vallan väärinkäyttöä.

Luullakseni tunnustettaneen, että ryhmän osuus nykyisen hallitusmuotoehdotuksen valmisteluun perustuslakivaliokunnassa, suuressa valiokunnassa ja eduskunnan istunnoissa ei ole ollut merkitystä vailla. Erittäinkin erinäisissä toisarvoisissa seikoissa on ryhmän arvostelua otettu huomioon. Kun ryhmällä kuitenkaan ei ole ollut mitään muuta voimaa käytettävänään kuin ryhmän tekemäin ehdotusten oma asiallinen oikeuden- ja kohtuudenmukaisuus, niin on ryhmän vaikutus hallitusmuotoehdotuksen lopulliseen asuun tietenkin ollut suuresti rajoitettu. Ryhmä onkin käsittänyt, ettei se voi lopullisen myötävaikutuksensa ehdoksi asettaa muuta, kuin että Suomen uusi valtiosääntö muutamissa peruskysymyksissä tyydyttää eräät vähimmät vaatimukset, jotka ryhmän mielestä on tehtävä. Nämä vaatimukset on monissa tilaisuuksissa tuotu esiin. Ryhmän vakaumuksen mukaan on valtionpäämies kansan tai kansan tätä erityistä tehtävää varten valitsemain valtuutettujen, eikä eduskunnan asetettava. Eduskunnalla ei ole saapa olla oikeutta erottaa valtion päämiestä. Ja valtion päämiehen oikeuteen vedota kansaan on sisältävä se, että kun hän perustuslakikysymyksissä käyttää vetoamisoikeuttaan, silloinkin perustuslainsäädännön aikaansaamiseksi on noudatettava samoja periaatteita, jotka nykyisen valtiosääntömme mukaan yleensä tähän nähden ovat voimassa. Toisin sanoen, ryhmä on myötävaikutuksensa ehdoksi asettanut, että ne arvoisat ryhmät, jotka valtiopäiväin alussa tekivät eduskuntaesityksen hallitusmuotoasiasta, pysyisivät oman tekemänsä ehdotuksen kannalla valtionpäämiehen vaalia ja erottamista koskevissa kysymyksissä, sekä tämän lisäksi hyväksyisivät y h d e n muutosehdotuksen, jonka ryhmä teki perustuslainsäätämiseen nähden, muutosehdotuksen, joka täysin pitää yhtä voimassaolevan perustuslakimme hengen kanssa. Yhdessä kohdassa näistä oli hallituksen esitys sillä kannalla, jota me vaadimme. Kahdessa kohdassa me katsoimme muutoksia hallituksen esitykseen tarvittavan, joten siis emme alkujaankaan pitäneet hallituksen esitystä semmoisenaan hyväksyttävänä. Ei yksikään näistä ryhmän vaatimuksista ollut epäkansanvaltainen tai minkään luokan etuja suosiva, vaan näitä kohtia koskevat säännökset turvaisivat yhtäläisesti kaikkien kansalaisten, kaikkien enemmistöjen ja kaikkien vähemmistöjen oikeutta ja etua.

Ryhmän asettamiin vähimpiin ehtoihin ei ole suostuttu niiden puolelta, joilla siihen olisi ollut valta. Tosin yhdessä kohdassa, valtionpäämiehen vaaliin nähden, on jonkun verran myönnytty. Siihenkin kuitenkin vain sillä meidänkin puoleltamme hyväksytyllä kompromissisäännöksellä, että ensimäisen presidentin valitsisi eduskunta sekä sillä tärkeällä poikkeuksella meidän vaatimuksistamme, että eduskunnan jäsenet voisivat olla presidentin valitsijamiehiä, joten siis todellisuudessa ilmeisesti jouduttaisiin siihen, että edustajat muodostaisivat enemmistön presidentin valitsijamiesten joukossa. Mutta muissa kohdin ovat perusvaatimuksemme hylätyt. Miksi panemme niihin niin erinomaisen suuren painon, sen olemme jo ennen eri tilaisuuksissa esittäneet, joten siis ei tätä tarvitse uusia. Sen lisäksi on esillä olevassa ehdotuksessa muita säännöksiä, jotka eivät ole ryhmän toivomuksien mukaisia tahi jotka ryhmän mielestä liiaksi sitovat vastaisia toimintamuotoja. Kun näin on laita, on jokaiselle ryhmän jäsenelle astunut esiin vakava kysymys, olisiko hänen sittenkin tästä huolimatta äänellään vaikutettava tämän hallitusmuodon syntymiseen. Jokainen ryhmän jäsen on ollut tietoinen siitä, että vaikka meidän vanha valtiosääntömme on olennaisesti uusittu sillä vasta julkaistulla perustuslailla, joka koskee maan valtiotalouden perusteita ja erinäisillä valtiopäiväjärjestykseen otetuilla säännöksillä, kuitenkin täydellisesti uusitun hallitusmuodon kiireellinen säätäminen olisi kipeän tarpeen vaatima etenkin valtion päämiehen toimen pysyvälle kannalle asettamiseksi.

Kun meidän valtiosääntömme vaatii niin suurta yksimielisyyttä, kuin että $^5/_6$ eduskunnan jäsenistä täytyy samasta ehdotuksesta yhtyä, jotta uusi perustuslaki saataisiin säädetyksi ilman uutta kansaan vetoamista, niin asettaa tämä määräys jokaiselle eduskunnan jäsenelle, joka ei ole enemmistön kannalla, ankaran harkintavelvollisuuden. Hänen täytyy omantuntonsa edessä ratkaista kysymys, onko hänen annettava oma kä-

sityksensä alttiiksi ja sallittava enemmistön tahdon ilman muuta tapahtua, vai tuleeko hänen käyttää sitä niin sanoakseni veto-oikeutta, jonka perustuslaki hänelle myöntää.

Tähän kysymykseen vastattaessa on yksi näkökohta huomioonotettava. Me olemme säätämässä hallitusmuotoa, joka takaa valtion päämiehelle veto-oikeuden kaiketikin siinä mielessä, että hän sitä todella käyttäisi. Mutta kuinka voisikaan konsanaan vaatia, että yksi ainoa henkilö, olipa hän kuinka voimakas tahansa, käyttäisi veto-oikeuttaan, jollei eduskunnan $^1/_6$:lla olisi milloinkaan rohkeutta käyttää sitä veto-oikeutta, jonka valtiosääntö sille takaa. Jos niin meneteltäisiin, niin sekä toinen että toinen veto-oikeus jäisi pelkäksi kuolleeksi kirjaimeksi. Tämä näkökohta on ainakin ollut minulle ratkaiseva. Kun meidän vähimpiä vaatimuksia ei ole varteenotettu puhumatta siitä, että hallitusmuotoehdotus muutenkin erinäisissä kohdissaan ei minusta ole tyydyttävä, niin en voi myöntää, että minulla olisi velvollisuus luopua omasta käsityksestäni ja äänelläni hyväksyä lakia, jota minä en vakaumuksellani hyväksy. Kun minä äänestän sellaista lakia vastaan, jota en vakaumukseni mukaan hyväksy, niin minä pidän yllä sitä vähemmistölle tulevaa oikeutta, jonka perustuslaki sille myöntää. Ja minä samalla tiedän pitäväni yllä sitä veto-oikeutta, joka on aiottu vastedes valtion päämiehellekin pidättää. Minä tiedän että moni muu ryhmässäni tässä kohdin ajattelee minun kanssani samalla tavalla.

Me, jotka näin menettelemme, tiedämme hyvin, ettemme voi estää tätä ehdotusta tulemasta laiksi, jos edustajain ja kansan enemmistö edelleen sitä vaatii. Mutta me valmistamme kuitenkin toistaiseksi lykkäämällä enemmistölle vielä tilaisuuden harkita, eikö vähemmistön esittämissä periaatteissa olisi jotakin varteenotettavaa. Me pidämme ratkaisun saantia kyllä kiireellisenä, mutta emme niin kiireellisenä, että suuri käänne maan oloissa olisi välttämättä tehtävä juuri, kun kieltämättä sodan uhka on oven edessä, emme myös niin kiireellisenä, että ratkaisun jouduttamiseksi olisi luovuttava tärkeistä perusvaatimuksista, niin kauan kuin voi olla joitakin toiveita, että ne uusien sovittelujen tietä voitaisiin varteenottaa.

Kun minä lasken ei-lippuni uurnaan, niin minä teen sen erinomaisen raskaalla mielellä, raskaammalla, kuin minä milloinkaan olen tehnyt ratkaisua isänmaalle tärkeässä kysymyksessä. Olisi suuresti valitettava jos mahdollisesti syntyvä kielteinen tulos vaikuttaisi rikkovasti ja särkevästi siihen yhteishenkeen, jota isänmaamme nykyisellä hetkellään ehkä enemmän kuin milloinkaan muulloin meiltä kaikilta vaatii. Minä rohkenen kuitenkin toivoa, että yhteistyön mahdollisuudet eivät riku sen johdosta, että vähemmistö seuraten vakaumustaan käyttää sille tulevaa perustuslain mukaista oikeutta, vaan että päinvastoin jatkettu harkinta on löytävä sellaisen tien, jota kulkien — uuden hallituksen esityksen pohjalla — vielä täysi yksimielisyys saavutetaan valtakunnalle säädettävästä hallitusmuodosta.

Ed. von Wendt: Tämä hallitusmuoto on kuten kaikki tietävät ja usein on sanottu monien eri sovittelujen tulos. Tästä johtuu, että eduskunnassa tuskin kukaan kannattaa kaikkia sen säännöksiä. Kukin meistä voi sen sijaan löytää syytä tyytymättömyyteen, jotka saattavat olla suurempia tai pienempiä riippuen poliittisesta katsomuksesta. Olen aikaisemmin jo huomauttanut siitä etten voi olla täysin tyytyväinen kansallisuuspykäliin. Lakiehdotuksen koko perustus on jo siitä syystä vähemmän tyydyttävä, koska suurempien alueitten itsehallintoperiaatetta ei ole otettu yhdeksi niistä peruskivistä, joille laki on rakennettu. Olen kuitenkin vakuutettu siitä, että tähän lakiin sisältyvät pykälät voivat tuoda ruotsalaiselle kansalle riittävän turvan ja asettaessani hallituksen lausunnon rinnalle siinä nootissa, jonka se hiljattain on Ruotsille Ahvenanmaan kysymyksessä antanut, katson hallituksen koko sivistyneen maailman edessä antaneen sitovan lupauksen itsehallintoperiaatteen toteuttamisesta, jonka kautta lasketaan se perusta sekä suomalaisen että ruotsalaisen kansan sopusuhtaiselle kehitykselle, johon me ruotsalaiset yhteisymmärryksen ja yhteisen työilon vuoksi olemme pyrkineet. Kun nyt kysyn itseltäni, onko minun annettava niille toisille lakiin sisältyville säännöksille, joihin en ole tyytyväinen, niin suuren merkityksen, että sen perusteella päättäisin olla antamatta ääntäni lain hyväksymisen puolesta, en ole voinut jättää huomioon ottamatta erinäisiä suhteita sekä kotimaassa että ulkomailla, joilla tosin ei ole suoranaista yhteyttä lain kanssa. Valitettavasti ei maailman tilanne vielä ole selvä. Päinvastoin kohoaa valtiolliselle taivaalle yhä uusia myrskypilviä. Vastaisten pulain vaara ei siis suinkaan vielä ole ohi. Jotta valtio voisi kestää nämä, on mielestäni erittäin tärkeää, että sitä valtiomuotoa, johon yhteisen elämämme muodot on sovellutettu, kannattaa mahdollisimman moni kansalainen. Sillä ainoastaan tässä tapauksessa voimme olla varmempia siitä, että valtakunta kestää ne koettelemukset jotka sen mahdollisesti vielä on läpikäytävä. Sitä

uutta valtiomuotoehdotusta, jota nyt käsittelemme, kannattavat sen monista puutteista huolimatta paljon useammat kansalaiset maassamme kuin tänä päivänä vallitsevaa, ja huomattavaa on että näin tekevät etusijassa juuri ne kansalaiset, jotka ovat osottautuneet pula-aikain vaikutteille herkimmiksi. Tämä uusi hallitusmuoto voidaan kiireellisen käsittelyn kautta pian saada toteutetuksi ja sitä varmuutta, jonka valtiolaiva täten saavuttaa myrskyajan aallokossa kulkiessa, pidän siksi tärkeänä, että katson velvollisuudekseni äänestää hallitusmuotoehdotuksen hyväksymisen puolesta. Nykyään ei ole syytä ryhtyä ennustelemaan tulevaisuudesta. Luulen kuitenkin, että tämä uusi hallitusmuoto suomalaiselle enemmistölle tulee tuottamaan parempia hedelmiä, kuin konservatiiviset puolueet ylimalkaan luulevat. Milloin on sellaisista kysymyksistä puhe kuin nyt esilläoleva, jotka niin läheisesti koskevat suomalaisen enemmistöväestön elämää, olen sitä mieltä, että meidän ruotsalaisten tulee syrjäyttää omat erikoiset näkökohtamme ja pyrkiä käsittämään suomalaisen kansan katsomusta. Jos tämän teemme, olen vakuutettu, että suomalaiseltakin taholta tullaan osottamaan suurempaa ymmärtämystä meidän erikoisluontoisiin kysymyksiimme kuten esimerkiksi itsehallintoalueisiin nähden. Jos katsomme asiaa täten, teemme palveluksen ei ainoastaan suomalaisille vaan myöskin omille harrastuksillemme ja koko maalle.

Jag återvänder sedan till en utomordentligt viktig punkt, som jag tidigare berört och vid vilken jag själv fäster ett avseende, som jag tror, att framtidens utveckling nog kommer att visa vara berättigat. Den moderna utvecklingen har icke endast medfört en känsla av förpliktande rätt gentemot små folk och nationella minoriteter och olika samhällslagers åskådningar, utan också gentemot de åskådningar, som äro betingade av olika förhållanden inom samma land. Alltså, då 1917 års lantdag enhälligt petitionerade om genomförande av en vidsträckt självstyrelse för olika delar inom Finland, så var detta tydligen med en känsla av vart utvecklingen måste leda. Jag ber nu att få uppläsa en viktig del av den not Finlands regering har avgivit uti Ålandsfrågan och till vilken jag tidigare kort hänvisade. Härtill är att märka, att denna not är avgiven inför hela Europas blickar och att ingen av Finlands regeringar kan bryta den grund, som därigenom är lagd. Det står i denna not: „Sedan 1917 års senare lantdag till regeringen inkommit med petition angående utvidgad självstyrelse för länens förvaltningsområden i lägre instans samt omorganisation av de nuvarande länen och deras förvaltning, står regeringen i beråd att överlämna denna brådskande fråga till särskild behandling. Genom denna lagstiftningsåtgärd komme jämväl innevånarne i Ålands län att tillförsäkras en vidsträckt självförvaltningsrätt." Detta „jämväl" betyder klart, att samma princip skall genomföras över hela landet. Det betyder, med hänvisning till förevarande lags paragrafer, §§ 49 och 50, att självstyrelsen inom såvitt möjligt enspråkiga områden kommer att genomföras här i största utsträckning. Vi komma sålunda att erhålla självstyrelse såväl på svenskt som på finskt håll — någonting som folket i grunden eftersträvar, och varigenom vi nå en möjlighet till enigt fruktbringande arbete för fosterlandet — den viktigaste grunden för hela vår framtida existens.

Jag hade ställt mig tveksam till att giva min ja-röst för denna lag, ifall icke regeringens Ålands-not hade föregått lagens behandling i tredje läsningen, men inför det uttryckliga löfte densamma innehåller faller varje försök till undanflykter med hänsyn till paragrafernas riktiga tolkning åt sidan, och den självstyrelse, som jag eftertraktat för svenskfolket här och vilken utgjort grunden för mitt inval i denna kammare, kommer att nås. Icke minst på denna grund anser jag det vara min plikt att giva min röst för lagförslaget, ty jag vet icke, huru framtiden gestaltar sig och kan icke uttala en dom, varthän det hela kan leda, men jag vet nu, vad vi få, och jag kan trygga mig därtill. (Hyvä!)

Ministeri Alkio: Sekö sitten olisi tulos tästä, vuoden 1917 maaliskuussa alkaneesta parlamentaarisesta työstä, että tänäänkin vielä äänestettäisiin tämä hallitusmuoto yli vaalien? Minun täytyy sanoa, että se hallitusmuoto, joka nyt on eduskunnan hyväksyttävänä on parhain mitä tämä eduskunta on voinut saada aikaan. Ja minun tekee mieli sanoa niille, jotka siinä toivossa että vielä parempi saataisiin aikaan, aikovat käyttää veto-oikeuttaan äänestääksensä tämän lakiehdotuksen kiireellisyyttä vastaan, niille tekee minun mieleni sanoa, että uusien vaalien jälkeen ei heidän mielensä mukaista parempaa hallitusmuotoa voida saada aikaan. Minulla on syvä vakuutus että jos tästä pakotetaan nyt vaaleihin käymään, se hallitusmuoto joka senjälkeen säädetään on kokolailla paljon vasemmalla kuin se mikä nyt on eduskunnan hyväksyttävänä. (Oikein, oikein.) Ja minä luulen että, joka isänmaan edessä nyt omantuntonsa mukaan punnitsee asemaa, hänen täytyy itse olla vakuutettu, että niin on asianlaita. Meidän täytyy tätä asiaa katsoa ei ainoas-

taan oman maamme sisällisen tilanteen valossa, vaan ottaa koko eurooppalainen asema taustaksi. Pelkään että eräillä tahoilla liiaksi luotetaan taantumuksen pian saapuvaan mahtiin. Pelkään että bolshevismi ei ole vielä viimeistä sanaansa sanonut ja, että jos mennään uusiin vaaleihin tämän asian vuoksi — minä sanon sen suoraan — se ei ole Suomen oikeistolle eikä myöskään Suomen rauhalle edullinen toimenpide.

Tämä hallitusmuoto on suurin piirtein katsoen samanlainen kuin se hallitusmuoto joka kesällä 1917 laadittiin perustuslakikomiteassa. Sillä erotuksella vain että tämä nyt sisältää riippumattoman Suomen tasavallan hallitusmuodon. Komitean ehdotus silloin sisälsi hallitusmuodon, joka tarkoitti edelleen Venäjässä kiinni riippumista. Silloin pidettiin tätä hallitusmuotoa kokolailla hyvänä ja silloinen hallitus, riensi syyskuussa, sillä hetkellä, jolloin Suomen vapautuksen hetki läheni, jolloin kaikille oli selvää että Suomesta ennenpitkää oli tuleva riippumaton valtakunta, se riensi sen levittämään ulkomaille, Englantiin ja Ranskaan, jolla poliittisella toimenpiteellä ilmeisesti oli se merkitys että pitkään aikaan Länsivalloissa ei ymmärretty Suomen itsenäisyyspyrkimystä.

Kun vuosi läheni lopppuaan, ryöstäysi johtava valta täällä kotimaisten vallanpitäjäin käsistä. Suomen sosialidemokraatit enemmän kuin Suomen porvaritkaan eivät kyenneet enää hallitsemaan asemaa. Hallitseva valta joutui silloin Leninin käsiin. Millä tavoin hän sitä valtaa käytti, sen me kaikki tunnemme ja tiedämme. Sen kokemuksen pitäisi meitä opettaa, että sinä hetkenä, jolloin valta näytti olevan meidän omissa käsissämme, joulukuun 6 päivänä, me kaikki yksimielisinä tunnustimme Suomen tasavallan ja Suomen riippumattomuuden. Ja minun käsitykseni mukaan me valmistausimme siihen, että oli myöskin koetettava yhteisymmärryksessä säätää tasavaltainen hallitusmuoto, jota ei tarvitsisi äänestää vaaleista toisiin, vaan jossa enemmistön määräysvalta saisi ratkaista. Sitten seurasivat nuo surulliset ajat, jolloin punaisten valta maassa tempasi parlamentilta ja hallitukselta käsiinsä ohjakset. Jouduimme tilanteeseen, jolloin täällä ei oikeastansa kukaan enää pitänyt johtavaa valtaa — se oli anarkiaa. Kun tästä tilanteesta päästiin, luuli Suomen oikeisto, että nyt on tultu siihen taantumuksen kultaiseen aikaan, jolloin voitaisiin tasavalta syrjäyttää ja asettaa kuningasvalta sen sijaan. Mutta he unohtivat, että ajanratas näinäkään aikoina ei seiso. Kehitys on vienyt nyt siihen tilanteeseen, jolloin eduskunta on kokonaisuudessaan tilaisuudessa sanomaan, minkälaista hallitusmuotoa se tahtoo.

Minä sanoin, että se hallitusmuotoehdotus, joka nyt on esillä, on parhain mitä eduskunta on voinut saada aikaan. Tämä ei merkitse sitä, ettei se voisi olla mahdollisesti parempi, mutta se nyt riippuu voimasuhteista, jotka vaikuttavat, ettei se voi olla sen parempi. Kun minun siis täytyy näissä oloissa katsoa asiaa siltä kannalta, että hallitusmuodon kiireelliseksi julistamisen ehkäisemisen kautta ja siten yli vaalien siirtymisen kautta maassa saadaan aikaan tilanne, joka on paljon vahingollisempi kuin mitä nyt voimme aavistaakaan, minä pyytäisin kehoittaa, niitä, jotka ovat aikoneet äänestää tämän lain kiireelliseksi julistamista vastaan, vielä kerran harkitsemaan, eikö sittenkin olisi syytä alistua tähän, eikä aivan sattuman varaan äänestää lakia vastaan, jonka jälkeen voi tulla vielä huonompi. Minusta näyttää sellaiselta, että jos tämä laki nyt äänestetään yli vaalien, tuskin on mitään muita mahdollisuuksia olemassa kuin viipymättä julistaa uudet vaalit. Sen ryhmän kannalta, jonka edustajana puhun, ei meillä ole syytä pelätä vaaleja, mutta meillä on syytä isänmaan edun kannalta tällä kertaa pyytää, ettei näihin vaaleihin vietäisi, jossa me mahdollisesti voittaisimme. Sillä meillä on rajoillamme nyt takatalvi, jossa venäläinen mahti pyrkii uudestaan Suomenniemelle hävittääkseen sitä itsenäisyyttä, joka katkeran ja ankaran taistelun kautta on saavutettu. Jos tässä uhattu kriisi saadaan aikaan, ymmärtää jokainen, että yksin valtionhoitajan auktoriteetti ei kykene asemaa järjestämään niin, että tämä taistelu voitaisiin kunnialla suorittaa, jos kerran asema johdetaan siihen, että vain pieni osa eduskunnasta tulee olemaan valtionhoitajan menettelytavan takana. Minun luullakseni se taistelu, johon Suomi nyt on itää vastaan käymässä, on sellainen, että se vaatii enemmän tämän eduskunnan vasemmiston ja keskustan tukea kuin oikeiston, sillä niiden puolella ovat voimat, jotka voivat tämän maan puolesta taistella.

Kun minä edelleen ajattelen sitä valtiotaloudellista ja miksei myöskin yksityistaloudellista asemaa, johon voimme joutua sen kautta, että nyt taasen muutamaksi kuukaudeksi joudutaan semmoiseen tilaan, jolloin kukaan ei vastaa tämän maan valtiollisesta tulevaisuudesta, näyttää minusta siltä, että esimerkiksi Suomen kurssi ulkomailla, koko Suomen luotto ulkomailla, joka, jumala paratkoon, tälläkään hetkellä ei ole hyvä, joutuu aivan onnettomaan tilaan. Jo viimevuotisen politiikan kautta, jonka johdosta Suomen hallitusmuotoasia jäi järjestämättä, suunnattomasti jouduttiin menettämään Suomen valtion ja yksityisten omaisuutta juuri tilanteen järjestäytymättömyyden vuoksi. Minä toivoisin, että ne,

jotka ajattelevat tällaista politiikkaa jatkaa, kerrankin vielä harkitsisivat päänsä ympäri, ennenkuin siihen uudestaan heittäytyvät. Me saamme olla vakuutettuja siitä, että jos tällä kertaa hallitusmuoto hyväksytään ja pian päästään säännöllisiin oloihin, sen täytyy aivan ilmeisesti Suomen rahatalouteen ulkomailla vaikuttaa. Tänään on sanomalehdissä uutinen, että Viro on voinut saada lainan Pohjois-Amerikasta. Suomi sitä ei ole voinut saada. Tämä merkitsee jo jotakin meikäläisen politiikan kannalta ja ansaitsee huomioon ottamista.

Mitä edelleen maan sisällisiin oloihin tulee, olen käsittänyt aseman siten, että nykyinen sosialidemokraattinen ryhmä on tehnyt hyvää työtä yrittäessään tästä saada sellaisen hallitusmuodon, jolla ei ole läheistäkään sukulaisuutta neuvostohallitusmuodon kanssa. Tämä olisi otettava huomioon myöskin oikeiston taholla. Sillä jollen minä väärin asemaa arvostele, on meidän nykyisellä sosialidemokraattisella ryhmällä hyvin suuri ero sen ryhmän kanssa, joka tämän eduskunnan aikoinaan ajoi pellolle. Jos tämä eduskuntaryhmä hajoitetaan ja uusi tulee, minä pelkään, että oikeisto on vaikeammassa tekemisessä sen uuden sosialidemokraattisen eduskuntaryhmän kanssa, joka on tuleva, kuin sen kanssa, joka täällä nyt on. Asia on siinäkin suhteessa siis vakava.

Mitä vihdoin tulee ruotsalaiseen eduskuntaryhmään erittäin, on minun sanottava, että esimerkiksi ed. Wendtin äskeinen lausunto teki minuun erinomaisen hyvän vaikutuksen. Olen vakuutettu siitä, että ruotsalaisilla on tässä maassa kaikki isänmaanoikeudet, jos he tahtovat ryhtyä yhteistoimintaan tämän maan suomalaisten syvien rivien edustuksen kanssa. Tässä maassa ei tulla koskaan ruotsalaista kansaa sortamaan. Mutta sillä nimenomaisella ehdolla, että täällä ei saa ruotsalaisen kansan nimessä harjoittaa semmoista taantumusvaltaa, johon nykyään pyrkivät ne, jotka tahtovat tämän lain siirtämistä yli vaalien vain sitä varten, että tulisi joku tilaisuus, jonka kautta he saisivat tänne perustaa monarkian. Minä olen vakuutettu siitä, että ennen pitkää on löytyvä keinoja, joidenka avulla myös suomalainen ja ruotsalainen talonpoika löytää toisensa ja oppivat ymmärtämään toisiansa, huolimatta siitä, että yritetään rakentaa Kiinanmuureja esteeksi siihen, että he eivät pääsisi lähempään vuorovaikutukseen. Ja kun se aika tulee, silloin lakkaa myös n. s. ruotsalaisen yläluokan ylivalta tässä maassa. Tämän minä sanon ruotsalaisenkin kansan nimessä ja puolesta, sillä minä olen vakuutettu siitä, että sillä kansalla on täällä, niinkuin jo äsken sanoin, kaikki elämisen ehdot ja elämisen oikeudet sovinnossa suomalaisten kanssa. Vaikeimpana esteenä näiden oikeuksien käyttämiseen ennen pitkää tulee olemaan se ruotsalainen politikoiva yläluokka, joka omia etujansa tavoitellen pyrkii tämän kansan nimessä esiintymään.

Mitä tulee kokoomuspuolueeseen, on minun sanottava se, että minä olin ajatellut, että tämän hallitusmuodon ohimentyä tässä maassa voisi syntyä hyvin pitkälle menevää yhteisymmärrystä kaikkien suomalaisten porvariryhmien välillä. Mutta minun täytyy sanoa, että senjälkeen, jos tänä päivänä kokoomus asettuu sille kannalle, että se estää meitä saamasta sitä parasta hallitusmuotoa, mikä nykyään on saatavissa, kokoomus on asettunut tämän kansallisuusrintaman ulkopuolelle. Kokoomus silloin ei edusta enää niitä näkökohtia, joita tämän maan kansan hyvässä nimessä nykyhetkenä pitäisi edustaa. Se pyrkii silloin ainoastaan yhteistoimintaan näiden ruotsalaisten taantumuksellisten kanssa ja se yhteistoiminta ei merkitse tämän maan kansallisuusliikkeelle korkeata lentoa. Äsken jo sanoin, ettei minulla ole ryhmäni kannalta mitään erityistä syytä välttää vaaleja. Mutta minulla on syytä välttää näitä vaaleja isänmaan kannalta. Senvuoksi sydämestäni koetan vielä vedota niihin, jotka ovat aikoneet tänä päivänä vielä jättää meidät muutamiksi kuukausiksi siihen tilaan, ettei maalla ole hallitusmuotoa eikä sellaista hallitusmiestä, joka kansan edessä vastaa teoistansa. Minä olen vakuutettu siitä, että jos tänä päivänä tämä tilanne saataisiin järjestetyksi, nousisi huomenna kaikissa kirkoissa kiitosrukous Jumalan puoleen siitä, että kansanedustajat olivat kerrankin löytäneet toisensa. Sanon tämän sitäkin suuremmalla syyllä, kun on syytetty, että maalaisliittolaiset erikoisesti ovat tahtoneet tästä hallitusmuodosta poistaa määräyksen, ettei Suomen evankelis-luterilainen kirkko olisi Suomen yleisenä kirkkona. Minä valitan sitä, ettei sekin kohta tullut tähän lakiin. Minä puolestani olen sen puolesta äänestänyt. Mutta minun täytyy toiselta puolen sanoa, että kyllä tämä ei ole sellainen kohta, joka esimerkiksi papistoa oikeuttaisi äänestämään tätä lakia vastaan. Sillä evankelisluterilainen kirkko pysyy tämän kansan yleisenä kirkkona niin kauan kuin se sisällisen voimansa pakolla voi seisoa pystyssä ja asemansa säilyttää. Semmoinen tyhjä fraasi, joka mainitusta lauseesta olisi tullut tähän lakiin, se ei asiaan vaikuta sitä tai tätä. Senvuoksi toivon, että esimerkiksi papisto, joka toivoakseni seisoo sydänjuurillaan lähellä kansaa, että se tällä hetkellä ottaisi huomioonsa sen, että se laittaisi huo-

misesta päivästä tälle kansalle ilopäivän eikä surupäivää.

Hallitusmuoto on siis nyt minun käsitykseni mukaan hyväksyttävä sellaisena, minkälaisena se on, siinä tietoisuudessa, että sinä hetkenä, jolloin se hyväksytään, se toivo, jonka edustaja Setälä tästä äsken kauniisti lausui, se myös tulee toteutumaan, että yhteisymmärrystä ja yhteistoimintaa tulee tässä eduskunnassa ja tässä kansassa olemaan paljon enemmän kuin tähän saakka. Kun minä olen ollut pakotettu sanomaan kovia sanoja ruotsalaisen eduskuntaryhmän niistä jäsenistä, jotka senkin jälkeen kun tässä laissa ovat niin varmalla tavalla ruotsalaisten erikoisoikeudet turvatut, aikovat tätä äänestää yli vaalien, niin minä pyydän heillekin vakuuttaa, että sikäli, mikäli hekin astuvat näiden poliittisten näkökohtien korokkeelta alas enemmän yhteisymmärrykseen Suomenmaan kansan politiikan ja pyrkimysten ja harrastusten kanssa, sikäli myös yhteisymmärrys heidän ja tämän maan suomalaisten välillä lisääntyy. Huolimatta siitä, että tässä maassa puhutaan kahta kieltä, täällä voisi tulla yksimielinen kansa, niin yksimielinen, että tämän kansan asioita ei tarvitse ulkovaltojen tulla järjestämään, ei kongressien, eikä myöskään väkipakon avulla. (Keskustasta: Hyvä!)

Ed. Vuokoski: Ne arv. edustajat, jotka olivat mukana 1918 vuoden valtiopäivillä, ovat nyt runsaan vuoden kuluessa joutuneet kolmannen kerran hallitusmuotokysymyksen ratkaisun eteen. Ja täytyy tunnustaa, kuten edustaja Setäläkin äskeisessä puheessaan mainitsi, että jokaikinen kerta on tämän kysymyksen edessä ollut joka edustaja erinomaisen vakavassa tilanteessa. Se vähemmistö, joka viime kesänä asettui monarkistista hallitusmuotoa vastaan, se vähemmistö nojasi menettelynsä siihen käsitykseen, että kansan enemmistö on tasavaltaisen hallitusmuodon takana. Tämä usko kannatti vähemmistön pyrkimystä. Ja tämän käsityskannan oikeudenmukaisuuden ovat viime vaalit todistaneet kyllin selvästi. Minä arvaan, että se osa tästä eduskunnasta, joka viime kesänä oli enemmistönä, on nyt vähemmistönä ollen samassa asemassa kuin vähemmistö viime kesänä. Minä pyydän kysyä, onko niitä edustajia, jotka aikovat kiireellisyyttä vastustaa, kannattamassa sama usko kuin meitä viime kesänä? Ja voitetaanko sillä mitään, jos nyt äänestetään kiireellisyyttä vastaan? Minä en ihmettelisi, jos kiireellisyyttä vastustavat ruotsalaisen ryhmän jäsenet, sillä heidän vaalivoittonsa on varma. Heidän edustajalukunsa on sama, pidettäköön vaaleja vaikka joka toinen kuukausi. Mutta sen suomalaisen ryhmän asema on hiukan toinen, josta ollaan epävarmoja tähän kysymykseen nähden. Jos arv. kokoomuspuolueen edustajat katsovat voivansa äänestää kiireellisyyttä vastaan, täytyy heidän ottaa laskuihinsa, että he uusien vaalien kautta tuovat eduskuntaan 16 edustajaa lisää, voidakseen estää esillä olevan lain voimaantulon. Kun tämä otetaan vakavan harkinnan alaiseksi, niin sitä tulosta voidaan epäillä. Näin ollen kiireellisyyden vastustamisella saatetaan vaan Suomen kansa keskellä kesän kiireiden tulisimpaan vaalitaisteluun mitä tässä maassa koskaan on käyty. Ja meillä ei olisi syytä, varsinkaan talonpoikaisedustajilla, laskea asiaa tälle tolalle, sillä Suomen kansa, sen talonpojat tarvitaan nyt työssä elinkeinon hankkimiseksi Suomen kansalle eikä repivään vaalitaisteluun. Tässä mielessä minä uskon ja toivon, että tämä asia saapi onnellisen ratkaisun.

Ed. Lohi: Minä puolestani voin kaikessa pääasiassa yhtyä niihin lausuntoihin, joita ensimäisen puheenvuoron käyttäjä ed. Ritavuori esitti, samoin kuin ministeri Alkion lausuntoon. Kun viime kesänä täällä oli hallitusmuodon säätäminen juuri tässä vaiheessa, että oli kysymys sen kiireelliseksi julistamisesta, minä muistan kuinka vaikeassa ja vakavassa asemassa me silloin olimme, jotka rohkenimme tuota n. s. veto-oikeutta ryhtyä käyttämään. Minä nimittäin käsitän, että silloin, kun niin pieni vähemmistö kuin valtiopäiväjärjestys oikeuttaa, ryhtyy veto-oikeuttaan käyttämään, siihen täytyy olla erittäin vakavat ja painavat syyt. Ja ne syyt olivat sillä hetkellä minun mielestäni aivan pätevät. Eduskunta oli aivan puolinainen. Meillä oli aivan täysi syy olettaa, että kun kansaan vedotaan, niin tulos on oleva kokonaan toinen, kuin mikä oli se hallitusmuoto, joka silloin oli hyväksyttävä. Minun täytyy kysyä vakavasti, uskooko ed. Setälä ja ne muut edustajat, jotka tahtovat kansaan nyt vedottavan, uskovatko he todella omantuntonsa mukaan, että kansa antaa sen vastauksen, että suurempi kantavuus tässä eduskunnassa tulee niille pyrkimyksille, joita he edustavat, kuin mikä niillä nyt on. Minun täytyy epäillä sitä, että tuskin teistä kukaan sitä todellisuudessa jaksaa uskoa. Minä en usko poliittisesti niin lyhytnäköiseksi oikeistoa. Mihinkä perustuu oikeastaan sitten se että kiireellisyys tällä hetkellä tahdotaan evätä, sitä on hyvin vaikea käsittää. Kenties niissä piireissä ajatellaan sitä, että jos nyt tällä hetkellä evätään kiireellisyys, voipi kenties hallitus jättää uuden esityksen eduskuntaa hajoittamatta ja yrittää uusi kerta saada hallitusmuotoa, ja silloin tämä eduskunta ottaisi huomioon ne muistutukset, mitä heillä on tätä hallitusmuotoa

vastaan. Mutta minä pyydän huomauttaa, kuinka vaikeasti on saatu nyt sisälle nekin oikeistoa tyydyttävät muutokset tai kohdat, jotka tässä nyt ovat. Minä suuresti epäilen tai melkein olen vakuutettu siitä, että jos tämä eduskunta ryhtyy toisen kerran vielä hallitusmuotoa käsittelemään, tulos on se, että siitä tulee kenties koko paljon vielä radikaalisempi. Tämä mahdollisesti menee sitten kanssa yli vaalien. Kumman näistä tuleva eduskunta sitten tulee hyväksymään? Ovatko silloin ne voittaneet, jotka kiireellisyyden nyt tältä ovat evänneet. Sitä kannattaa ajatella. On yksi mahdollisuus että löytyy meidän maassamme piirejä, jotka katsovat että nyt kun tällainen kansojen kuohunta-aika on käynnissä kaikkialla, kenties joudutaan meidän maassamme vielä siihen tilanteeseen että joillakin muilla keinoilla perustettaisiin tähän maahan valtiomuoto kuin parlamenttaarista tietä. Historiahan osoittaa hyvin paljon sellaisia esimerkkejä. Näissä esimerkeissä on myöskin sellaisia että muutamissa tapauksissa n. s. vallankaappaukset ovat kenties voineet olla kansakunnan onneksi. Mutta luulen että Suomen kansa on tällä hetkellä jo siinä kehitystasossa että semmoiset laskut pettävät, jos joku niihin luottaa. Minun täytyy sanoa, ettei voi todella käsittää että henkilöt, joille todella isänmaan etu on kallis, voisivat olettaa todennäköiseksi että laillista parlamenttaarista tietä saataisiin parempi hallitusmuoto kuin tämä nyt oleva. Mutta mitä saavutetaan tällä oikeiston jarrutuksella? Tällä saavutetaan paljon toista. Muistutan kuinka oikeisto ja keskusta olivat tässä maassa yksimielisiä kun nousi taistelu sitä hirmuvaltaa vastaan, sitä vallankaappausyritystä vastaan, joka tässä maassa toimeenpantiin. Tahdotteko te nyt sen juovan repäistä kerrassaan auki että oikeiston ja keskustan välit menevät niin auki että keskustan ja oikeiston kättä ei voida ojentaa toisilleen? Tahdotteko siihen että keskusta kääntyy hakemaan enempää turvaa vielä toisaalta? Teidän täytyy ymmärtää että sellainen teko, jossa niin pieni vähemmistö tahtoo diktaattorin vallalla estää kansan todellisen tahdon toteutumasta, sitä joukkiota kohtaan nousee vihan myrsky. Siitä tosiasiasta ei päästä mihinkään, Sen tähden tahtoisin minäkin painaa jokaisen mieleen kuinka me olemme vastuullisia kansan, historian ja Jumalan edessä jokainen kun tuomme lippumme tähän vaaliuurnaan tänä päivänä.

Ed. Mantere: Eduskunta on tosiaan tällä hetkellä vakavan ratkaisun edessä. Esillä oleva lakiehdotus on käynyt kaikki ne eri asteet, jotka tällaisen lakiehdotuksen valtiopäiväjärjestyksen säännösten mukaan on käytävä ennenkuin se otetaan lopullisesti ratkaistavaksi. Eduskunnalla ei ole enää muuta tehtävänään kuin joko hyväksyä tai hylätä tämä ehdotus. Ei ole epäilemistäkään, että koko maa jännittyneenä odottaa, mikä eduskunnan päätökseksi on tuleva, odottaa tietoa siitä, saadaanko valtakunnallemme uusi oloja vakiinnuttava hallitusmuoto vai onko epävarma välitila edelleen jatkuva. Voipi sanoa, että ulkomaittenkin huomio on tämän johdosta entistä kiinteämmin maahamme kääntynyt eikä ole aiheetonta olettaa että kansainvälinen asemamme melkoisessa määrässä on riippuvainen siitä, kykeneekö eduskunta nyt viipymättä saattamaan asian onnelliseen päätökseen vai eikö se sitä kykene. Hetki on niinmuodoin vakava. Eduskunta on tavallista tärkeämmän ratkaisun edessä ja saattaa pitää varmana, että jokainen sen jäsen tarkoin punnitsee, kuinka hänen on äänensä annettava voidaksensa vastata isänmaan edessä. Ei voida väittää, että käsillä oleva lakiehdotus olisi hätiköiden tehty ja siitä syystä epäkypsä hyväksyttäväksi. Onhan muistettava että kokonaista kaksi vuotta on uutta hallitusmuotoa valmistettu ja ovat sen valmistamiseen ottaneet osaa maamme ensimäiset asiantuntijat. Senjälkeen kun perustuslakikomitea lähes kaksi vuotta takaperin sai valmiiksi ehdotuksensa, on hallitusmuotoasia ollut yhtämittaisen pohdinnan alaisena ja on se ollut useamman kerran sekä hallituksen että eduskunnan käsiteltävänä. Myöntää myös täytyy että nykyinen eduskunta on käsitellyt asiaa sillä vakavuudella ja asiallisuudella jota asian luonne ja arvo vaatii. Ei liioin voida sanoa, että lopullista ratkaisua odottava lakiehdotus tulisi, mikäli kysymys on sen tasavaltaisesta perusajatuksesta, yllätyksenä eduskunnalle. Siinä kohden tämä lakiehdotus täydellisesti poikkeaa siitä hallitusmuotoehdotuksesta, joka vuosi takaperin oli eduskunnan käsiteltävänä ja joka sitten äänestettiin lepäämään yli vaalien tullakseen näillä valtiopäivillä lopullisesti hylätyksi. Tasavallan ajatus on yhtä vanha kuin Suomen itsenäisyyden ajatus. Jo perustuslakikomitean mietinnössä, jonka monet myöhemmät monarkistit, niiden joukossa m. m. J. K. Paasikivi ja R. A. Wrede vastalauseetta allekirjoittivat, sanotaan, että kysymys Suomen vastaisesta hallitusmuodosta ei voi päättyä muuten kuin että Suomesta on tuleva tasavalta. Tämä käsitys ei nojautunut suinkaan, kuten myöhemmin on väitetty, yksinomaan siihen seikkaan että Venäjä otaksuttavasti tulisi tasavallaksi ja että Suomella yhteydessä Venäjän kanssa ei olisi varsinaista omaa ulkopolitiikkaa, vaan komitea panee erikoisesti painoa tasavaltai-

sen hallitusmuodon soveltuvaisuuteen nimenomaan Suomen hallitusmuodoksi. Mietinnössähän sanotaan m. m.: Näitten ulkonaisten seikkojen lisäksi tulee vielä sisäisiä edellytyksiä tasavaltaiselle hallitusmuodolle Suomessa. Täällä ei hallitsija ole asunut oman kansan keskuudessa eikä yleensä itse toimittanut hallitustehtäviä, vaan ne ovat suureksi osaksi olleet hänen nimessään toimineen kolleegisen komitean, hallituksen asiana. Enemmän tai vähemmän vieraalla hallitsijalla ei sentähden nyt kansan käsityksessä ja tunteissa voi muuten kuin poikkeustapauksessa olla samaa sijaa kuin siellä missä omasta kansasta lähtenyt tai siihen koteutunut hallitsijasuku elää ja toimii sen keskuudessa. Erityisesti on monarkkisia tunteita heikentänyt se Suomen oikeuksia ja tunteita loukkaava politiikka jota varsinkin viimeisen hallitsijan aikana harjoitettiin. Toiselta puolen tämä tasavaltainen hallitusmuoto on omansa sekä saavuttamaan kunnioitusta että sovelias niin kansanvaltaisuuteen taipuvalle kansalle kuin Suomen kansa. Kaikista näistä syistä lausutaan komitean mietinnön perusteluissa sellaisen hallitusmuodon epäilemättä täällä laajoissa piireissä paraiten vastaavan Suomen kansan toiveita ja tarpeita. Kun maan hallitus sitten 1917 vuoden lopulla antoi kokoontuneelle eduskunnalle esityksen uudeksi hallitusmuodoksi, rakentui se tosiaan sille periaatteelle, että Suomi oli oleva tasavalta eikä silloin enää suinkaan ollut kysmys yhdistyksen säilymisestä Venäjän kanssa vaan oli Suomen riippumattomuus samalla saanut ratkaisun. Venäjästä eronneena itsenäiseksi valtioksi muodostuneena Suomi oli oleva tasavalta. Tätä hallitusmuotoehdotusta joka oleellisimmilta osiltaan oli yhtäpitävä nyt esilläolevan lakiehdotuksen kanssa, eduskunnassa käsiteltäessä silloisen hallituksen taholta nimenomaan puollettiin Suomen kansan luonteen mukaisena hallitusmuotona. Tehtiin sitten yritys säätää maalle toiselle, nimittäin monarkian periaatteelle rakentuva hallitusmuoto. Tämä yritys täydellisesti epäonnistui. Tosin vakuutettiin 11 kuukautta takaperin tässä huoneessa useaan kertaan ja varmaan hyvässä uskossa että Suomen kansa sittenkin varsinkin koettuaan kaiken sen, mitä se viime vuoden alkupuolella oli saanut kokea, on pohjaltaan monarkian kannalla. Niinpä lausui muuan eduskunnan silloisista huomattavimmista jäsenistä m. m.: „Minä voin sanoa omista valitsijoistani että ne ovat kestäneet kapinan aikana sen minkä mikään muu osa Suomen kansaa on kestänyt. Satakunnan laajoilla alueilla todistavat vasta äsken savuamasta lakanneet rauniot ja valkoiset ristit hautausmailla meille siitä, mitä se kansanaines on saanut kärsiä, ja tämä kansanaines on kuningasmielinen. Minulle ei ole tullut valitsijaini piiristä yhtään ääntä, joka olisi kehoittanut minua toimimaan tasavallan puolesta. Tähän kansanainekseen eivät ainakaan ne saa nojautua, vakuutti mainittu puhuja, jotka tahtovat tasavaltaista hallitusmuotoa säädettäväksi. Meidän on ehdottomasti tunnustettava, että tämä osa kansaa ei tahdo tasavaltaista hallitusmuotoa." Tämä lausuttiin, kuten sanoin, varmaan vilpittömässä mielessä, mutta me tiedämme nyt, että väite oli paikkansa pitämätön. Monarkian vaatimuksilla ei ollut Satakunnan väestössä enempää kuin Suomen kansassa yleensäkään sitä laajaa kannatusta, jonka sillä uskottiin ja uskoteltiin olevan. Ne vaalit, joilla nyt koossaoleva eduskunta valittiin, ovat sen mitä selvimmin ja eittämättömimmin osoittaneet. Olen tahtonut palauttaa mieleen edelläesitetyn, koska se on omansa osottamaan kuinka varma ja vakaantunut tasavallan ajatus on Suomen kansassa, ja kuinka aiheetonta on vastustaa nyt esilläolevan lakiehdotuksen hyväksymistä siinä toivossa, että tälle maalle saataisiin joskus säädetyksi monarkinen hallitusmuoto. Esilläolevan lakiehdotuksen peruskantaan nähden eduskunta ei käsittääkseni muuta voi kuin noudattaen kansan selvästi ilmennyttä käsitystä ja sen selvästi ilmaisemaa tahtoa hyväksyä tämän lakiehdotuksen. Mutta samaan tulokseen täytyy käsittääkseni päätyä lakiehdotuksen yksityiskohtaisen tarkastelun pohjaltakin lähtien. On sanottu, että lakiehdotus on monien ja monen kaltaisten sovittelujen tulos eikä sellaisena tyydytä ketään. Tämän johdosta on ensinnäkin huomautettava, että se oleellisilta osiltaan kuten ed. Ritavuori lausunnossaan on sitovasti todistanut, on pysynyt sellaisena kuin miksi se perustuslakiekomiteassa aikoinaan muodostui, jolloin monet oikeistonkin edustajat olivat sitä sekä laatimassa että hyväksymässä. Niitä perusteita, joille sanottu komitea lakiehdotuksensa rakensi, ei ole varsinaisesti tässä kohden horjutettu. Asian käsittely näillä valtiopäivillä on osoittanut vääräksi sen viime valtiopäivillä ilmilausutun pelon, että sosialidemokraatit eivät kannattaisi sellaista tasavaltaista hallitusmuotoa, jota tasavaltalaiset mainituilla valtiopäivillä perustuslakivaliokunnan mietintöön liitetyssä vastalauseessaan ehdottivat hyväksyttäväksi, että he, nimittäin sosialidemokraatit, kynsin hampain, kuten muuan puhuja silloin lausui, taistelisivat sitä vastaan ja vaatisivat siihen perinpohjaisia muutoksia, ennenkuin sen hyväksyisivät. Muutosehdotuksia, pitkälle meneviäkin, on tosin tehty ja myöskin vasemmiston taholta, mutta lakiehdotuksen oleellista sisältöä ei niillä ole onnistuttu muuttaa. Tästä huolimatta lienee vasemmisto valmis antamaan hyväksymisensä tälle

hallitusmuodolle. Kuinka ei silloin oikeisto voisi sitä hyväksyä? Toisekseen on huomautettava, että kaikki lainsäädäntö on kompromissia, sovittelua ja tinkimistä; siitä ei pääse, koska useampien tahto ja vaatimukset lakia laadittaessa on otettava huomioon. Juuri sovittelujen tietä voidaan saada syntymään sellainen laki, jonka kaikki saattavat hyväksyä. Kun nyt esilläoleva laki on tällä tavoin syntynyt, pitäisi sillä käsittääkseni olla hyvät edellytykset tyydyttää niin toisten kun toistenkin oikeutettuja vaatimuksia ja niinmuodoin tulla hyväksytyksi. Niiden keskustelujen kuluessa, joita tästä lakiehdotuksesta on eduskunnassa pidetty, ei ymmärtääkseni ole muulta kuin ehkä äärimmäisen oikeiston, se on järkähtämättömien monarkistien taholta esitetty ehdotusta vastaan sellaisia muistutuksia, jotka velvoittaisivat, minä sanon velvoittaisivat, äänestämään sen hylkäämisen puolesta. Onhan oikeistonkin taholta avoimesti tunnustettu, että tämän hallitusmuodon säännökset, mikä käsittääkseni oikeiston kannalta lienee tärkeintä, paremmin turvaavat lujan hallitusvallan kuin monen muun tasavaltaisen tai monarkisen maan hallitusmuodot. Mitkä ovat silloin ne syyt, jotka pakottamalla pakottavat, jotka velvoittavat oikeiston jäsenet äänestämään lakiehdotusta vastaan? En näinmuodoin näe riittävää aihetta olevan käsilläolevan lakiehdotuksen hylkäämiseen. Monet mitä vakavimmat syyt, joihin minulla ei ole kuitenkaan syytä laajemmalti kajota, kehottamalla kehottavat eduskuntaa hyväksymään maalle uuden hallitusmuodon. Minäkin huomautan että tämän asian saattaminen pikaiseen päätökseen on omiaan rauhoittamaan maata, kohottamaan kansan arvoa ulkomaiden silmissä, lujittamaan valtakuntamme asemaa sekä sisään- että ulospäin. On todella varteenotettavaa mitä ensimmäisen vastalauseen perusteluissa sanotaan: Ei näytä hyvin harkitulta, näin kuuluvat tarkottamani sanat, manata yhteiskunnassa esiin valtiosääntötaistelua, joka kenties voi herättää epäilystä, onko Suomi valtiona todella tehtävänsä tasalla sen henkisen ja valtiollisen kulttuurin etuvarustuksena, jonka olemassaoloa hajottavat voimat nykyaikana uhkaavat. Eduskunnan vallassa on saattaa valtiosääntötaistelu, joka viime kesänä varsinaisesti viritettiin, nyt onnelliseen päätökseen. Täytyy toivoa että eduskunta sen tekee hyväksymällä esilläolevan lakiehdotuksen.

On lausuttu tämänkin päivän keskustelussa että asian ratkaisemisella ei ole kiirettä ja ettei uusia vaaleja ole syytä toimittaa, vaikka eduskunta nyt äänestäisikin lakiehdotuksen lepäämään — näin on lausuttu nimenomaan oikeiston taholta. Tämä tuntuu lievimmin sanoen omistuiselta, kun muistaa, millä kiireellä sillä taholla vuosi takaperin hallitusmuotoasiaa eduskunnassa ajettiin. Katsokaamme mitä silloin lausuttiin oikeiston taholla. Elokuun 7 päivän istunnossa hallitusmuotoasian ollessa lopullisesti ratkaistavana lausui m. m. herra Estlander: „Minulla on aikaisemmin ollut tilaisuus lausua että eduskunta on sekä oikeutettu että velvollinen nykyisessä kokoonpanossaan ja viivyttelemättä tekemään päätöksensä tässä asiassa, enkä voi muuta kuin toistaa tämän, samalla yhtyen siihen keskustelun alussa annettuun lausuntoon, että eduskunta lykkäämällä päätöksenteon tässä tärkeässä asiassa on tuottanut maalle sanomatonta vahinkoa, kaikkein vähimmän voi tunnustaa oikeaksi sen täällä esitetyn vaatimuksen, että asiaa ei olisi julistettava kiireelliseksi." Näin herra Estlander vuosi tai 11 kuukautta takaperin. Samaa mieltä oli edustaja Schybergson, joka samassa istunnossa puolsi asian kiireelliseksi julistamista m. m. näillä perusteilla: „Olen valtiopäiväin istuntokauden väliajalla tehnyt lyhyen matkan Skandinaviaan, ja siellä nähnyt kuinka vähän meitä kunnioitetaan. Siihen eivät ole syynä yksinomaan punaiset ja heidän kapinansa vaan se johtuu siitä ettemme ole kyenneet sen jälkeen kun kapina kukistettiin selvittämään tilannetta ja saattamaan vakuutta että jos me nyt käymme positiiviseen lainsäädäntötoimeen hallitusmuotoon nähden, niin se tekisi edullisen vaikutuksen maan rajojen ulkopuolella samoin kuin myös niiden sisäpuolella, se kun olisi omiaan suuressa määrin edistämään rauhan ja järjestyksen palauttamista sekä vakaannuttamaan niinhyvin maassamme kuin sen ulkopuolella luottamusta kykyymme muodostaa itsenäinen valtio."

Täytyy kysyä mitkä ovat ne syyt jotka ovat saaneet oikeiston perinpohjin tässäkin kohdin muuttamaan kantansa? Sanotaan että oikeisto nyt vain käyttää samaa perustuslakien myöntämää oikeutta, joka viime vuonna teki tasavaltalaisille mahdolliseksi estää monarkisen hallitusmuodon hyväksymisen ja voimaanastumisen. Mutta ero tilanteessa on, kuten ed. Schauman ja Lohi jo ovat vakuuttavalla tavalla osottaneet, ilmeinen. Kun tasavaltalainen vähemmistö viime kesänä vajalukuisessa eduskunnassa äänesti silloin esilläolevaa lakiehdotusta vastaan, tapahtui se siitä täysin hyväksyttävästä periaatteellisesta syystä että asiassa oli ennen lopullista ratkaisua vedottava kansaan, ja siinä varmassa vakaumuksessa että Suomen kansan enemmistö oli kaikista vastaväitteistä huolimatta sen takana. Nyt kansan tahto on selvänä edessämme, eikä siis ole vähintäkään syytä vedota uusiin vaaleihin. Sanotaan myös että aika on levoton, jonka takia olisi harkitsematonta nyt lopul-

lisesti järjestää tämä asia. Levottomuutta on kieltämättä varsinkin kaakkoisella rajalla, minkä johdosta syntynyttä, se on toistaiseksi vielä eduskunnalle ja kansalle tuntematonta. Mutta juuri tämän levottomuudenkin poistamiseksi on tarpeen saada valtiomme lopullisesti järjestetyksi ja hallitusvalta saatetuksi kestävälle pohjalle. Niin kauan kuin tämä välitila jatkuu me voimme sanoa, kuten edustaja Ritavuori jo huomautti näin olevan asianlaidan, yhtä tärkeätä on myöskin asian nopea ratkaisu kansan eheyttämiseksi, mikä on sitä tarpeellisempaa, kuta enemmän valtakuntamme on uhattu.

Kaikkeen tähän nähden täytyy isänmaan onnen ja menestyksen nimessä viimeiseen saakka toivoa että lakiehdotus tulee kiireellisenä hyväksytyksi ja että maa säästyy siitä vaalitaistelusta, joka välittömästi on edessä, jos lakiehdotus äänestetään lepäämään yli vaalien.

Ed. Roos: Jag har icke begärt ordet för att ingå i en kritik av föreliggande förslag till ny regeringsform och icke heller för att vädja till den ena eller andra medlemmen av folkrepresentationen, emedan jag är livligt övertygad därom, att var och en redan har bildat sig sin övertygelse och inför sitt samvete har vägt sina motiv. Jag har begärt ordet endast för att till protokollet få uttala de motiv, vilka leda mig, då jag kommer att lägga min röstsedel i urnan.

Då grundlagsutskottets betänkande i föreliggande fråga remitterades till stora utskottet, yttrade lantdagsman Alkio bland annat, att det nu var de monarkiskt sinnade lantdagsmännens skyldighet att med hänsyn till landets prekära ställning godtaga det av grundlagsutskottet utarbetade förslaget till ny regeringsform, om ock detsamma kunde vidlådas av särskilda större eller mindre brister. Under vädjan till vår patriotism yrkade han således, att vi skulle uppoffra vår övertygelse därom, att den monarkiska statsformen särskilt för vårt folk vore att föredraga framför den republikanska. Men han glömde alldeles att, om man i fäderneslandets namn av motparten fordrar uppoffringar, då är man också skyldig att själv bära sitt offer. Detsamma har också helt förgätits på det blocks sida, som inom lantdagen bildats för att genomdriva förslaget till regeringsform. Från högerns sida har uttalats beredvillighet att godkänna en regeringsform, byggd på republikansk grund. Från samma håll ha ärliga försök gjorts för att få förslaget sådant, att den kunde omfatta detsamma, men alla gjorda ändringsförslag från högerns sida, de må hava åsyftat viktiga principfrågor om presidentens val, om hans befogenheter och vetorätt, om riksdagens domsrätt vis-à-vis presidenten, om den evangelisk-lutherska kyrkans ställning eller andra mindre viktiga detaljfrågor — alla dessa förslag, huru väl motiverade de än må hava varit, hava blivit kallt avvisade från pluralitetens sida. Intet tillmötesgående från pluralitetens sida, intet det allra minsta offer för vinnande av enighet har pluraliteten velat bära fram för fosterlandets altare. Att lantdagen i dag står splittrad och att motsatsen mellan partierna är så stor, är obestridligt deras fel, vilka på det mest hänsynslösa sätt drivit sin vilja igenom i allt, och för dem bland oss, som äro fullt övertygade om att godkännande av regeringsformen i den lydelse, den erhållit i andra läsningen, skulle leda vårt folk och vårt land i olycka, för oss återstår intet annat än att genom att rösta mot förslagets förklarande för brådskande försöka få det slutliga avgörandet uppskjutet, i hopp om att inom centern skall arbeta sig fram en större förståelse för högerns krav i och för möjliggörande av en fast regeringsmakt i vårt land. Och om utgången av den förestående omröstningen skulle bliva den, att förslaget förklaras vilande till första lantdag efter nyval, så är ingen ohjälplig skada skedd. Vårt folk har kommit tillrätta med regeringsformen av 1772. Under dess egid har vårt folk kunnat bevara sin nationalitet, vunnit självständighet, nedslagit det röda upproret och vunnit erkännande av sin suveränitet av de flesta kulturländer, och vårt folk skall förvisso komma tillrätta ännu några år framåt med den nuvarande statsförfattningen, då däremot enligt min åsikt ett omedelbart godkännande av det föreliggande förslaget skulle medföra de mest fördärvliga följder. Ty under en tid, då den anarkistiska upprorsrörelsen och det ömtåliga förhållandet till främmande makter göra en stark regeringsmakt nödvändig för att landet ej skall gå under, berövar förslaget regeringen all auktoritet och gör den helt beroende av en regerande riksdag med alla de perspektiv, vilka öppna sig för oss från bladen av frihetstidens historia.

Jag känner mig av mitt samvete förpliktad att rösta mot förslagets förklarande för brådskande. Jag har lärt mig akta olika tänkandes ärliga övertygelse, men anser mig vara berättigad att fordra aktning också för min innersta övertygelse, och jag ville säga till lantdagsman Lohi: man köpslår icke om sin innersta övertygelse.

Ed. Kaskinen: Luovun.

Ed. K. E. Linna: Luovun.

Ed. Miemois: Jag vill endast med några ord tillkännagiva min ståndpunkt i föreliggande förslag till regeringsform.

Jag kan icke känna mig tillfredsställd med att 1 mom. i § 5 av regeringens proposition i sin helhet icke fått ingå i föreliggande regeringsforms § 6, utan endast följande intagits: „Varje finsk medborgare vare tryggad till liv, ära, personlig frihet och gods." Jag skulle hellre ha sett, att 1 mom. i sin helhet från regeringens proposition fått ingå, vilket mom. lyder: „Varje finsk medborgare vare tryggad enligt lag till liv, ära, personlig frihet, välfärd och gods. Ej må genom ny lag intrång göras i finsk medborgares förvärvade rättigheter i annan ordning än den som om ändring av grundlag är stadgad." Då detta icke ingått i föreliggande stadgande, som regeringen ändå ansett böra ingå i vår regeringsform, och då här i kammaren rått en annan mening, kan jag icke svika mina valmän, som skulle känna sig djupt besvikna, om jag nu skulle godkänna ett förslag till regeringsform, där dessa grundprinciper för ett ordnat och framåtskridande samhälle uteslutits, ett rättsmedvetande, som finnes nedärvt i folksjälen ända till den dag som är. Hos den österbottniska befolkningen, svensk som finne, vilka alla i århundraden varit fästade vid den jord, som de odlat och bevarat åt oss, är denna rättsprincip mest levande och mest nedärvd, och den har gjort att i dag som är, finnes en jordbrukarstam i verkligheten, som är och fortfarande kan vara samhällsbevarande. 1919 års lantdag är färdig att rycka bort grundlagsstödet för oss. Den vill icke förstå, att här gäller det icke stundens, dagens eller månadens arbetsprestation, utan många års arbete och jag måste säga, att jag icke hade väntat det stora centerpartiets hållning i denna fråga, som är så betydelsefull för det finska folket, för den svenska och finska bondens framtida bibehållande och bevarande som en fri och självständig jordbrukarstam. Jag kan icke förstå, huru detta i framtiden med en radikal lagstiftning skall bliva möjligt, då partiet givit sitt bifall till, att förenämnda moment icke fått i sin helhet ingå i regeringsformen. Jag hade väntat en mottsatt handling. Enligt nu föreliggande lagstadgande kan Finlands jordbrukande befolkning bliva offer för vilken lagstiftning som hälst. Med 100 rösters bifall kan vilken lag som hälst i detta avseende utfärdas. Jag anser, att den jordbrukande befolkningen härigenom kommer i en sådan rättslös situation, att jag icke kan vara med om att bidraga till en sådan lags förverkligande.

För det andra ber jag att få instämma med ldgm Hästbacka och andra, som tidigare uttalat sig mot stadgandet angående kyrkans ställande åt sidan samt religionsundervisningens borttagande från skolorna. Det vore mot min egen övertygelse och mina valmäns ståndpunkt, om jag medverkade till borttagande av den moraliska och sedliga kraft, som kyrkan givit det finska folket under århundradens öden. Då krig och nöd varit rådande, hava de, som gått före oss, hämtat kraft och styrka och tro på framtiden just från denna i barndomen inlärda religion. Jag kan försäkra, att både den svenska och finska befolkningen i Österbotten icke godkänner vad som i denna lag är fastslaget och som helt enkelt avskaffar kyrkan.

För det tredje anser jag, att regeringen och presidenten böra i lag tilldelas nödig maktbefogenhet att ostörda av alla partimanövrer kunna utöva ett för landets välfärd erforderligt regeringsarbete, samt att landet kan få dugliga regeringsmän, som kunna handhava landets angelägenheter. Riksdagen har till uppgift att vara den lagstiftande och konstituerande makten, icke den regerande och styrande. Då man även i andra avseenden icke kunnat komma till en för landets välfärd behövlig regeringsform, är det för mig motbjudande att godkänna densamma. Skulle hälst de av mig nu berörda stadgandena fått ingå i lagen, hade jag kunnat godkänna den för att få frågan slutligt avgjord, men det är så stora synpunkter jag har framhållit, att jag för tillfället icke ser mig i stånd att medverka till lagens förverkligande.

Ed. Saarelainen: Silmäillessäni hallitusmuotoesitystä sellaisena, kuin sen eduskunta toisessa käsittelyssä on hyväksynyt, näyttää se minusta paljon paremmin onnistuneemmalta, kuin sen alkukäsittelyn aikoina uskalsin siitä toivoa. Minusta tuntuu nyt siltä, että käsiteltävänä oleva hallitusmuotoesitys kaikissa kohdissansa vastaa koko maamme kansan oikeuskäsitystä ja sen valtioelämän edellytyksiä ja tarpeita. Erimielisyyttä on tosin asian käsittelyssä ilmennyt paljonkin, mikä on aivan luonnollista varsinkin näin suuressa kysymyksessä, suurin erimielisyys on ollut siitä, olisiko se ollut rakennettava tasavaltalaiselle vaiko monarkistiselle pohjalle. Mutta sen jälkeen, kun kansamme suuri enemmistö viime vaaleissa selvästi ilmoitti kannattavansa tasavaltalaisen hallitusmuodon säätämistä, ei enää vaalien jälkeen yleisemmin voitu monarkistisen hallitusmuodon säätämistä ajatellakaan, sen vähemmin sitä käytännössä toteuttaa. Tosin ovat muutamat oikeiston arvoisat edustajat ilmoitta-

neet kantansa olevan vieläkin sen, että monarkinen hallitusmuotoesitys on parempi tasavaltalaista esitystä, mutta tämä kanta nykyoloissa lienee katsottava vain pelkäksi mielikuvitukseksi. Asian käsittelyn aikana olen kuitenkin suureksi ilokseni huomannut, että useat kuningasvaltaa puolustavat edustajat ovat olleet taipuvaisia lojaalisesti suhtautumaan kansamme eittämättömästi ja selvästi ilmenneeseen tahtoon ja koettaneet keskittää pyrkimyksensä etupäässä siihen, että tasavaltalainen hallitusmuoto tulisi erikoiskohdissansa niin paljon kuin mahdollista heidän vaatimustensa mukainen. Tällainen kansantahtoon suhtautuminen onkin edustajain arvon mukaista, jopa tärkein velvollisuus. Useimpaan yksityiskohtaan nähden on käsittelynalainen hallitusmuotoehdotus kompromissin tulos, kuten useat puhujat ovat maininneet. Mutta tämän suhteen on juuri eräitten oikeistolaisten taholta väitetty, että sovittelu on juuri se, joka on tehnyt tämän lakiehdotuksen huonoksi. Mutta tämmöinen katsantokanta on mielestäni perin väärä ja harhaan johtava. Juuri se seikka, että nyt ilmestynyt hallitusmuotoehdotus on saanut lopullisen muotonsa eri katsantokantojen yhteensovittelujen tuloksena, takaa sille varman, kansanvaltaisen, lujan pohjan. Jos se olisi syntynyt vaan jonkun ryhmän tahdon mukaan, edustaisi se sen ryhmän, eikä niin laajalti koko kansan yhteistä tahtoa. Sellainen hallitusmuoto ei suinkaan olisi pohjaltaan niin luja ja varma kuin se, josta eri katsantokannat ovat voineet yhtyä, vaikkapa sovittelun tuloksena. Sovittelu eri kansanluokkien kesken kaikissa asioissa synnyttää parhaimman tuloksen. Niin se on tehnyt tässäkin suuressa kysymyksessä. Vaikkapa tämä hallitusmuoto joissakin yksityiskohdissa olisi ollut säädettävä joidenkuiden mielestä toisenlaiseksi, ei kenelläkään ole siveellistä oikeutta senvuoksi leimata sitä kansan yhteistä oikeustajuntaa vastaamattomaksi, sillä kaikkia joka kohdassa tyydyttävää hallitusmuotoa on aivan mahdotonta saada milloinkaan. Vähemmistön pienimmissäkin asioissa, sen enemmän näin suuressa asiassa, josta riippuu koko kansamme kohtalo, kansamme onni ja menestys, on tyydyttävä enemmistön tahtoon. Muuta tietä ei ole kansanvaltaisen valtiomuotomme aikaansaamiseksi nyt eikä milloinkaan.

Jokainen isänmaan ystävä surukseen tosin huomaa, että tällainen lojaalisuus, lojaalinen käsitys siitä, mitä järjestetty, ainakin nykyiaikainen valtioelämä ehdottomasti vaatii, on vielä kaikilla tahoilla maassamme omaksuttu. Kaikki eivät vieläkään tahdo alistua kansan enemmistön ilmaistuun tahtoon. Nämä eivät tahdo edes tunnustaa kansan todellisiksi tahdoiksi tällä tavoin ilmaistua kansan mielipidettä. Siitä on todistuksena m. m. eilen sanomalehti „Uudessa Suomessa" ollut vapaaherra Wreden kirjoitus, jossa painostetaan m. m. sitä, ettei puheenalainen uusi valtiomuotoehdotus todellisuudessa tule saavuttamaan kansamme oikeustajunnassa samanlaista lainpyhyyttä kuin vanha ruotsalainen, Ruotsin hallituksen aikainen 1772 vuoden hallitusmuoto. Tällainen uskotteleminen on liian häikäilemätöntä, se on kerrassaan nurinkurista laintulkitsemista. Vaikka 1772 vuoden hallitusmuoto on syntynyt valtiokaappauksen kautta Ruotsin hallituksen aikana, niin siitä huolimatta mainitun kirjoituksen mukaan se olisi muka kehittynyt kansan omasta oikeuskäsityksestä. Sitä vastoin ei sen mukaan nyt säädettävänä olevalla hallitusmuodolla, jonka säätäjänä on itse kansa laillisten edustajainsa kautta, ole niin suurta kannatusta kansassa ja kansan oikeuskäsitteessä kuin tällä mainitulla 147 vuotta vanhalla hallitusmuodolla. Se muka edustaa kansan todellisia vaatimuksia. Ja vielä sen lisäksi nimenomaan uskotellaan mainitussa kirjoituksessa, ettei tämän uuden hallitusmuodon hyväksymisellä ole mitään kiirettä, vaan voidaan vanhalla hallitusmuodolla tulla hyvinkin toimeen. Edelleen kirjoituksessa ilman mitään perusteluja väitetään, että nyt ratkaistavana oleva ehdotus tietäisi muka Suomen valtiojärjestyksen rikkirepimistä ja samalla aivan väkivallan tekoa terveitä valtio-oikeudellisia periaatteita kohtaan. Kirjoituksessa, joka muuten on hyvin ylimalkaista ja perusteetonta, ilmenee voimakas ajatus, että tämä hallitusmuoto olisi äänestättävä yli vaalien. Mutta minä kysyn teiltä herrat edustajat, jotka olette vapaaherra Wreden kannalla, eli toisin sanoen tahdotte ilmoituksenne mukaan äänestää hallitusmuotoa vastaan, että mitä on teille ja koko kansalle siitä hyötyä. Vai luuletteko herra Wreden tavalla tulevan parempia aikoja ja tilaisuuksia, jolloin saataisi parempi hallitusmuoto aikaan? Minä voin teille, hyvät herrat, vakuuttaa, että siinä kuninkaallisessa merkityksessä, johon tämän toivon nähtävästi nojaatte, ei voi tulla parempia aikoja. Sillä onhan selvä totuus, että kansan valta vaan nousee yhä voimakkaammin, kuta kauvemmin ajassa eteenpäin mennään. Sen mukaan kuin kansat kehittyvät, ottavat ne hallinnon ohjat omiin käsiinsä. Nyt olisi paras tilaisuus minun käsitykseni mukaan hyväksyä kansallemme tämä hallitusmuoto. Mutta mitä siitä seuraa, jos te herrat kokoomukselaiset ja ruotsalaiset äänestätte yli vaalien tämän lakiehdotuksen? Ei voine varmuudella kukaan sanoa, mitkä kamalat seuraukset siitä maalle olisi-

vat. Mutta kuitenkin sen jo edeltä käsittää, että tällä teolla te syöksisitte kansamme taas uudestaan entistä kiihkeämmän hallitusmuototaistelun pyörteeseen, joka saattaisi sisälliset olomme kamalaan sekasortoon ja estäisi yhteiskuntarauhan rakentamista, sen vakauttamista ja kipeästi kaivatun uudistuksen toimeenpanoa. Sen te, hyvät herrat, ainakin saisitte aikaan. Sillä nähtävästi siitä reuraisi eduskunnan hajotus ja uusien vaalien toimittaminen, johon on kansamme jo perin kyllästynyt ja väsynyt. Tämän lisäksi te herrat saisitte aikaan lain hylkäämisellä, tuolla päättömällä ja tunnottomalla teolla, että tulisi osotetuksi ulkomaan kansoille, ettei Suomi kykene itse järjestämään olojansa, ei kykene luomaan itselleen pysyväisen valtiosäännön vakavaa pohjaa. Tällaisia epäilyksiä varmaan syntyisi ulkomailla meidän kansastamme. Ja vielä kaiken tämän lisäksi voisivat tätä tilannetta käyttää hyväkseen varsinkin venäläiset anarkistit ja — miksi ei? — imperialistiset ainekset ja olla kaikin puolin esteenä maamme itsenäiselle kehitykselle. Näitä ja monia muita ennen arvaamattomia seurauksia olisi tämän lain hylkäämisellä. Sentähden miettikää hyvät herrat, ennenkuin tekoonne ryhdytte. Miettikää edes kansan enemmistön tuomiota, joka seuraa, jos aikomuksenne toteutatte. Täällä on maalaisliiton ryhmän puheenjohtaja ilmoittanut, että ryhmä kokonaisuudessaan äänestää hallitusmuodon kiireellisyyden ja hyväksymisen puolesta. Ja viimeiseen asti minä puolestani toivon, että kaikki edustajat tekevät samoin, sillä isänmaan onni ja kansamme paras sitä vaatii.

Puhemies: Kun aika on näin pitkälle joutunut, niin keskeytetään täysi-istunto ja jatketaan tänä iltana k:lo 9.

Täysi-istunto keskeytetään k:lo 4,10 i. p.

Täysi-istuntoa jatketaan

k:lo 9 i. p.

Keskustelu:

Ministeri Kallio: Tänään tapahtunut keskustelu on osoittanut jo, että tämä hallituksen esitys Suomen hallitusmuodoksi on vaaraanalaisessa asemassa. Tämä on sangen valitettavaa, ettei itsenäinen Suomi kykene saamaan itselleen hallitusmuotoa. Tämä yritys on itsenäisyysjulistuksen jälkeen jo eduskunnassa neljäs. Joulukuun 6 päivänä 1918 annettiin ensimäinen tasavaltalainen esitys. Innostus oli suuri. Silloinen oikeustoimituskunnan päällikkö senaattori Talas puhui m. m. lämpimästi esityksen puolesta ja erimielisyyksiä ei eduskunnassa lähetekeskustelussa ilmestynyt ollenkaan. Mutta syntynyt kapina keskeytti sen käsittelyn ja sai kapinan jälkeen ennen ratkaisuaan samalta hallitukselta monarkistisen kilpaveljen. Ja kun se tuhottiin elokuussa, niin annettiin jo lokakuussa ylimääräisille valtiopäiville uusi monarkistinen ehdotus. Nämä yli vaalien äänestetyt ehdotukset haudattiin molemmat tässä eduskunnassa verrattain noloina.

Nyt on taas tasavaltaisen hallitusmuodon kohtalo ratkaistavana tavallaan ensi kerran. Tähän päivään saakka olen minä uskonut tämän ehdotuksen läpimenoon, mutta täällä ovat useat puhujat, niistä huomattavin ed. Setälä esittäneet sellaisen lausunnon, jos sen takana on kokoomuspuolueen ryhmä, että se tietää tämän mietinnön lepäämään jäämistä. Kun kuunteli ed. Setälän lausuntoa niin oli siinä vakava sävy, kuten luonnollista, vakavassa asiassa. Mutta perustelut olivat lopputulokseen nähden liian heikkoja. Puhuja osoitti mietinnön heikkoutta omalta kannaltaan, vaan sittenkin täytyy sanoa, että eroavaisuudet eivät olleet niin suuria, niinkuin täällä ensimäinen puheenvuoron käyttäjä päivällä osoitti, kuin on tahdottu täällä uskottaa. Merkitsevin ja periaatteellisin niistä kohdista, joihinka ed. Setälä täällä viittasi, oli presidentin veton käyttäminen kun on kysymys perustuslakiluontoisen lain hyväksymisestä, siihen nähden kun tämä esitys asettuu sille kannalle, että siinä tapauksessa ei vaadita uudelleen määräenemmistöä, kuten muuten perustuslain säätämisessä tarvitaan . Vaan täytyyhän tässäkin tunnustaa, ettei tässäkään liikuta tuuliajolla, koska edellisessä käsittelyssä on jo noudatettu kiireellisyyspykälää ja myöskin määräenemmistöä. Täytyy tulla siihen tuntoon, että sittenkin on joitakin muita syitä kuin suorastaan tämän lain puutteellisuus sen kielteisen kannan takana.

Mutta jokaisella pyrkimyksellä täytyy olla realinen pohja. Näin ollen kokoomuksen myös täytyisi kantansa perustaa varmaan uskoon, että he uusissa vaaleissa kykenevät saamaan mieleisensä lain. Sitä realista pohjaa ei kuitenkaan näytä kaiken todennäköisyyden mukaan olevan. Täällä on jo huomautettu, ettei asema ole sama nyt monarkisteilla kuin meillä tasavaltalaisilla vajalukuisessa eduskunnassa viime kesänä ja silloin todistettiin meillä sangen voimakkaasti, kuinka kohtuutonta on meidän vastustaa ja kiel-

täytyä kiireelliseksi julistamisesta. Kun minä kumminkin tiedän, ettei kokoomuspuolue pane paljon arvoa vastustajan sanoille niin sentähden pyydän minä tämän asian esittää erään heidän huomattavan edustajansa sanoilla käännettynä ne nyt heidän omaa rintamaansa vastaan. Ed. Nevanlinna lokakuun 8 päivänä lausui, kun ylimääräisillä valtiopäivillä käsiteltiin hallitusmuotokysymystä m. m. seuraavaa: „Kukaan ei voisi moittia maalaisliittoa siitä, että se vastustaa nyt esilläolevan hallitusmuodon hyväksymistä, jos se näin ajaisi todellakin omien ihanteittensa toteuttamista. Mutta luulen näyttäneeni, niinkuin todellisuus on, todellisuus, johon jokaisen on pakko alistua, koska se on todellisuus, asia ei nyt ole tällainen. Luulen näyttäneeni, että ainoastaan useitten kuukausien ja taas kuukausien, ehkä vuosia kestäneitten lakkaamattomien ja taas uusien vaalien kautta olisi mahdollista saada toteutetuksi tasavalta. Minä sanoin mahdollista, mutta ei luultavaa, sillä jokaisessa eduskunnassa, joka valitaan nyt voimassaolevan valtiopäiväjärjestyksen mukaan, minä olen vakuutettu, että tulee olemaan ainakin runsas kolmasosa, joka ei voi hyväksyä tasavaltaa. Kuta kauemmin tämä riita kestää, kuta suuremmat olisivat onnettomuudet, jotka me saisimme kestää sitä suuremmaksi tulisi tämä sama vähemmistö, sillä sillä olisi silloin silmäinsä edessä, mitä tasavalta merkitsee. Kun näin on, niin siitä ei pääse, että ne, jotka tänään kaatavat uuden hallitusmuodon, ne eivät edistä omia ihanteitaan niitten toteuttamista kohti. Ainoa tulos heidän toiminnastaan on nyt se, ettei sekään tie, jota toinen tahtoo kuljettavaksi, pääse aukeamaan. Lähinnä on nyt tulos se, että Suomen kansa, jolle Venäjän sortohallitus ei koskaan ole suonut uutta sen olojen mukaista hallitusmuotoa, koska se tahtoi pitää kiinni niistä laajoista valtuuksista jotka meidän vanha hallitusmuotomme antaa, nyt itse kieltää itseltänsä tämän suuremmoisen oikeuden ja se on surullisinta; se tekee sen ainoastaan itsepäisyytensä tähden." Ja tälle lausunnolle huudettiin silloin oikeistosta kovasti „Oikein" ja „Bra". Nyt kuunnellaan sitä vakavasti. Minä toivon, että se otetaan myös vakavasti. Mutta ed. Setälän perusteluissa oli vielä eräs sangen omituinen kohta, jolla hän pyrki kielteiseen tulokseen. Puhuja osoitti aivan oikein, että tämä hallitusmuoto, joka oikeuttaa $^1/_6$:n eduskunnasta estämään kiireellisyyden, asettaa ankaran harkintavelvollisuuden jokaisen sen käyttäjälle. Ja niinhän asia onkin. Sillä lain tarkoitus ei ole ollut antaa sitä oikeutta kehityksen jarruksi, vaan oikeuden turvaksi. Tätä harkintavelvollisuutta ja oikeutta kehitti puhuja omituiseen suuntaan. Hän perusteli sitä sillä, että kun tämä ehdotus takaa presidentille veto-oikeuden siinä mielessä, että hän sitä käyttää, ja jatkoi: „Mutta kuinka voisikaan konsanaan vaatia, että yksi ainoa henkilö käyttäisi veto-oikeuttaan, jos ei eduskunnan $^1/_6$:lla olisi milloinkaan rohkeutta käyttää sitä veto-oikeutta, jonka valtiosääntö sille takaa. Jos näin meneteltäisiin, niin sekä toinen että toinen veto-oikeus jäisi kuolleeksi kirjaimeksi." — Siis lain ja esimerkin vuoksi. — Tämän perustelun kuultuani tuli mieleeni, että tämä teko tuntuu sittenkin eräänlaisen miehuuden eli rohkeuden osotukselta, enemmän kuin realiselta toivolta auttaa asiaansa eteenpäin. Minulla on presidentin veto-oikeudesta se käsitys, ettei hän saa sitä käyttää, ellei hänellä ole tosiaan syytä varmasti uskoa uusien vaalien kautta valitun eduskunnan olevan toisella kannalla. Lopuksi puhuja toivoi ettei tämä kielteinen kanta, jolle hän asettui, vaikuttaisi vahingollisesti yhteishenkeen, jota isänmaa kaipaa. Minä juuri pelkään niin tekevän, ja olisin toivonut vähemmistön, koska heidän omilla ihanteillaan ei ole realisia mahdollisuuksia mennä läpi, yhtyvän lakia kannattamaan. Olen kosketellut ed. Setälän lausuntoa siitä syystä, koska se on annetuista lausunnoista epäilemättä lain kohtalolle uhkaavin. Tämän olen tehnyt siitäkin syystä, koska kokoomuksella luulisin olevan, paremmin kuin ruotsalaisilla, yhteiset harrastukset keskustan kanssa ja sama huoli isänmaan tulevaisuudesta ja sen kohtalosta.

Ed. Helenius-Seppälä: Lausuntoni on ainoastaan lyhyt pienen ryhmäni kannan ilmaisu. Tulemme äänestämään asian kiireellisen käsittelyn ja hallitusmuodon hyväksymisen puolesta.

On ollut tuskallista kuulla oikeiston taholta esitettävän vaatimuksia, että kaikki pitäisi taasen jättää entiseen epävarmuuden tilaan, kun viimeinkin olisi tilaisuus päästä oikean elämän alkuun paljon kokeneessa maassamme. Ilolla on sen sijaan mielestäni pantava merkille, että vastustus hallitusmuotoa vastaan ei asiaa käsiteltäessä ole, niinkuin viime vaalien aikana ennustettiin, tullut vasemmiston taholta, vaikka sillä taholla varmaankin on ollut syytä olla tyytymätön erinäisiin hallitusmuodon säännöksiin. Sosialidemokraattien taholla nähtävästi ollaan valmiit astumaan tämän perustuslain puoltajiksi. Itsestään selvää on, mitä kansamme sisäisen rauhan kannalta tietää se, että Suomen sosialidemokraattinen puolue on edustajainsa kautta ollut mukana lakipohjaisen yhteiskuntajärjestyksen uutta, lujaa perustusta laskemassa ja on siis nyt myöskin

vastuussa siitä, että tätä hallitusmuotoa ei syrjäytetä, ja että siis väkivaltaisten keinojen käyttäminen kansan pohjakerrosten asian ajamisessa on tällä tuomittu niin selvästi, ettei se enää jätä millekään kysymyksille sijaa. Olen sivullisena tahtonut tämän ilahuttavan tosiasian julkisesti merkitä.

On useampi kuin yksi maa Europassa, jossa oikeistonkin taholla oltaisiin kiitollisia, jos heillä olisi tilaisuus valita tällainen tasavaltainen hallitusmuoto sen bolschevistisen neuvostotasavallan asemasta, joka on uhkaamassa. Mutta meidän oikeistossa on niitä, jotka ovat valmiit hylkäämään nyt käsiteltävänä olevan hallitusmuodon voimatta varmasti itsekään saavuttaa sisäistä varmuutta siitä, että saavat toistamiseen edes samallaista hallitusmuotoa. Lakiehdotuksen hylkääminen heidän puoleltaan on senvuoksi hyppäys täydelliseen epävarmuuteen, hyppäys pimeyteen.

Saksan valtakuntaa hallitsee nykyään satulaseppä, vaikka siellä eivät sosialidemokraatit suhteellisesti ole niinkään suurena osana eduskunnasta, kuin sosialidemokraattinen puolue meillä on ollut. En ole kuullut Suomen sosialidemokraattien tällä hetkellä — sivultakin päin aina jotakin voi kuulla — ajattelevankaan omaa ehdokasta tasavallan päämieheksi. Niin on sillä taholla nyt koetettu, omat pyyteet jättäen syrjään, kansan yhteistä parasta harrastaa. Raskaan edesvastuun ottavat senvuoksi ne, jotka tällaisessa tilanteessa tietensä ja tahtoensa pyrkivät edelleen ylläpitämään kansamme rikkinäisyyttä.

Sanotaan, että valtiollisessa elämässä ryhmä painaa helposti leimansa yksityisiin edustajiin. Ryhmän ajatustapa pyrkii tarttumaan siihenkin, jonka yleinen katsantokanta kerran on ollut toisenlainen. Mutta on hetkiä, jolloin ei ainoastaan ryhmien vaan myös yksityisten on käytävä tilille itsensä kanssa, jolloin lopultakin täytyy omalle omalletunnolleen vastata tekonsa seurauksista, voimatta ryhmänsä päätöksiin tai kantaan vedota. Sellainen ratkaisun hetki on meillä tänä iltana. Niissäkin puolueissa, joiden viralliset edustajat ovat puhuneet hallitusmuodon hyväksymistä vastaan, on varmasti niitä, jotka sydänjuuriltaan sittenkin kuuluvat tämän kansan suureen enemmistöön, jotka eivät ajanmittaan löydä tyydytystä hengenheimolaisuudesta äärimmäisten oikeistolaisten kanssa, jotka siis eivät tahdo kokonaan eristäytyä kansan suuresta enemmistöstä. Toivottavasti heitä on siksi monta, että Suomi nyt kykenee itsellensä luomaan valtiollisen peruskirjansa, Suomen valtakunnan hallitusmuodon. Puolelta ja toiselta olisi nyt yritettävä lähimenneisyyden unhottamista ja todellista pyrkimystä uuden elämän alottamiseen, asettamalla yhteisen isänmaan menestys yksityisten ryhmäpyyteitten yläpuolelle.

Ed. T a k k u l a: Keskustan asiallisten lausuntojen jälkeen rajoitan puheenvuoroni lausuakseni vain pöytäkirjaan kantani, että tulen äänestämään kiireellisyyden ja lakiehdotuksen puolesta.

Ed. H o m é n: Kyllä me kokoomuspuolueessa, niinkuin odotettavissa olikin, olemme saaneet kuulla uhkaa ja myös houkuttelevia ääniä, sireenilauluja sovinnollisuuden siunauksesta, myös moitteita, salaviittauksia kaikenlaisista juonista. Mitä uhkauksiin tulee, niin ne ovat siinä, kun sanotaan että ellei nyt tämä laki tule hyväksytyksi, tulee toinen, joka meitä miellyttää monin verroin vähemmän. Samallaisia ääniä kuultiin tässä maassa noin 15—20 vuotta sitten. Ellette nyt tottele, niin tulee jotain paljon hirveämpää. No niin! Tuohon on siis totuttu. Mitä sireenilauluihin tulee, niin ne sisältävät, että näin tärkeällä hetkellä pitäisi ennen kaikkea päästä yksimielisyyteen. On sanottu että tämä laki on niin merkillinen, että sosialistit sitä kannattavat, ja että mekin, jos ajattelemme lähemmin asiaa, tulemme ymmärtämään, kuinka hyvä se on. Sitä on ylistetty ja sanottu että parempaa ei voi ajatellakaan saada tässä maassa ja että se myös, mitä oikeiston vaatimuksiin tulee, on paljon parempi kuin hallitusmuoto monessa muussa maassa j. n. e. Mitä sitten salaviittauksiin tulee, niin arveltiin että meidän puoleltamme tahdotaan viivytystä sen tähden että väliajalla ehkä kuitenkin voisimme jollakin tavalla saada jalansijaa monarkistiselle näkökannalle. Tähän nyt ensiksi tahdon väittää, ettei kukaan tietääkseni — ja luulen tuntevani ryhmäveljieni mielipiteet siksi tarkkaan että voin sanoa ett'ei kukaan ajattelekaan että nyt olisi minkäänlaisia toiveita saada monarkiaa syntymään. Tämä on niin päivänselvää että siis se väite, että olisi semmoisia juonia meillä, on aivan turha. Jo ennen vaaliaikaa ymmärrettiin tämä täydellisesti. Mutta sensijaan me tahdomme saada lujan hallituksen, semmoisen hallituksen että voisimme saada työn rauhaa maassa, että taloudellinen asemamme tulisi vahvemmaksi, että voisimme todellakin pelastua taloudellisesta pulasta ja myös saada semmoisen voiman että voisimme kunnialla pelastua poliittisistakin vaikeuksista.

Tehtiinpä täällä ilmotuksia jonkunlaisista kirjeistäkin suojeluskunnille. Tuntuu kummalliselta, aivan niinkuin olisi yhteyttä meidän ja niiden mielipiteiden välillä. Tahdon vaan sanoa että semmoiseen on turhaa vastata. Me olemme ker-

rassaan lojaalisesti esiintyneet tässä asiassa eduskunnassa ja muuten, puhtaasti on tässä liikuttu alusta loppuun. Me olemme koettaneet saada parannuksia lakiin siihen suuntaan kuin me katsomme oikeaksi. Mutta se ei sittenkään ole tullut niin hyväksi että voimme sen hyväksyä. Kun tätä lakia kiitettiin, kun toivottiin että siitä tulisi maan pelastus, ja vielä että tulisi voimakas hallituskin, niinkuin ensimäinen puhuja lausui ja toivoi, niin minä luulen että tässä kohden on suuremmoinen itsensäpettäminen. Ja minä pelkään että tämän lain ihailijoille, jos se tulee hyväksytyksi ja käytäntöön, ja ne sitten huomaavat, kuinka tosiasiat muuttuvat toisenlaisiksi kuin mitä he nyt luulevat, syntyy katkera hetki. Minä en voi olla niin optimistinen kuin he tämän lain suhteen. Minusta on selvää, enkä minä millään tavoin pääse siitä käsityksestä että tämä laki pian kvllä vie siihen että kaikki valta siirtyy eduskunnalle. Tämä seikka tekee että minä en voi hyväksyä tätä lakiehdotusta. Kun meillä on jokaisella edustajalla oikeus äänestää kiireellisyyttä vastaan, niin tämä oikeus käypi minulle velvollisuudeksi. Jo keskustelu eduskunnassa on aika selvästi näyttänyt että tahdotaankin siirtää kaikki valta eduskunnalle. Juuri tämä seikka on pääkohta, ydinkohta tässä asiassa.

Kaikkien maitten historia näyttää että missä eduskunta on saanut kaiken vallan, se on käyttänyt tätä valtaa huonosti ja siitä on syntynyt suuri vaara maalle, samaten kun jos on yksinvaltias kuningas, niin ennemmin tahi myöhemmin tulee vallan väärin käyttö. Kuten meidän historiassamme Kaarlo XII:n mielivaltainen hallitus tuotti tuhoa maallemme, niin myös vapauden aikana, kun kaikki valta oli eduskunnalla, asiat kehittyivät semmoisiksi että oltiin iloisia kun päästiin siitä tilasta pois.

Mutta jos on toinen mahti, jolla on jotain sanomista eduskunnan ohella, ja jos on luottamus eduskunnan ja tämän välillä, niin silloin asiat käyvät hyvin. Kun esim. jälkeen vuoden 1863 oli hallitus, joka tahtoi maan parasta ja valtiopäivät olivat olemassa, niin edistys oli hyvin hyvä. Kun taas pari vuotta sitten koko valta joutui eduskunnalle ja sosialisteille, niin ei kestänyt kauan, ennenkuin tuli semmoiset onnettomuudet, jotka me kaikki tunnemme. Niin on käynyt muualla ja niin käy aina jos valta täydellisesti joutuu jonkun puolueen käsiin. Tämän on historia todistanut. Mitenkä me voimme olla niin ylpeät että luulisimme että me olisimme järkevämmät, paremmat, viisaammat kuin kaikki muut kansat, että esim. ne kansanluokat, jotka nyt muodostavat yhdessä enemmistön, joilla on lyhyt poliittinen kokemus, että ne voisivat paremmin kuin missään muualla maailmassa vastustaa sitä vaaraa, joka on siinä että eduskunnasta tulee n. s. kaikkivaltias. Tämä on todellakin liian suuri optimismi. On ylpeilemistä ajatella, että meidän kansamme olisi niin loistava poikkeus kaikista muista. Minä olen kyllä aikalailla ylpeä meidän kansastamme, mutta siihen määrin ylpeä minä en kuitenkaan voi olla. Sentähden minä ja monet muut katsomme velvollisuudeksi estää tämän lakiehdotuksen tulemista laiksi. Ell'emme voi sitä estää, niin voimme kumminkin vaikuttaa sen, että kansa saa vähän miettimisaikaa. Jos se sittenkin sitä tahtoo, niin lojaalisesti alistumme ja työskentelemme puolestamme kaiken minkä voimme tämän rakkaan isänmaamme hyväksi, mutta kun meidät on valittu tänne ja meillä on mahdollisuus vaikuttaa asiain menoon, niin katsomme, kuten sanoin, velvollisuudeksemme sen tehdä. Poliittisessa suhteessa me jo näimme, miten tuo „valtalaki" houkutteli intohimoja ja sai pahaa aikaan, kapinaa y. m.

Mutta ministeri Alkio lausui että myös taloudellinen asemamme vaatii, että hallitusmuotolaki hyväksytään. Mutta taloudellisessa suhteessa on aivan yhtä vaarallista kuin poliittisessa, jos koko valta tulee eduskunnalle. On nähty että demokratia vie suureen rahojen tuhlaamiseen, että virkamiehet tulevat huonoiksi, onnenonkijoiksi, että kyvyttömyyden palvonta myös pääsee nousemaan. Taloudellinen asema on kaikissa maissa äärettömän tärkeä, ja niin huonossa kunnossa kuin taloudelliset asiat nyt meillä ovat, niin todellakin olisi suotavaa, että saisimme hyvän hallituksen, joka takaisi sen, ettei tapahdu liika jyrkkiä muutoksia, toisena päivänä toiseen suuntaan ja toisena toiseen, että hallituksessa olisi asiantuntijoita, että voisimme saada luottamusta myös ulkomaiden markkinoilla ja finanssimaailmassa. Ministeri Alkio puhui myös siitä, kuinka huono meidän kurssimme on. No niin, kyllä juuri aina kurssi ja finanssimaailma on hyvin arka, ja finanssimaailmassa on paljon suurempi luottamus hyvään hallitukseen, ja jos on jotakin pysyväistä, kuin jos on eduskunta ja satunnainen enemmistö, joka voi päättää sinne tänne, eikä koskaan tiedetä mitä päätöksiä siinä tapahtuu. Voi olla että tätä ei tunnusteta nyt. Minä tunnen siksi paljon asioita, että tiedän, että tämä on oikein, ja minun on pakko äänestää ja toimia sen mukaan.

Ed. Sarlin sanoi, että historia voi antaa anteeksi erehdyksiä, mutta ei heikkoutta. Tämä on oikein. Ei kukaan ihminen voi tarkkaan tietää, mitä tulevaisuudessa tapahtuu. Voi paraimmalla tahdollaan toinen ja toinen tehdä erehdyksiä.

Mutta jos joku toimii toisella tavalla kuin mitä hän asiaa tarkoin ja vakavasti mietittyä katsoo oikeaksi, niin silloin on suurempi vaara, että huonoihin tuloksiin tullaan. Minusta olisi juuri heikkouden merkki, jos nyt siinä luulossa, että sovintoa puolueiden välillä voisimme saada aikaan, luopuisimme siitä, mitä katsomme oikeaksi. Niin ovat porvarilliset monta kertaa tehneet, mutta aina hyvin huonolla tuloksella. Pitäisi tästäkin jo oppia, että täytyy olla jonkunlaista rohkeutta pysyä siinä, mitä katsoo oikeaksi, eikä vain hetken tunnelman ja viehättävän sovinnon tähden luopua mielipiteistään. Kun Helsingin kaupungin valtuusmiehet pari vuotta sitten, myös sovinnon tähden, jättivät järjestyksen ylläpitämisen sosialisteille, niin ei kestänyt kauan, ennenkuin marraskuun levottomuudet alkoivat. Kun tässä eduskunnassa myös sovinnon tähden äänestettiin kunnallislait ja 8-tunnin lait, niin mihin se vei? Ei se auttanut mitään. Tulivat sitten nuo järjettömyydet ja kapinat ja kaikki sen jälkeen. Jos me nyt antaisimme perään, niin te voisitte halveksia meitä. (Naurua eduskunnassa.) Se on kummallista, että te nauratte. (Naurua edelleen eduskunnassa. P u h e m i e s koputtaen: Ei saa häiritä puhujaa.) Jos te sillä nyt tahdotte vaikuttaa asianne hyväksi, niin te erehdytte. Minä pysyn asiassa, eikä se minuun vaikuta mitään. Jos kaikki pysyisivät siinä, mitä ne vakavan harkinnan jälkeen ovat katsoneet oikeaksi, niin asiat ylipäänsä selvenisivät, me voisimme paremmin ymmärtää toisiamme ja silloin ehkä voisimme paremmin päästä kompromisseihin. Ymmärrän kyllä, että poliittisessa elämässä täytyy kompromisseja tehdä, sillä eiväthän kaikki ihmiset voi ajatella aivan samalla tavalla. Siinä täytyy sovitella. Mutta ei sillä tavalla, että toinen luopuu aivan periaatteesta ja umpimähkään hyväksyy, mitä toinen ajattelee, kun tämä toinen ei anna mitään perää, niinkuin tässä nyt on tapahtunut ja jo ed. Setälä ja monet muut ovat esiintuoneet. Ei ole vasemmisto antanut perään ollenkaan ja keskuspuolueet ovat vain yhä enemmän siirtyneet vasempaan päin. Meille ei ole tehty minkäänlaisia myönnytyksiä. Meidän on siis pakko pysyä siinä, missä olimme. Tässä hallintojärjestelmässä piilee niin monta vaaraa, ja vielä enemmän sen kehityksessä yhä vasempaan päin, mikä nyt käy mahdolliseksi, että minä ja moni muu emme voi sitä hyväksyä, emmekä myöskään voi äänestää sen käsittelyä kiireelliseksi.

Ed. R y ö m ä: Luovun.

Ed. T o r p p a: Ruotsinkielisten lehtien kirjoitukset ja Uuden Suomen ennustukset hallitusmuotoasian suotuisasta ratkaisusta eivät ennusta hyvää. Jos eduskunnan päätös tulee olemaan ennustusten mukainen, niin toiveemme eivät tule toteutumaan. Työ, joka ehdotuksen hyväksi on suoritettu, on pitemmän valmistuksen ja monipuolisen harkinnan tulos ja sen hyväksi on parhaimpien asiantuntijain voimat käytetty. Näin syntynyt ehdotus hallitusmuodoksi kaikkiin yksityiskohtiin katsottuna tuskin tyydyttää kuitenkaan moniakaan. Minun kantaani nähden olisi siinä korjaamisen varaa, vaan sen kokonaisuutta silmällä pitäen voisi siihen yhtyä. Emmehän voi ajatella sellaista mahdollisuutta, että näin laajakantoisessa, koko valtakuntaa käsittävässä asiassa, kaikkia yksityiskohtia myöten ajattelisimme samalla tavalla. Kansamme asema valtakunnan lujittamiseksi tällä hetkellä erikoisesti vaatii hallitusmuodon aikaansaamista maalle sellaiselle perusteelle rakentuneena, joka paremmin vastaa kansan katsantokantaa ja soveltuu oleviin oloihin kuin satoja vuosia takaperin laaditut ja sittemmin paikkaillut säännökset. Valtakunnan itsenäinen asema, sen sisäinen rauha ja vaikutus ulospäin odottavat tätä. Meidän edustajain velvollisuus on pitää huolta siitä, että tämä toteutuu jo tällä istuntokaudella ja jo tässä istunnossa. Sitä odottavat valitsijat, sitä vartoo isänmaa. Tämä tulee elävästi ja voimakkaasti ilmi nykyään kansan keskuudesta kaikkialta maasta. Pieni vähemmistö ja jotkut yksityiset kansalaiset tuntuvat asettuvan toiselle kannalle, estämään tasavaltaisen hallitusmuodon toteuttamista nyt. Ne vaikutteet, johon tämä vastustus perustuu, ovat vaikeasti käsitettävissä, joskin ymmärrettävissä. Tämän vähemmistön velvollisuuteen kuuluisi alistuminen valtakunnan eduksi, valtakunan, jonka itsenäisyys, eheys ja lujuus suuressa määrin riippuu sen asemaan soveltuvasta hallitusjärjestelmästä. Ilman tätä seisoo isänmaa vähemmin luotettavassa asemassa. Lujittakaamme maamme itsenäisyys, lujittakaamme kansamme keskinäinen eheys ja vahvistakaamme valtakunnan lujuus hyväksymällä käsiteltävänä oleva hallitusmuotoehdotus.

Tämän yhteydessä on syytä huomauttaa siitä käsityksestä, mikä kansassa ilmeni edellisen vajaan eduskunnan hallitusmuotoasiaa käsiteltäessä, jolloin se asetti monarkiaan perustuvan järjestelmän hallitusmuodon perustaksi. Tätä menettelyä yleensä katsottiin erehdykseksi varsinkin siihen nähden, että sama eduskunta aikaisemmin yksimielisesti oli tunnustanut Suomen itsenäiseksi tasavallaksi. Pysyen samalla kannalla olisi eduskunnan johdonmukaisesti tullut rakentaa työnsä tälle pohjalle. Silloin olisi myös ollut suuremmat mahdollisuudet valmistaa hallitusmuoto silloisen

eduskunnan enemmistön ja nykyisen eduskunnan vähemmistön toivomuksia vastaavammaksi. Että näin ei menetelty, oli suoranainen virhe, sen kai käsiteltävän ehdotuksen vastustajatkin myöntänevät. Ainakin sivulta katsova yleisö, monarkian kannattajatkin tunnustivat silloin tämän tosiasian. Tämmöisiä erehdyksiä ja virheitä on tämän asian käsittelyssä ilmennyt ja pitäisi siis opettaa tekijöitänsä. Nykyhetki ja käsiteltävänä olevan asian laatu on sellainen, että jos eduskunta päästää käsistään valmistamansa hallitusmuotoehdotuksen hyväksymättä sitä, emme täysin kykene arvostelemaan minkälainen ehdotus tämän jälkeen tulee eduskunnassa valmistumaan. Minusta ainakin tuntuu siltä kuin tekisimme samaan suuntaan johtavan virheen kuin se oli, josta edellä olen maininnut, ellemme tätä ehdotusta tällä kertaa hyväksyisi. Eduskunnan jäsenten pitäisi huomata ja eritoten niiden, jotka ovat olleet enimmän tekemisissä käsiteltävää hallitusmuotoa valmisteltaessa, että tämä eduskunta ei voi saada parempaa aikaan, kuten edustaja Ritavuori lausunnossaan oikein huomautti. Minkälainen uusi eduskunta tässä suhteessa kokoonpanoltaan tulisi olemaan, on vaikea ruveta päättelemään. Minulla on kumminkin vakavia epäilyksiä siitä, ettei se tulisi enemmän oikealle kallistumaan. Asiaa perustuslakivaliokunnassa samoinkuin eduskunnassakin käsiteltäessä olen yhä enemmän tullut vakuutetuksi siitä, että hyväksymällä lakiehdotuksen teemme isänmaalle suurimman palveluksen, minkä me voimme tehdä. Senvuoksi en minäkään lakkaa viimeiseen saakka toivomasta asian onnellista ratkaisua.

Ed. Kaila: Edessämme on vastuullinen tehtävä. On ratkaistava sen hallitusmuodon kohtalo, jonka käsittelemiseen nykyisen istuntokauden päätyö on ollut uhrattu. Viime kesänä taisteltiin monarkistisesta hallitusmuodosta. Se ei saavuttanut eduskunnassa riittävää kannatusta. Kun nyt tasavaltainen hallitusmuoto on tarjona, täytyy sen, joka viime kesänä äänesti monarkistisen hallitusmuodon puolesta, kysyä itseltään, antaako esilläoleva hallitusmuoto riittäviä takeita lujan ja voimakkaan hallitusvallan aikaansaamisesta, sillä sehän tässä on pääkysymys. Hallitusmuodon täytyy olla sellaisen, että se samalla kertaa takaa terveen kehityksen ja lujan hallitusvallan ja järjestyksen mahdollisuuden. Elämä on yhdistetty vastakkaisista voimista, eteenpäin työntävästä ja pidättävästä. Missä tasapaino näitten välillä vallitsee, siinä on terve kehitys taattu. Tällaista tasapainoa tarvitsee myöskin valtioelämä. Kansanvaltainen eduskunta takaa uudistuksien mahdollisuuden, mutta sen enemmistö-päätökset saattavat olla satunnaisia. Täytyy olla myöskin järjestelevä ja sovitteleva voima, jota hallitusvalta edustaa. Monet oikeiston puolella ja myöskin kokoomusryhmässä ovat sitä mieltä, että käsiteltävä hallitusmuoto ei anna lujasta hallitusvallasta riittäviä takeita. Tärkeintä tässä suhteessa on kysymys valtion päämiehen vaalista ja toimivallasta. Mitä ensin vaaleihin tulee, on meidän ryhmämme puolelta vaadittu, että lukuunottamatta ensimäistä vaalia, presidentti on oleva valitsijamiesten eikä eduskunnan valitsema. Hänellä täytyy olla se arvovalta, minkä erikoinen kansan valitseminen hänelle tuottaa. Ainoastaan tällä ehdolla seisoo presidentti eduskunnan rinnalla kansantahdon edustajana. Ainoastaan täten ovat lakia säätävä ja toimeenpaneva valta tasapainossa. Suotavaa olisi ollut, että se säännös, jonka mukaan eduskunnan jäsenet eivät ole valitsijamiehiksi vaalikelpoisia, olisi saanut pysyä. Mielestäni se kuitenkaan ei ole ratkaiseva, koska asianomainen henkilö presidenttiä valitessaan ei toimi eduskunnan jäsenenä vaan kansan valitsemana valitsijamiehenä. Presidentti tulee näinkin seisomaan oman erikoisen vaalin varassa.

Mitä taas presidentin toimivaltaan tulee, on se mielestäni tullut kokolailla tyydyttäväksi. Olisi tosin ollut suotavaa, että lakiin olisi saatu määräys siitä, että perustuslain muutos ainoastaan siinä tapauksessa tulee laiksi, että se uudessa eduskunnassa 2/3 äänten enemmistöllä tulee hyväksytyksi. Katson kuitenkin, ettei tällä määräyksellä käytännössä ole suurta merkitystä, koska presidentti ei kuitenkaan voi eduskunnan enemmistöä vastaan ylläpitää hallitusta. Valtion tasapainoa horjuttavia äkkipäätöksiä vastaan on mielestäni valtiovalta riittävästi turvattu presidentin hajoitus- ja vetooikeudella sekä valtiopäiväjärjestyksen määräenemmistösäädöksien kautta. Näin ollen katson esilläolevan hallitusmuotoehdotuksen sellaiseksi, että se tekee terveen kehityksen ja lujan hallitusvallan mahdolliseksi.

Mitä hallitusmuodon muihin kohtiin tulee, katson, että, eduskunnan päätös, jolla 83 §:stä poistettiin se evankelis-luterilaiselle kirkolle annettu tunnustus, että se on Suomen kansan yleinen kirkko, on syvästi valitettava. Sen tunnustuksen olisi Suomen eduskunta voinut uskonvapauden aatetta loukkaamatta isien kirkolle antaa. Mutta tällä päätöksellä on sittenkin enemmän mielenosoituksellinen kuin asiallinen merkitys. Hallitusmuotoon jää kuitenkin edelleen määräys siitä, että evankelis-luterilaisen kirkon järjestysmuodosta ja hallinnosta säädetään Kirkkolaissa, määräys jolla voimassaoleva kirkollinen lainsäädäntöjärjestys on turvattu. Ei tämäkään kohta sentähden anna hallitusmuotoehdotuksen hylkäämiseen aihetta. Ylläesitetyn kautta on asemani myös lakiehdotuksen kii-

reelliseksi julistamiseen nähden määrätty. Asia on todellakin kiireellinen. Jos käsittely päättyisi siihen, että ehdotus jätettäisiin lepäämään tai hylättäisiin, olisi se surullinen todistus kansamme kykenemättömyydestä päästä yksimielisyyteen mitä tärkeimmässä elinkysymyksessä. Kaikkialla Euroopan maissa vallitsee pelottava kuohunta. Se muistuttaa meitä yksimielisyyden tarpeellisuudesta. Jos nyt saamme uuden hallitusmuodon, on se todistus siitä, että kansamme on elinvoimainen ja kykenevä vastaisissa myrskyissä kestämään. Tällä kohtalokkaalla hetkellä katsomme minä ja jotkut muut kokoomusryhmän jäsenet olevamme pakotetut äänestämään lakiehdotuksen kiireellisyyden puolesta. (Hyvä, hyvä).

Ed. R. Furuhjelm: Jag tvekar icke att i likhet med hr Hornborg erkänna, att jag såsom en av den förra lantdagens övertygade monarkister fortfarande är av den åsikten, att en monarkisk regeringsform vore för vårt land den lyckligaste. Det underligger knappast något tvivel, att vårt lands historiska uppgift på grund av det fatala geografiska sammanhanget med Ryssland även framdeles skall vara den att utgöra ett kulturvärn mot öster, och blott ett monarkiskt styrelsesätt med ett av partierna oberoende, stadigt sittande statsöverhuvud skall enligt min åsikt kunna giva landet en tillräckligt fast position i yttre avseende och den för landets försvar nödiga inre sammanhållningen. Under alla förhållanden är det mig därför såsom monarkist motbjudande att med min röst bidraga till antagande av en republikansk styrelseform. Jag skulle dock, om två villkor vore uppfyllda, kunna göra detta. Det ena villkoret vore att vi i detta nu egde en president-kandidat med de personliga egenskaper, att han kunde hävda en gentemot representationen självständig ställning, det andra villkoret åter det, att regeringsformen tillförsäkrade honom denna självständighet. Båda villkoren måste vara uppfyllda, ty en svag president kan icke, huru stark makt även lagen gåve honom, praktiskt använda den, medan självfallet ett personligen starkt statsöverhuvud måste ega grundlagens stöd. Det första villkoret kunde måhända i detta nu uppfyllas. Det andra villkoret är däremot långt ifrån uppfyllt, såsom var och en vid närmare eftersinnande måste erkänna. Min röst blir därför vid de två förestående omröstningarna nej. Denna röst avgives ej med tvekan, utan med en övertygelse, för vilken jag kräver respekt.

Några av de andraganden, som under denna debatt hava hållits, skall jag upptaga till ett kort bemötande. Det vore frestande för mig att dröja vid en bevisföring sådan som den hr Sarlin presterade, då han på grund av siffror, antalet ja- och nej-röster, som vid diskussionerna avgivits, antalet timmar, som diskussionerna tagit i anspråk, ansåg sig kunna påstå, att det icke var något omoget förslag, som nu förelåg till behandling. Jag skall emellertid lämna denna bevisföring åt sitt värde. Jag skall övergå till hr Ritavuori, som inledde dagens diskussion i frågan. Hr Ritavuori gör gällande, att regeringsformen vore av den beskaffenhet, att den kunde tillfredsställa den s. k. högern, och antydde, att det nu föreliggande lagförslaget i väsentlig mån är överensstämmande med grundlagskommitténs förslag samt med den reservation, som vid 1917 års andra lantdag avgavs av hr Ståhlberg m. fl. till det dåvarande grundlagsutskottets betänkande. Detta påstående är icke riktigt. Det föreligger högst väsentliga skillnader mellan det nu föreliggande lagförslaget och grundlagskommitténs. Jag skall icke uppräkna alla de skiljaktigheter, som förefinnas, utan endast påpeka de allra viktigaste. Beträffande presidentens vetorätt heter det i 13 § av grundlagskommitténs förslag följande: „Lagen skall stadfästas i den lydelse, vari den av lantdagen antagits. Varder lagen ej av presidenten stadfästad, blir den gällande utan stadfästelse i följande fall: 1) då fråga är om annan lag än grundlag och lantdagen, sedan lagförslaget antagits eller lämnats vilande, efter nya val ånyo godkänt detsamma med minst $^2/_3$ av de avgivna rösterna; 2) då frågan gäller grundlag och förslaget antingen förklarats brådskande samt vid samma lantdag och jämväl efter nya val godkänts med minst $^2/_3$ av de avgivna rösterna eller ock lämnats vilande över nya val och därefter godkänts med minst $^2/_3$ av de avgivna rösterna, samt, sedan ytterligare nya val egt rum, ånyo godkänts med minst samma rösttal". Alltså, då fråga är om grundlag, skola efter det lagförslaget lämnats vilande, minst $^2/_3$ av lantdagen godkänna detsamma, och då frågan gäller grundlag fordras, då förslaget har förklarats brådskande, efter nya val $^2/_3$ majoritet och, om förslaget icke har förklarats brådskande, $^2/_3$ majoritet vid tvänne särskilda efter nya val sammanträdande lantdagar. Det är alltså högst väsentligt, som vetorätten skiljer sig uti detta fall från det nu föreliggande förslaget. Jag nämner ytterligare, att presidenten enligt grundlagskommitténs förslag skall väljas av 300 elektorer, vilka icke få vara lantdagsmän.

Icke heller med hr Ståhlbergs reservation till det förra grundlagsutskottets betänkande över-

ensstämmer det nu föreliggande lagförslaget. Den viktiga punkten om de förvärvade rättigheterna finnes uti denna reservation, och desslikes skall presidenten även enligt denna reservation väljas av elektorer, vilka icke få vara lantdagsmän. Hr Ritavuoris påstående, att man från högerhåll har allt skäl att vara nöjd med det nu föreliggande förslaget, är således icke riktigt.

Hr Schaumans yttrande skall jag egna några ord. Hr Schauman säger, att högern aldrig i detta land har förstått tidens krav, att högern har varit med om reformer, först då det varit för sent. Jag skall icke bestrida, att hr Schaumans påstående möjligen eger sin riktighet, om det hänför sig till de gamla ståndslantdagarna. Gör påståendet det, så kan det hända, att däruti inneligger en viss sanning, men påståendet är helt visst alldeles oriktigt, om det skall gälla den nuvarande enkammaren. Uti denna enkammare har nämligen högern alltid intagit en mycket svag ställning. Högern har alltid givit efter för vensterns påtryckning och hotelser. Detta skedde, då maktlagen antogs, detta skedde, då 8-timmars arbetslagen och då kommunalagarna antogos. Det var då många bland högern, som ansågo, att dessa lagförslag icke tillfredsställde dem, men ändå ansågo sig kunna rösta för deras godkännande. Högerns position har således under enkammarlantdagarnas tid varit diametralt motsatt den hr Schauman påstod. Det är snarare för tidigt som högern varit med om reformer i detta land, och det bästa beviset därpå är ju det, att högern efteråt har fått lov att göra försök att korrigera de lagar, som med bistånd av en del av densamma antagits.

Jag slutar med att uttala förhoppningen, att resultatet av dagens behandling icke måtte bli det, att högern eller en del av densamma giver vika för de mer eller mindre förtäckta hotelser, som från särskilda håll nu hava framställts.

Ed. Eklund: Jag vill endast betona nödvändigheten av att sans och sträng lojalitet iakttages på alla håll vid och efter avgörandet av den föreliggande utomordentligt viktiga frågan. Jag vet att maningen till lojalitet främst utgått från republikanskt håll och att den har riktat sig till högern, som man velat beteckna såsom handlande illojalt, ifall den ej medverkar till omedelbart antagande av regeringsformen. Men denna påminnelse är fullkomligt överflödig. Det är endast tvänne slag av lojalitet som här komma i fråga och vartdera skänka vi tillbörlig hänsyn. Det ena är lojalitet mot vår egen övertygelse, och dess krav skola vi fullgöra. Vi skola rösta emot ett lagförslag, som vi ej anse för landet lyckligt. Det andra slaget av lojalitet är lojalitet mot lagen och den skola vi ej heller bryta emot. Vi kräva ingen annan rätt än den som L. O. så klart som möjligt tillförsäkrar oss och om förslaget efter det uppskov vi önska blir godkänt foga vi oss lojalt däri. Men det är just vår nyss antydda rätt majoriteten vill beröva oss. Den söker genom hot skrämma oss från att begagna oss av vår möjlighet att få ärendet att bli vilande ifall det erforderliga röstetalet uppnås. Den ställer i utsikt att om frågan ej förklaras brådskande skall den „med alla lagliga medel", såsom en talare uttryckte sig, försöka åstadkomma omedelbar lantdagsupplösning. Vad dessa medel vidkommer hava vi skäl att misstänka, att de icke alltigenom äro så oomtvistligt lagliga, men jag vill icke ingå på den frågan och därigenom möjligen förlänga diskussionen och föra den in på avvägar. Jag vill hålla mig till närmare liggande saker. Vad som uppenbarligen strider mot lagens anda, om ej mot dess bokstav, är just detta försök att beröva oss den rätt lagen skänker minoriteten. Det stadgande, vilket föreskriver, att ärenden av grundlagsnatur kunna behandlas som brådskande endast för den händelse att $^5/_6$ av lantdagen det påyrka, bör, såsom hr Setälä det framhöll vara mer än en död bokstav, det bör gälla även i de fall, då majoriteten finner det obekvämt. Och lika stridande mot lagens anda, lika godtyckligt, lika förkastligt kan man anse det vara, om majoriteten vill med våld förkorta den normala betänketid som lagen förutsätter.

När det gäller att försvara detta tillvägagående hava republikanerna icke kunnat eller ens försökt påvisa några väsentliga olägenheter, som skulle följa med det nuvarande provisoriet, utan man har låtit påskina att högerns yrkande på uppskov vore förestavat av några dunkla motiv. Den första av de uppträdande talarna, hr Ritavuori, har på sannt demagogiskt sätt med dylika medel vädjat till sina meningsfränders misstänksamhet och lidelser och naturligtvis även med framgång, men hans fantasier om krigsplaner, som åsyftade ett förhindrande av regeringsformens antagande och om avsikten att med eventuellt olagliga medel införa konungadöme, de äro ohemula, lättsinniga och tarva intet bemötande. Och den anda, som tagit sig uttryck i dessa antydningar kan ej kännetecknas med bättre namn än perfiditet. För övrigt: det vapen som republikanerna nyttja emot oss kan vändas mot och riktas mot dem själva. Hr Hornborg har redan antytt detta. När republikanerna fråga, vad vi anse med vår önskan om uppskov, kunna vi å vår sida fråga, varför de

så våldsamt driva på sakens avgörande omedelbart. Är det därför att de frukta ett omslag i folkstämningen och till varje pris vilja utnyttja den demokratiska högkonjunkturen? Jag frågar bara. Men just denna otålighet talar för att frågan bör lämnas vilande.

Jag vill ännu en gång framhålla vikten av att full lojalitet iakttages på alla håll och att inga försök göras att störa den ordning för sakens avgörande som överensstämmer med lagens anda och landets behov av endräkt och lugn. På republikanskt håll har man utmålat de faror, som hota landet, ifall regeringsformen icke nu blir antagen, men härtill kunna vi endast svara, att det kommer an på republikanerna själva, om deras missnöje skall hållas inom önskvärda gränser. Här är ju icke fråga om någon oförmåga hos Finlands folk att skapa sig en regeringsform. Ty om den nya regeringsformen icke omedelbart antages, så kommer den likväl till stånd i den ordning lagen förutsätter. När man här t. ex. påstår att fullföljandet av denna väg skulle vara egnat att i utlandet göra ett ogynnsamt intryck, så är detta ingenting annat än tomt prat. Tvärtom äro vi just så i tillfälle att visa vår en gång så berömda laglighetsanda och det är ingalunda regeringsformsförslagets motståndare, utan dess anhängare som tyckas vara i stånd att bringa vårt rykte på skam. Men jag hoppas ansvarskänslan dock till sist skall taga överhand.

Ed. M. Erich: Kun hallitusmuotokysymys nyt on joutunut mitä kohtalokkaimpaan vaiheeseen, katson minä, ennenkuin omalla äänelläni myötävaikutan sen lopulliseen ratkaisuun, olevani velvollinen muutamalla sanalla perustelemaan menettelyäni kohta tapahtuvassa tärkeässä äänestyksessä.

Minä tahdon ilmoittaa oleellisesti yhtyväni kaikkeen siihen, mitä ed. Kaila täällä äskettäin on lausunut. Samalla minä kuitenkin katson olevani velvollinen lausumaan mielipahani sen johdosta, että tässäkin tärkeässä ja ratkaisevassa tilaisuudessa eräät eduskunnan jäsenet ovat solvaavilla syytöksillä käyneet n. s. monarkistien kimppuun ja erityisesti sen puolueen, johon minulla on kunnia lukeutua. Nykyinen aika on todellakin niin kohtalokas ja niin vakava, että sitä ei olisi lupa käyttää toisin ajattelevien mielepiteiden parjaamiseen ja heidän tarkoituksiensa ja pyrkimystensä väärin selittämiseen. Se puolue, johon minulla on kunnia lukeutua, voinee hyvällä omallatunnolla ja tyynellä mielellä kestää historian jumalattaren arvostelun ajatuksistaan, töistään ja toimistaan. Meidän tarkoituksemme ei milloinkaan, niinkuin jotkut meidän kiihkeimmistä vastustajistamme ovat tahtoneet kansalle uskotella, ole ollut tähän maahan pystyttää minkäännäköistä kuninkaallista itsevaltaa tahi itsekästä luokkavaltaa. Mutta meidän vakaumuksemme on ollut, että perustuslaillinen, kansanvaltainen ja Suomen erikoisten olojen mukaan järjestetty kuninkuus parhaiten olisi vastannut meidän kansamme aikaisempaa historiallista kehitystä ja että se paremmin kuin meille tähän saakka tuntematon tasavalta olisi ohjannut nuoren valtiolaivamme läpi ulkonaisten myrskyjen ja sisäisten puoluevihurien rauhallisemmille ja tyynemmille vesille. Tätä läpeensä isänmaallista ja epäitsekkäistä vaikutteista johtuvaa vakaumusta ei tietääkseni kukaan vielä ole kyllin sitovalla tavalla kyennyt vääräksi todistamaan.

Mutta olosuhteet ovat kohtalokkaalla tavalla muuttuneet tänä äkillisistä käänteistä ja odottamattomista mullistuksista niin rikkaana aikana. Viime vaaleissa selvästi ilmaantunut kansantahto on osottanut kansan suuren enemmistön, luullakseni melkoisesti nykyisten koko maailmassa liikkuvien virtausten vaikutuksesta, olevan tasavaltaisen hallitusmuodon puolella. Tämän johdosta ja silmällä pitäen nykyisen sekä ulkonaisen että sisäisen tilanteen tavatonta vakavuutta ja ankaruutta, ei kansallinen kokoomuspuolue, kuten sen viime helmikuussa laadittu ohjelma selvästi julkilausuu, ole puolestaan tahtonut asettaa esteitä tasavaltaisenkaan hallitusmuodon säätämiselle. Ehdoksi olemme kuitenkin panneet sen, että Suomen uusi tasavaltainen hallitusmuoto tarjoaisi riittäviä takeita terveelle ja rauhalliselle yhteiskuntakehitykselle, että se toteuttaisi sen valtiollisen toimivallan kahtiajakoperiaatteen, joka mielestäni oikein ymmärrettynä ja sovellutettuna on tällaisen kehityksen edellytys, niinkuin täällä monet puhujat aikaisemmin ovat osottaneet.

Nyt kolmanteen käsittelyyn joutuneessa hallitusmuotoehdotuksessa ovat, kuten ed. Setälä täällä aikaisemmin on huomauttanut, nämä meidän esittämämme toivomukset ainoastaan puolinaisesti, ainoastaan osittain tulleet huomioon otetuiksi. Ei siis ole ihme, että meidän ryhmämme kokonaisuudessaan ja sen yksityiset jäsenet ovat epäillen suhtautuneet sekä itse lakiehdotukseen että sen kiireelliseen käsittelyyn. Omasta puolestani rohkenen kuitenkin asettua myönteiselle kannalle kiireelliseksi julistamiseen nähden. Vaikka käsiteltävänä oleva lakiehdotus ei minuakaan läheskään täydellisesti tyydytä, katson kuitenkin nykyisen vakavan tilanteen vallitessa ja meille kaikille tunnetun suuren vaaran uhatessa Suomen itäisiä alueita, toivottavaksi, että hallitusmuotokysymys no-

peasti saataisiin pois päiväjärjestyksestä. Tähän kysymykseen ovat kapinan päättymisestä alkaen Suomen kansan ajatukset — rohkenen väittää niin — keskittyneet suuremmassa määrässä, kuin mihinkään muuhun asiaan. Se on aiheuttanut tavattoman kiihkeän ja intohimoisen taistelun eri suuntien välillä ja jakanut Suomen kansan eri leireihin, joiden välille on syntynyt syvä, toisinaan melkein umpeen luomattomalta näyttävä kuilu. Se on katkeroittanut mieliä, se on hävittänyt kansalaisrauhan ja kylvänyt vihan turmiollisia siemeniä kansalaisten sydämiin aikana, jolloin sovinnollinen yhteisymmärrys olisi välttämättömämpi meidän kansallemme kuin koskaan aikaisemmin. Vaikka minun täytyy myöntää, että minun mieskohtainen vakaumukseni ja tilanteen vaatimukset, niinkuin minä puolestani ne käsitän, ovat joutuneet ankaraan ristiriitaan keskenään, tunnen kuitenkin itseni velvolliseksi äänestämään kiireellisen käsittelyn puolesta. Tähän vakaumukseen olen tullut pitkäaikaisen harkinnan ja omantunnontarkan tilinteon jälkeen oman itseni kanssa, tilinteon, josta kaikki kevytmieliset laskelmat ovat olleet mahdollisimman kaukana. Kun minä tulen äänestämään kiireellisen käsittelyn puolesta, teen sen siinä mieskohtaisessa uskossa, että myönteinen tulos olisi omiaan kohottamaan nuoren valtakuntamme arvovaltaa maailman silmissä, hälventämään kansalaisvihaa ja katkeruutta, sisäisesti kokoomaan ja vahvistamaan Suomen kansaa näinä myrskyisinä ja odottamattomista käänteistä rikkaana aikana sekä yhdistämään kaikki sen elävät voimat entistä luottamuksellisempaan ja satoisaan työhön meille kaikille rakkaan synnyinmaan hyväksi.

Ed. Annie Furuhjelm: Då jag nu har ordet så är det icke för att närmare skärskåda de argument som framförts för och emot den föreliggande regeringsformen, då några nya synpunkter näppeligen kunna framläggas så ymnigt som vältaligheten flödat i kväll. Jag anser mig dock skyldig att i korthet angiva min ståndpunkt i frågan, men innan jag gör det kan jag ej annat än uttala min skarpa protest mot det försök som gjordes av herr Ritavuori, att genom hotelse förmå dem, som hava för avsikt att rösta mot brådskande behandling att avstå från sin ståndpunkt i frågan. Vid hotelser hava de, som suttit i denna folkrepresentation, fått vänja sig. De utgjorde en tid vårt dagliga bröd, men att dessa enligt min tanke förkastliga politiska metoder skulle omfattas även av representanter för framstegs- och agrarpartiet, kan jag ej annat än förvåna mig över och tillika beklaga. Att begagna sig av 60 § 2 mom. i riksdagsordningen är ju fullt parlamentariskt och framför allt fullt demokratiskt, då det blott gäller en vädjan till folket att genom nyval giva sin vilja tillkänna. Precis samma förfarande inslogs som känt av den republikanska minoriteten vid senaste lantdag, då den röstade mot brådskande behandling för att få den monarkiska regeringsformen vilande. Denna minoritet var då i sin goda rätt och av denna samma rättighet ämnar jag begagna mig alla hotelser till trots, och detta icke emedan jag av något slags principiellt skäl vore hindrad att godkänna en republikansk regeringsform, utan emedan jag finner att det nu föreliggande förslaget till regeringsform, genom att hindra uppkomsten av en stark regeringsmakt, skulle utsätta landet för fortsatta inre skakningar. Jag hyser för min del ett lika stort misstroende till en regerande riksdag som mot ett enväldigt statsskick. Och det är just på principen av en regerande riksdag, som föreliggande regeringsform är byggd. Det synes mig att den icke lämnar några garantier för en lugn utveckling. Snarare få vi bereda oss på skärpta partistrider. Likaså har man skäl att frukta det statsöverhuvudet blir en lekboll i partiernas händer.

Till slut vill jag förena mig om den åsikt, som tidigare här framfördes av herr Hornborg, nämligen att det är den republikanska majoriteten som i sina händer har möjlighet att framtvinga en riksdagsupplösning. Valkampanjen kommer då att försiggå enligt fullt klara linjer och för den på detta sätt manifesterade folkviljan kommer även jag att lojalt böja mig. Även jag är djupt medveten om stundens allvar, också jag har försökt att allvarsamt pröva alla skäl för och emot antagandet av regeringsformen. Sett ur synpunkten av de svenska kraven borde jag också rösta för den, men om jag emellertid icke nu gör det, så är det emedan jag ställer landets väl framom de svenska särintressena. Också jag fordrar respekt för min övertygelse och jag anser att det icke är tillständigt att man från vänsterhåll ständigt förebrår oss bristande fosterlandskärlek om vi ock se frågan ur annan synpunkt än vad de göra.

Ed. Gebhard: Katson velvollisuuteni vaativan, että tällaisena tärkeänä hetkenä ilmoitan, että tässä kysymyksessä en ole voinut asettua samalla kannalle kuin useat muut kokoomuspuolueen edustajat. Olen tosin siinä käsityksessä, että kansanvaltainen perustuslaillinen monarkia olisi meidän maallemme ja erityisesti juuri meidän maallemme onnellisin. Mutta kun en näe mitään mahdollisuutta, että me ylinähtävässä tule-

vaisuudessa voisimme sellaisen saada ja kun olot ja poliittiset virtaukset kansassamme käsitykseni mukaan vaativat, että saamme uudenaikaisen hallitusmuodon ja että yleensä teemme tekoja, jotka kokoovat kansaa, niin aion äänestää kiireellisyyden puolesta. Minua johtavat muuten tässä samat näkökohdat, jotka ovat tulleet esille ed. Kailan ja M. Erichin puheissa. En tarvitse sen vuoksi lähemmin perustella kantaani.

Ed. Colliander: Det är efter stor tvekan jag begagnar mig av ordet icke minst därför att så många redan ansett sig böra vittna om sin ståndpunkt och särskilt många av min grupp. Men jag gör det emedan jag blott efter stor tvekan kommit till resultat i frågan och emedan jag anser ett par repliker påkallade.

Jag är fullt på det klara angående en sak nämligen den att föreliggande förslag icke motsvarar de förhoppningar som jag för min del har ställt på detsamma. Därvid bör jag nämna att dess republikanska natur icke spelar någon roll för mig. Orden republik och monarki hava för mig ingen avgörande betydelse, ja såsom landet för närvarande ligger hos oss, föredrager jag snarare den republikanska statsformen, under villkor naturligtvis att vi hava möjlighet att få en lämplig president och att vi giva denne president en makt, som icke gör honom till en lekboll i händerna på en regerande riksdag. En republikansk statsform med här mången gång betonad lämplig avvägning av maktförhållandena mellan verkställande och lagstiftande makten, mellan president och riksdag vore för landet utan tvivel f. n. idealet. Då dessa förutsättningar icke i det föreliggande förslaget förefinnas, och då det vidlådes av andra brister, som man här kanske alltför vidlyftigt klargjort ser jag mig för min del tvungen rösta emot detsamma. Men detta behöver självfallet icke innebära att den som är missnöjd skall anlita alla medel för att motverka lagförslagets godkännande. Han kan rösta för brådskande behandling och emot godkänande. Då jag för min del står i valet och kvalet i detta avseende, har jag sett frågan ungefär som så: rösta vi emot brådskande behandling så kan detta vålla oss många och oöverskådliga faror. Lagförslagets anhängare hava skildrat dessa faror i passionerade och tyvärr även hotfulla ord. Herr Ritavuori och minister Alkio hava antytt möjligheten av att majoriteten skulle lämna den lugna besinningens väg och i sin blinda harm anlita alla medel för att snabbt nå sitt mål. Den skulle beröva riksföreståndaren hans makt och förlägga högsta makten till riksdagen. Den skulle utskriva nya val och under vårt oerhört brydsamma yttre och inre läge kasta landet in i en våldsam valkampanj vars like vi kanske ännu icke skådat. Dessa dystra och hotfulla perspektiv och bilder bleve ännu dystrare, då herr Alkio erinrar om vår financiella nöd och valutafrågans olycksaliga läge o. s. v. Jag medgiver att dessa åtgärder kunde bringa oss nära undergångens brant, ja föra oss ända till dess rand ifall bolschevismen ytterligare vinner terräng samtidigt som den röda faran skulle vinna i omfattning under valkampanjen. Jag medger ytterligare, att den regeringsform vi finge efter valet sannolikt bleve vida sämre än den nu föreliggande, och jag medger att detta gjort mig rätt tveksam. Den möjligheten är nämligen icke utesluten att allt går så som herr Ritavuori och minister Alkio förutsagt, ifall förslaget bringas att vila. Sker detta måste emellertid också orsaken till de kommande olyckorna undersökas, och då får centern ursäkta, om jag icke kan finna felet enbart eller ens till övervägande del hos högern. I fjol bragte centern den monarkiska statsformen att vila, och nådde betydande resultat. Den hade rätt i sin åtgärd, samma goda rätt som nu högern, men som man vill beröva densamma under hot om allehanda åtgärder, vilkas landsfördärvlighet man själv inser. Om högern begagnar sin lagliga rätt, samma rätt som jag redan påpekat att centern i fjol använde, så berättigar detta ej till repressalier och ej att lägga skuldbördan på högern. Högern följer nu sin övertygelse liksom vänstern då sin, och den följer dessutom lagen. Skrider så centern, stödd av den opålitliga och åt de borgerligas inre splittring helt säkert skadeglatt leende socialdemokratin till åtgärder i syfte att genom utnyttjande av farliga genvägar snabbt tvinga sin vilja igenom, så tror jag för min del, att folkets dom i sinom tid icke skall falla över oss, utan att den skall drabba agrarer och framstegspartister, ty det är dock dessa partier som i allians med yttersta vänstern anlitar den utväg som nära närmar sig statskupp. Vår grundlags mening är icke att lantdagen bör upplösas emedan en eller annan fråga bragts att vila; dess innehörd är fast hellre att frågan skall mogna under de år som återstå tills normalt nyval sker. Framtvingar centern nu i förbund med vänstern lantdagens upplösning, så ligger hela ansvaret och ett tungt ansvar på centern. Än större blir ansvaret, ifall nämnda partier skulle så begå att lantdagen på sig överför högsta makten, härmed framtvingande det ökända valtalaki-idealet. Under den tid det fria Finland styrts enligt 1772 års regeringsform har det haft att bekämpa farliga uppror, kastat arvfienden

över gränsen, vunnit stormakternas erkännande för sin självständighet och har genomfört en mängd rätt vittgående och radikala reformer på olika områden. Då så är, förefinnes ingen rätt att i namn av landets väl på ett statskupp liknande sätt söka framtvinga förändringar och, gör centern det, driven därtill av blind fanatism, så bör centern klargöra var ansvaret ligger. Jag ville för min del fråga om centern är beredd att påtaga sig detta oerhörda ansvar. Då jag för min del tror att besinning och sans även inom centern trots den utomordentliga upphetsning, som kom till synes, och här tagit sig uttryck i hotfulla och passionerade ord, dock skola vinna överhand och då jag tror att det farliga läge för landet, som här skisserats både av herr Ritavuori och herr Alkio och om vars möjlighet jag under antydda omständigheter är ense, skall kunna undvikas, anser jag, att representationen lugnt och sakligt kan och bör bedöma föreliggande lagförslag och att varje lantdagsman enbart bör rösta efter sin övertygelse viss om att den part, som icke får sin vilja igenom, skall kunna förbliva fullt lojal.

Vi i högern eftersträva ju icke egna fördelar, då vi begära en stark regeringsmakt. Makten inom denna lantdag och således även regeringsmakten ligger i centerns och vänsterns hand och om högern begär en stark regering, så sker det av osjälvisk övertygelse om att detta bäst befordrar landets väl och detta särskilt i ett land, vilket liksom vårt saknar traditioner och som i alltför hög grad varit föremål för snabba och radikala reformer. Man har här vädjat till vår självövervinnelse. Vårt svar blir: vi handla efter gällande lag, vi buro lojalt ett nederlags följder av precis samma art som nu antagligen drabbar centern; det var herrarne som i fjol bragte vårt förslag att vila, denna gång bringa vi ert. Att senast ett nyval kom till stånd berodde av den dåvarande centerns absoluta fordran. Vi fordra från högerns sida icke omedelbart nyval, vi kunna för vår del gott vänta till periodens slut. (Huutoja: Vi begära nyval.) Ja det gjorde herrarna också förra gången, men vi göra det icke. Vad slutligen oss svenskar beträffar, så hava vi möjlighet att med fullkomligt lugn motse ett nyval och behöva därför icke draga oss för detsamma, ty vi veta att bakom oss stå våra valmän både nu och i framtiden.

Det är sålunda såsom jag sökt klargöra i optimistisk tro på att den sunda instinkten hos centern skall taga överhand och hindra den att gå vägar som närma sig statskupp, jag icke vill tro att lagförslagets bringande att vila skall medföra faror för vårt land. Misstager jag mig, ja då har jag misstagit mig på centerns lojalitet, framsynthet, lugn och sans och på dess förmåga att framom uppfyllande av partiprogrammets utfästelser ställa landets lugn och landets väl. Det är sålunda min optimistiska syn på centern, som låter mig lämna alla politiska beräkningar åsido och följa den väg, som övertygelsen utstakar och som lagen berättigar varje lantdagsman till utan att man därför har skäl att mot honom utslunga de olämpliga beskyllningar, som här utkastats av flere medlemmar av centern.

Ministeri Vennola: Pyysin puheenvuoron edellisen puhujan lausunnon johdosta jossa hän väitti että nykyään esillä olevan hallitusmuodon hylkääminen ei tuottaisi vaaroja maalle. Tahtoisin väittää, ettei näin ole asianlaita, vaan että sen hylkääminen on yhdistetty mitä suurimpiin vaaroihin, jotka eivät riipu suinkaan siitä, kuinka paljon järkeä tai malttia keskustalla tai jollain muulla puolueella on. Nämä vaarat ovat sekä ulko- että sisäpoliittisia ja erittäinkin taloudellisia ja finansiellisia.

Ulkopoliittisessa suhteessa olemme siihen nähden onnellisella kannalla, että olemme saaneet itsenäisyydellemme tunnustuksen useiden maaailman mahtavien maiden puolelta. Mutta emme saa unohtaa, että tämä itsenäisyyden tunnustaminen on vielä saamatta sen valtion puolelta, joka on meitä kahlehtinut toista vuosisataa ja joka vaatii sanansijaa vielä itsenäisyyskysymykseemme nähden. Tältä taholta on vaara uhkaamassa kahdessa suhteessa. Me tiedämme että bolsheviikkien joukot ovat rajan takana ja lähenevät sitä ja että sodanuhka on joka päivä olemassa. Me tiedämme myöskin, että imperialistinen nouseva Venäjä ei mielihyvällä katso sitä, että Suomi irtautuu Venäjästä. Siltä taholta on nimenomaan ilmoitettu, että se ei tätä itsenäisyyttä tunnusta. Nämä kaksi tekijää ovat jo sellaisia, jotka pakottavat meitä kokoamaan kaikki voimamme, jotta me voisimme kestää ne hyökyaallot, mitkä ovat odotettavissa, olivatpa ne sitten punaisen bolshevismin tai imperialistisen Venäjän taholta tulevia.

Sisäpoliittinen tilanteemme ei ole myöskään ilman vaaroja, ja ne vaarat kärjistyvät sitä enemmän kuta kauemmin valtiollinen epävarma tilanne jatkuu. Kansalaissodan lyömät haavat eivät ole vielä ummessa ja siihen osaaottaneet katselevat vielä toisiansa epäilevin silmin. Me tiedämme kaikki, että kapinahankkeita on vielä olemassa ja vaikkei niille voisikaan antaa sitä arvoa, mitä useilta tahoilta näytään niille antavan, koska meidän täytyy ottaa huomioon että kaikissa maissa aina tulee olemaan joukko ihmisiä, jotka haavei-

levat mahdottomuuksia ja vallankumouksia, niin ne kuitenkin ovat vakavasti muistuttamassa siitä, että pinnan alla vielä kiehuu ja että meidän sisäisessä tilassamme on tehtäviä, joiden suorittaminen ei ole niissä hajaantuneissa valtiollisen elämän puitteissa, missä nyt elämme, mahdollinen. Onhan jokainen meistä tuntenut sen hajanaisen tilan, missä elämme ja tuntenut myöskin että yhteiskunnalliset parannukset ja yhteiskuntaa rakentava työ kärsii erinomaisen paljon tästä. Tältäkään kannalla meillä siis ei olisi käsitykseni mukaan varaa jatkaa sitä epänormaalista, epävakaista väliaikaista tilannetta, jossa valtiollinen järjestyksemme tällä hetkellä on.

Sanoin äsken että taloudelliset ja finansielliset vaikeudet ja vaarat ovat erittäin suuret. Toistan tämän vielä siitä syystä, että kaikki merkit viittaavat siihen, että on odotettavissa erittäin ankara taloudellinen sota eri kansallisuuksien välillä. Tätä osottavat ulkomaan esimerkit ja meidän taloudellinen elämämme osottaa, että joka päivä painostus kasvaa. Mahtavat, taloudellisesti voimakkaat valtakeskukset tunkeutuvat ja pyrkivät sekaantumaan useimpien pienten valtioiden toimintapiiriin ja anastamaan niiden taloudelliset elämän ehdot oman valtansa, oman valtionsa määrättäviksi. Kuta heikommassa tilassa valtiollisesti olemme, sitä suurempi mahdollisuus on heillä tässäkin suhteessa onnistua ja meillä on vaara että taloudellisessa suhteessa luisumme ulkomaiden vaikutuksen piiriin niin suuressa määrässä että, joskin onnistuisimme valtiollisen itsenäisyyden saavuttamaan, niin taloudellinen itsenäisyytemme on mennyt.

Mitä taasen tulee finansiellisiin vaikeuksiin, niin eduskunta tietää, että sen käsiteltäväksi on hallitus joku päivä sitten jättänyt anomuksen, että sille annettaisiin lupa hankkia maalle 600 miljoonan markan valuuttalainan. Mitenkä voimme ajatella, että voimme saada ulkomailta luottoa, jos kaikkien niiden puuhain perästä, mitä nyt kuukausimääriä hallitusmuodon hyväksi on tehty, kuitenkaan sitä ei saada hyväksytyksi, vaan epämääräinen tilanne jatkuu. Ne lainansaamispyrkimykset, mitkä on koetettu panna toimeen Amerikassa samoin kuin muuallakin, eivät tähän asti ole onnistuneet. Mistä syystä? Vastaus kuuluu Amerikan puolelta, meille äskettäin saapuneiden tietojen mukaan: Siitä syystä että meidän valtiollista tilannettamme ja sisäisiä olojamme ei katsota vielä tarpeeksi varmoiksi. Meidän kurssimme laskeutuu päivä päivältä. Pari päivää sitten ilmoitettiin minulle että jo aivan yleisesti käyvässä salakaupassa maksetaan kruunusta 4 markkaa. Punnan kurssi on kohonnut muutamissa viikoissa aivan huimaavasti, vähän yli 40 markasta yli 60 markkaan. Jos tätä vauhtia jatkuu olemme hukassa. Meidän kauppabilanssimme tulee nousemaan tänä vuonna kaiken todennäköisyyden mukaan lähes 2 miljaardiin markkaan. Viennillä voimme saavuttaa vain 500 miljoonaa markkaa ja senkin parhaimmassa tapauksessa. Siis ainoastaan neljänneksen. Seisomme tässäkin vakavan kysymyksen edessä, joka pakottaa taloudelliselta kannalta hankkimaan valtiolle järjestystä ja myöskin sisäisesti vakavia oloja. Nämät ovat kyllä ainoastaan taloudellisia kysymyksiä, mutta minä toistan vielä, että niiden ratkaisemisesta riippuu ei ainoastaan valtiollisen elämämme onnistuminen, mutta myöskin koko kulttuurielämämme onnellinen kehittyminen.

Täällä ovat hyvin monet puhujat lausuneet sen ilmoituksen, että he tulevat jyrkästi äänestämään tämän hallitusmuodon hyväksymistä vastaan. En voi olla ihmettelemättä tällaisia väitteitä, ainakin jos tulos tulee olemaan kieltävä, siitä syystä, että monet esimerkit ovat eduskuntatyössä osoittaneet erinomaisen paljon hyvää tahtoa kaikkein useimpien puolueiden taholta. Täällä on paljon soimattu myöskin vasemmistoa niistä vaatimuksista, joita se on tehnyt, mutta toiselta puolen oikeus ja kohtuus vaatii merkille panemaan, että vasemmisto on myöskin paljon luopunut niistä vaatimuksistaan, mitä aikaisempi keskustelu edellisillä valtiopäivillä tästä hallitusmuotoasiasta osoitti. Näin presidentin valtakauteen nähden, presidentin vaaliin ja vaikutusvaltaan nähden ynnä moniin muihin seikkoihin. Ja niiden edustajien taholta, jotka ovat valiokuntatyössä olleet mukana, on ollut mielihyvä todeta, että yhteistyö eri puolueiden välillä positiivisten tulosten saavuttamiseksi on ollut verrattain monin kerroin parempi kuin aikaisemmin. Tahdon myös merkitä, että oikeiston taholta, senkin, joka valtiollisen vakaumuksen puolesta oli monarkian kannalla, on myönnytyksiä tehty. On syytä mainita, että esim. se tasavaltalaisen hallitusmuodon esitys, jonka hallitus on valtiopäiville jättänyt ja joka on ollut nykyään keskusteltavana olevan hallitusmuotoehdotuksen pohjana, on oikeastaan tehty monarkiselta taholta. Se oli edellisen hallituksen päämies, itse vakaumukseltaan monarkisti, joka teki ehdotuksen jo edellisessä hallituksessa komitean asettamisesta valmistamaan tasavaltaista hallitusmuotoa tulevalle eduskunnalle. Useat ovat tämän tahtoneet tulkita siksi, että se oli vararikon ilmaus siitä politiikasta, mitä viime vuonna noudatettiin. Puolestani tahtoisin antaa sen tunnustuksen, että tämä oli valtiollisen viisauden osoitus ja myöskin osoitus siitä, että asianomaiset tahtovat asettaa isänmaan edun yläpuolelle ryhmäharrastuksiaan ja yksityisiä mielipiteitään ja rakentaa vastaista kansamme elämää todellisuuden

ja reaalisten vaatimusten pohjalle. En tahdo suinkaan väittää, että se hallitusmuoto, joka nyt on käsiteltävänä, olisi paras. Olen päinvastoin vakuutettu, että siihen vastaisuudessakin tullaan tekemään vielä paljon muutoksia ja lisäyksiä. Mutta tuntuu siltä, että niissä oloissa, missä nyt elämme, ja niiden katsantokantojen ja puolueryhmitysten vallitessa, missä nyt ollaan, se on kuitenkin erinomaisen suuri saavutus. Täällä ovat edelliset puhujat monessa kohden osoittaneet niitä etuja, jotka siinä takaavat maan rauhallisen kehityksen. Kun täällä on sanottu, että tämä hallitusmuoto säilyttää kaiken vallan eduskunnan käsiin, niin tahtoisin sen perättömänä torjua, koska siinä nimenomaan selvästi jaetaan hallitusvalta eduskunnan ja valtion päämiehen välillä. Ja kun on puhuttu, että keskusta ja vasemmisto eivät ole tehneet mitään myönnytyksiä oikeistolle, niin tahdon viitata siihen myönnytykseen, mikä on tehty esimerkiksi valtion päämiehen vaaliin nähden. Hallituksen esitys lepäsi sillä kannalla, että eduskunta valitsisi valtion päämiehen; samaa kantaa edustaa vasemmisto ja samaa kantaa on myöskin kannattnut keskusta, mutta juuri jotta sovinto saataisiin aikaan ja jotta oikeisto voisi olla paremmin mukana, on asia ratkaistu sitä kompromissitietä, että hallituksen päämies vastaisuudessa valittaisiin valitsijamiesten kautta, vaikka ensi kerralla eduskunnan kautta. Tahdon todeta, että tämä on myönnytys, jonka kautta vasemmistopuolueet ovat koettaneet rakentaa rauhaa.

Täällä on eräiden puhujain taholta nimenomaan alleviivattu sitä, että koska oikeisto ei ole saanut läpi niitä vaatimuksiaan, joita se on hallitusmuotoon nähden esittänyt, se ei katso voivansa sitä kannattaa. Jos tälle kannalle asetuttaisiin, ei mikään puolue voisi kannattaa tätä hallitusmuotoa, sillä ei yksikään puolue, sikäli kuin olen keskustelua seurannut, ole saanut vaatimuksiaan läpi. Tässä yhteydessä minun on mielihyvällä todettava se lausunto, minkä eräs sosialistinen edustaja eilen illalla lausui, kun käsittelyn alaisena oli vuokralaki. Hän sanoi jokseenkin seuraavalla tavalla: Me sosialistit olemme edellisestä ajasta oppineet sen, että me voimme kannattaa sellaistakin esitystä, joka ei ole meidän mielemme mukainen ja jossa me emme ole saaneet vaatimustamme läpi, jos tämä esitys sisältää vissiä parannuksia niille pyrkimyksille, jotka meillä on niiden väestöluokkien kohottajana, joita me edustamme. Tämä oli erinomainen tunnustus ja ennustaa hyvää. Tätä on porvaristo koettanut opettaa aikaisemmalle sosialistiselle eduskuntaryhmälle, kun se vastusti usein itsepäisesti sellaisiakin esityksiä, jotka merkitsivät suuria edistysaskeleita, siitä syystä, että se ei saanut kaikkia vaatimuksiaan läpi. Onko nyt todettava että porvaristo on itse unohtanut tämän opetuksen ja oppilaat ovat oppineet sen paremmin?

Kun minun täytyy olla sitä mieltä, että nykyään käsiteltävänä olevan hallitusmuotoesityksen hylkääminen on yhdistettynä mitä suurimpiin vaaroihin maalle, kun se ensinnäkin on omiansa syöksemään maan mitä kiihkeimpään vaalitaisteluun, saamaan aikaan sisäistä sekasortoa ja estämään sitä yhteiskunnallista edistystyötä, mitä niin kipeästi kaivataan, kun siihen ovat yhdistettynä monet taloudelliset vaikeudet ja monessa suhteessa miltei mahdottomat tilanteet finansiellisen asian ratkaisuun nähden ja kun kaikki tämä ei ole mitään muuta kuin erinomaisena etuna niille Venäjän imperialistisille pyyteille, jotka toivovat, että tämä maa ei ehdi ennen, kuin he voimistuvat, saada sisäisiä olojansa voimakkaiksi, itsellensä hallitusmuotoa luoduksi ja valtiollista elämäänsä vakavalle pohjalle, kun kaikki tämä ainoastaan hyödyttäisi maalle epäedullisen asiaintilan luomista, niin rohkenen aina viimeiseen saakka toivoa, että nekin edustajat, jotka periaatteellisista syistä ovat toisella kannalla, ottaisivat lopullisesti asiaa päättäessään huomioon ne erinomaisen suuret vaarat, mitkä ovat yhdistettynä kysymyksessä olevan hallitusmuotoesityksen hylkäämiseen.

Ed. Kotonen: Nyt lopullisessa käsittelyssä olevan hallitusmuotoesityksen sisällön tai muodon arvostelemiseen ei minulla asian tällä asteella ollessa enää ole syytä ryhtyä. Onhan kysymys siinä suhteessa jo lopullisesti ratkaistu. Ainoastaan sen tahdon saada sanotuksi, että lakiehdotus jokaisessa kohdassaan rakentuu kapitalistiselle maailmankatsomukselle, ettei siinä ole merkkiäkään sosialistiseen yhteiskuntamuotoon pyrkimisestä, vaan on päinvastoin erinäisillä lakiehdotuksen säännöksillä eritoten sillä, joka koskee omaisuuden pakkolunastusta, suorastaan tahdottu rakentaa sulkuja sosialismia kohti kulkevan kehityksen tielle. Ehdotus ei siis voi tyydyttää ketään sosialidemokraattia. Kun minä tästä huolimatta tulen äänelläni kannattamaan lakiehdotuksen kiireellisenä käsittelemistä ja lopullista hyväksymistä, teen sen siitä syystä, etten pidä mahdollisena meillä läheisessä tulevaisuudessa parempaa tällä alalla aikaansaada, ja että toisaalta katson tämänkin hallitusmuodon puitteissa voitavan siirtää kansamme valtiollisen ja yhteiskunnallisen kehityksen rajamerkkejä edes jonkun matkaa eteenpäin. Toisena läheisempänä syynä siihen kantaan, jolle olen asiassa asettunut, on ollut se, että uskon käsiteltävänäolevan hallitusmuotoehdotuksen hyväksymisellä ainakin jossain

määrin torjuttavan niitä sisäisiä ja ulkoisia vaaroja, jotka edesvastuuttomien seikkailijoiden häikäilemättömän toiminnan tuloksena kansaamme ja varsinkin sen työväenluokkaa nykyisen välitilan jatkuessa joka hetki mitä vakavimmin uhkaavat. Jos suomalais-ruotsalainen oikeistokokoomus, jonka jäsenistä suurin osa näyttää tuijottaneen itsensä umpisokeiksi ulkomaiseen kuningasloisteeseen, haluaa edelleenkin jatkaa kansamme enemmistön tahdosta piittaamatonta seikkailupolitiikkaa ja siinä tarkoituksessa estää tämän hallitusmuotoehdotuksen pikaisen voimaantulon, niin tehköön sen ja vastatkoon teostaan. Sosiaalidemokraattinen eduskuntaryhmä luullakseni suhtautuu heidän uhmailevaan menettelyynsä täydellisellä mielentyyneydellä, lujasti vakuutettuna sitä, että meidänkään kansamme pysyväisiä elinehtoja ei käy rakentaminen ulkopuolisin voimin ja pistimin, jotka lopultakaan eivät aikaan saa muuta kuin tuhoa siinä yhteiskunnassa, joka niiden varaan rakentuu. Yhtä toivottomaksi on, siitä olen varmasti vakuutettu, ennen pitkää osottautuva yritys nojata taantumuksellista vähemmistövaltaa tässä maassa vanhoihin Ruotsin vallan aikuisiin valtiosääntöihin, jotka eivät enään mitenkään voi vastata meidän aikakautemme valtiollista ja taloudellista kehitystasoa. Siinä kaikki, mitä minulla enää on tästä asiasta sanottavaa.

Ed. P. Virkkunen: Jos katselee hallitusmuotoasiaa ulkokohtaisesti siinä tilanteessa, mihin se kolmannessa käsittelyssä on joutunut, niin saattaisi sanoa, että edustajalle, joka kuuluu eduskunnan suomenkieliseen vähemmistöön, ratkaisu suuressa kysymyksessä on helppo ja luonnollinen. Mutta itse asiassa minä en erehtyne, kun sanon, että se hänelle on muodostunut vaikeammaksi kuin kenellekään toiselle tässä eduskunnassa.

Minä saatan seurata jonkun matkaa ministeri Vennolan esitystä vähemmistön kannan muodostamisesta ja antaa sille omalta kannaltani jotakin lisävalaistusta. Ratkaisu saattaisi näyttää helpolta ja luonnolliselta. Vähemmistöön kuuluva, joka aikaisemmin on omistanut toisen periaatteellisen käsityksen hallitusmuodosta kuin tasavaltalainen enemmistö, on ilmottanut valmiutensa myötävaikuttaa enemmistön säätämän hallitusmuodon voimaansaattamiseen ehdolla, että hän saa eräitä, oman käsityksensä mukaan hyvin tärkeitä, jotten sanoisi, välttämättömiä määräyksiä siinä otetuiksi huomioon. Ei kukaan voine väittää, että ne vaatimukset, jotka kokoomusryhmä on esittänyt, olisivat olleet lukuisat tai liialliset. Viittaan ed: Setälän lausuntoon. Ei voitane valittaa, että lojaalisen yhteistyön halu tai että käsitystä kompromissin välttämättömyydestä tällaisessa asiassa olisi tämän vähemmistön taholla puuttunut. Mikä on ollut tulos? Lievästi sanoen: hyvin epätyydyttävä. Mielestäni en paljoa pyytänyt — en sitäkään saanut. Olivatko ne kolme vaatimusta, jotka ed. Setälä lausunnossaan mainitsi, merkitykseltään erityisen laajakantoisia, sitä enemmistö ei voi eikä tahtone ratkaista. Sen asian täytyy jäädä niiden esittäjäin harkinnan varaan. Minä en saanut mitä pyysin; johtopäätös: siispä vastustan. Tätä johtopäätöstä saattoi olla omiaan jouduttamaan se, että laissa löysin sellaista, joka minuun ei valtiollisen toiminnan miehenä, vaan syvimmän elämänkäsitykseni kannalta teki tuskastuttavan vaikutuksen. Ed. Alkio on erityisesti vedonnut pappeihin. Olen jo aikaisemmassa keskustelussa saanut tilaisuuden ilmaista käsitykseni, minkä merkityksen annan hallitusmuodon esityksessä olleelle julkilausumalle: „Evankelis-luterilainen kirkko on Suomen kansan yleinen kirkko", jonka julkilausuman asianomainen valiokunta ja sitten eduskunta on poistanut. En anna sille mitään ratkaisevaa merkitystä, mutta en myöskään pidä sitä tyhjänä fraasina, kuten ministeri Alkio, jos oikein hänet käsitin, lausui. Ed. Ritavuori saattaa olla oikeassa, kun hän sanoo, että tämän julkilausuman poistaminen ei ole oikeudellisesti eikä asiallisesti muuttanut evankelis-luterilaisen kirkon asemata. Enemmän kuin lain kirjain, merkitsee minulle sen henki. Ynseä mieliala evankelis-luterilaista kirkkoa kohtaan, pyrkimys sen vaikutuksen heikentämiseksi on minusta tullut näkyviin niissä, jotka ovat määränneet tämän vaatimattoman julkilausuman poistettavaksi laista. Minä olen kysynyt, miksi ei saanut olla tämä lauselma hallitusmuotoesityksessä? Mistä syystä se on siitä poistettu? Ja minä olen sanonut itselleni edelleen: Enhän minä tahtoisi kannattaa sitä henkeä, joka tällä tavalla paljastuu hallitusmuotoesityksessä. Yksi loukkauskivi lisää sekin, vaikkei ehkä lopullisesti satuttava. Uudistan: helppo ja lopullinen on johtopäätös: siis minä vastustan.

Näin saattaisi luulla ja esittää. Itse asiassa on ratkaisu ollut äärettömän vaikea. Vaatimukset, jotka esitettiin tältä taholta, olivat epäilemättä vakavat, mutta minä puolestani en ole käsittänyt niitä miksikään uhkavaatimuksiksi. Ne merkitsivät luullakseni: Jos nämä muutamat vaatimukset täytetään, on hallitusmuodon hyväksyminen, mikäli meistä riippuu, taattu, ja se on lopullisesti taattu, sillä ratkaisu näyttää joutuneen tämän ryhmän käsiin. Kun niitä eduskunnan enem-

mistö ei kuitenkaan täyttänyt, silloin vasta syntyikin varsinaisesti vaikea tilanne. Syntyi uusi kysymys: Voinko minä syrjäyttää ne ohjeet, jotka oma vakaumukseni antaa menettelystäni, ja antaa toisten, ehkä kylläkin pakoittavien syitten taivuttaa itseäni kuitenkin myötävaikuttamaan tämän lain saattamiseksi voimaan? Elämässä täytyy oppia harjoittamaan monenlaista itsensävoittamista, valtiollisessa elämässä erittäinkin, jossa isänmaan yhteisonni on asetettava kaiken muun yläpuolelle.

Näin on ollut pakko johtaa ajatuksensa hakemaan selvyyttä syitten ja seurausten keskinäisestä punnitsemisesta. Kuka osoittaisi tällaisessa asiassa sellaista kaksimielisyyttä, että iskisi vain päälle ja sokeasti hyökkäisi rataansa katsomatta, mihin kulku johtaa. Voin vakuuttaa, että useat niistä, joilla nyt on ratkaisu käsissään, ovat punninneet päivät ja yöt seurauksia toisesta tai toisesta menettelystä. Kysymys on minulle ollut: Mitä hyviä seurauksia on kiireellisyyden hyväksymisestä, mitä huonoja seurauksia siitä on? Mitä hyviä seurauksia on kiireellisyyden kieltämisestä, mitä huonoja seurauksia siitä on? Kuinka on käynyt näiden neljän mahdollisuuden arvioimisessa? Ajatus on työskennellyt väsyksiin asti eikä kuitenkaan ole päässyt perille. Ministeri Alkio on edesauttanut tätä seurauksien punnitsemista ilmoittamalla, että kiireellisyyttä vastustava kokoomusryhmän jäsen tulee asettumaan tai tulee asetettavaksi kansallisuusliikkeen ulkopuolelle. Minä tunnustan, että t ä t ä mahdollisuutta en tosiaan ole osannut ottaa lukuun ja minä saanen sanoa, että tämä sijoittaminen tuskin mahtuu ministeri Alkion toimivallan rajoihin. Eiköhän sen asian järjestäminen ole toisissa käsissä? Yhtä aiheeton on ministeri Alkion lausunto, että kokoomus pyrkii yhteistoimintaan ruotsalaisten taantumuksellisten kanssa, kuten ministeri lausui. Eduskunnassa samoin kuin sen ulkopuolella, johtaa monien ihmisten ja ryhmien toiminta samaan päätepisteeseen, vaikka kuljetaan eri teitä. Minä myönnän, oli odottamatonta, että tällaisen letkauksen antoi ministeri, jonka tarvitsi ajatella vain omaa seuraansa hallituksessa. Puolestani en huomaa mitään moitittavaa hänen nykyisessä läheisessä yhteistoiminnassaan ruotsalaisten kanssa enkä luule ministerin arvon siitä ollenkaan alenevan.

Kuten sanoin: ajatus, harkinta huomaa pian rajansa. Niin paljon kuin minä olen osannut punnita asemaa ja seurauksia, on tulokseni pääasiassa samansuuntainen kuin minkä ed. Hornborg aikaisemmin keskustelun kuluessa on esittänyt. Seuraukset, tulevaisuus ovat jokaiselle suureksi osaksi, ehkä suurimmaksi osaksi tuntemattomat. Joka luulee voivansa paljastaa lähimmänkään tulevaisuuden verhon tänä kuohuvana ja tapausrikkaana aikana, hän paljastaakin vain oman lyhytnäköisyytensä. Luulen puolestani ymmärtäväni sen, että tämän yön valtiollinen teko, päättyi se kummalla tavalla tahansa, on jokaiselle tässä eduskunnassa, kuului hän enemmistöön tai vähemmistöön, oleva hyppäys tuntemattomaan. Tämä hyppäys, pelkään minä, tulee, tuli päätös kumpi tahansa, tuottamaan meille kaikille suuria kipuja. Ministeri Vennola puhui äsken tältä paikalta nykyhetken suurista vaaroista. Minä yhdyn tähän puheeseen. Minä näen vaaroja nousevan hallitusmuodon hylkäämisestä, mutta myöskin sen hyväksymisestä ja siihen liittyvistä seurauksista. Kysymys on lopulta muodostunut minulle näin kuuluvaksi: kumpiko menettely tämän hallitusmuodon hyväksyminen vaiko hylkääminen tuottaa vähemmän pahan. Käsitän aseman todella sellaiseksi, että paha on joka tapauksessa tulossa.

Sanon lyhyesti ainoastaan harkintani tuloksen: seurauksien punnitseminen on palauttanut minut oman vakaumukseni lähtökohtaan. Kun seisoo tuntemattomien ja joka tapauksessa suurten vaarojen edessä eikä seurauksien kaikinpuolisesta punnitsemisesta, mikäli sitä on kyennyt harjoittamaan, saa riittävää ohjetta, mitä silloin on tekeminen? Täytyy, kuten sanoin, palata omaan lähtökohtaansa. Täytyy hypätä tuohon tuntemattomaan siltä paikalta, missä tänä hetkenä tuntee seisovansa varmana. Täytyy seurata omaa vakaumustaan, niinkuin sen on koettanut muodostaa. Täytyy menetellä niin, että monien tuskien keskellä säilyttää hyvän sisällisen seuralaisen. Näin pyydän menetellä, ja silloin minun tieni täytyy kulkea kiireellisyyden kieltämiseen.

Minä en kuvittele paremman hallitusmuodon saamisen mahdollisuuksia suuriksi. Arvostelen siinä kohdin asemaa aivan kylmäverisesti. Käsitän ja tunnustan, että muusta kuin tasavaltaisesta hallitusmuodosta ei tulevaisuudessakaan tule kysymys, ja tyydyn siihen vallan levollisesti. Olen jo aikaisemmin toisessa käsittelyssä lausunut, että minulle tämän käsityksen omistaminen ei ole ollut vaikeata. En odota, että ne määräykset, joita olen vaatinut hallitusmuotoon, mutta jäänyt saamatta, helposti saadaan johonkin uuteen hallitusmuotoehdotukseen; mutta mahdotontahan tämä ei ole. Tosin en otaksu ehdotuksen tulevaisuudessa huonontuvankaan mainittavassa määrässä. Ed. Lohi taisi kysyä aikaisemmin päivällä: Luuletko mahdollisten uusien vaalien kautta saavasi suurempaa kannatusta? En siihenkään laske.

Mutta ed. Lohi on suuresti väärässä, kun hän syyttää kiireellisyyden vastustajia diktatuurivallan harjoittamisesta vastoin kansan todellista tahtoa. Jollen muista väärin, kuuluivat ed. Lohen sanat jotenkin näin. Kuinka voi niin vilpitön mies, kuin ed. Lohi on, puhua tällaista. Onhan päinvastoin kyseessä, että minä käytän laillista oikeuttani, jonka valtiopäiväjärjestys minulle suopi, oikeutta vedota tällaisessa asiassa juuri kansaan, jopa tavalla, jonka valtiopäiväjärjestys edellyttää säännölliseksi perustuslainsäädännössä.

Mistä systä siis teen, niinkuin teen? Syystä, että minun rajoitettu harkintani on minulle selvittänyt kuitenkin sen, että tämän hallitusmuodon osaksi sisällys, osaksi, ja ehkä etukädessä, sen lähin toteuttaminen on alottava meidän valtakunnassamme sellaisen kehityksen, jonka minä näen, jos jotakin voin nähdä, tuottavan heikkoutta ja häiriötä kansamme edistykselle. Minä en voi vähäiseltä osaltani myötävaikuttaa tällaisen pelkäämäni kehityksen alottamiseen. Pelkään yhteiskunnassa ja valtiossa tämän johdosta kehityksen luisuvan ja höllentyvän. En tietysti voi estää tällaisen kehityksen tulemista, jos se tuleva on, yhtä vähän kuin minä teollani voin estää tämän hallitusmuodon hyväksymistä. Sehän tulee hyväksytyksi, arvaan minä. Minä ainoastaan voin asettaa sen lepäämään hyväksyttynä. Luultavasti täytyy käydä, niinkuin minä pelkään. Ehkä ei millään menettelyllä ole vältettävissä se yleinen siirtyminen vasemmalle päin, jota täällä eräät keskustan puhujat ovat uhanneet. En ole niin lapsellinen, että luulisin voivani tätä estää äänestämällä kiireellisyyttä vastaan, mutta minä voin tehdä sen, että minä äänelläni sanon itseni irti myötävaikuttamasta siihen, mitä pelkään. Minä olen pakotettu äänestämään kiireellisyyttä vastaan.

Ministeri A l k i o: Ed. P. Virkkusen äskeisen lausunnon johdosta pyysin puheenvuoroa koskettellakseni sen muutamia kohtia. Hän lausunnossaan sanoi: „Minä pyysin, en saanut, siispä vastustan." Tämä oli puhujan koko lausunnon alkuna ja loppuna. Mutta jos meidän edustajina täytyisi asettua tällaisen menettelytavan kannalle, kyllä minun täytyy väittää, että ed. Virkkusen logiikka veisi silloin mahdottomuuksiin. Jos kaikkea sitä, mitä edustaja pyytää, ei saa, pitäisi sitten ryhtyä vastustamaan, joutuisimme todellakin siihen, että sellaisessa eduskunnassa kuin meillä nyt on, jouduttaisiin ijankaikkisesti marssimaan paikallaan. Jos ed. Kotonen, joka häntä ennen puhui, olisi lausunut saman ajatuksen kuin ed. Virkkunen: „Minä pyysin, en saanut, siispä vastustan", ei meillä olisi voinut olla yhtään enempää sitä vastaan muistuttamista kuin ed. Virkkusenkaan lausuntoa vastaan. Ja jos eduskunnan oikeisto ja vasemmisto aina asettuu tälle kannalle, pyydän esittää ed. Virkkusen vastattavaksi: minkälaisen menettelytavan kautta hän luulee tässä eduskunnassa silloin saatavan sellaisen hallitusmuodon, jota hän haluaa? En kykene siihen löytämään mitään järjellistä selitystä. Edelleen lausui ed. Virkkunen: „Enempi kuin lain kirjain merkitsee minulle sen henki". Hän lausui tämän sen asian yhteydessä, jossa oli kysymys lauseen: „Evankelis-luterilainen kirkko on Suomen yleisenä kirkkona" poistamisesta tästä hallitusmuodosta. Tässä olen yhtä mieltä ed. Virkkusen kanssa. Mutta minä tahtoisin yhtyä ed. Kailan lausuntoon siitä, mikä on t ä m ä n lauseen merkitys. Mutta jos minun pitää tulla siihen että myöskin aletaan ennakolta tulkita jonkun lain henkeä ennenkuin se laki on edes valmis, ennenkuin sitä voi pitää syntyneenä, tulkita myöskin lain henkeä eikä vain kirjainta, me joudumme uuteen mahdottomuuteen, jolloin en käsitä, milloin voimme saada sellaisen hallitusmuodon aikaan, joka tulkitsisi esim. tasavaltaisessa hallitusmuodossa sen monarkistisen hengen ja ajatustavan, jota ed. Virkkunen hyväksyy. Joten siis tullaan siihen että ed. Virkkunen ei koskaan voi hyväksyä tasavaltalaista hallitusmuotoa ellei siinä ole henki monarkistinen. Kun ne vaatimukset, joita kokoomuspuolueen taholta on esitetty tähän hallitusmuotoon sisällytettäviksi, eivät kaikki ole voineet tulla hyväksytyiksi, on se johtunut keskustan puolelta siitä että täällä on myöskin olemassa 80 edustajaa vasemmistossa, joiden kaikki vaatimukset eivät myöskään ole tulleet hyväksytyiksi. Keskustan kannalta on siis ollut ainoa menettelytapa se että on koetettu tyydyttää kumpaakin puolta sikäli kuin se on asian läpiviemiselle näyttänyt mahdolliselta. Edelleen lausui ed. Virkkunen että hän ei kuvittele paremman hallitusmuodon aikaansaamista mahdolliseksi. Mutta minkätähden sitten vaaditaan tämä hallitusmuoto lykkäämään epämääräiseen ja epävarmaan tulevaisuuteen? En löydä mitään vakavaa perustusta sille menettelylle vaikkei olla vakuutettuja että parempi saadaan. Ed. Virkkunen lohduttaa itseään sillä, kuten hän myöskin lausui, hän ei luule lähitulevaisuudessa hallitusmuodon paljon h u o n o n t u v a n k a a n. Minun täytyy sanoa, että kun hän otaksuu sen lähitulevaisuudessa kumminkin j o n k u n v e r r a n h u o n o n t u v a n, hänen menettelytapansa ei ole oikea, silloin kun

hän ymmärtää että tällä kertaa on saatavissa hieman parempi hallitusmuoto kun jonkun ajan kuluttua. Edelleen ed. Virkkunen sanoi: tämän hallitusmuodon sisällys ja sen toteuttaminen on tuottava häiriöitä kansamme kehitykselle. Tämä on kumminkin lausuma, jossa minä pelkään että arvoisa puhuja on lausunut enemmän kuin hän voi todistaa. Sillä kaikki se, mitä tämän hallitusmuodon puutteissa tulee tapahtumaan, kätkeytyy vielä tulevaisuuden hämärän peittoon. Jos me jäämme vanhan hallitusmuodon varaan, sama hämäryys vallitsee, ja minua yhtä paljon pelottaa jäädä sen varaan kuin ed. Virkkusta antautua tämän uuden hallitusmuodon varaan, — kun on kysymyksessä Suomen kansan menestys ja kehitys. Minä senvuoksi katson että tehdyt muistutukset eivät ole olleet sellaisia että ne olisivat antaneet oikeutusta tämän lain kiireelliseksi julistamisen kieltämiseen. Ja senvuoksi olen pyytänyt saada käyttää puheenvuoroa että olisin ollut tilaisuudessa nämä oikaisut tekemään.

Ed. Kokko: En olisi oikeastaan tarvinnut pyytää puheenvuoroa, sillä hallitusmuotoa on jo arvosteltu niin läpi joka pykälän kohdalta oikealta ja vasemmalta ja tunnustettu, että se on sellainen ettei sen paremmaksi sitä pitkään aikaan saada. On myöskin jo monessa puheenvuorossa tunnustettu sen hyväksymisen välttämättömyys ja kaikki vaarat, jos hallitusmuotoa ei hyväksytä. Mutta kun edustaja Homén sanoi että porvarillisen sovinnon aikaansaaminen on heikkouden merkki ja että porvarit ja se suomenkielisten edustajain vähemmistö, jota minä en tunne ja johon edustaja Virkkunen viittasi, luuli itsensä joutuvan naurunalaiseksi, jos he äänestäisivät tämän lakiehdotuksen puolesta, niin Viipurin läänin monarkistisille edustajille pyytäisin huomauttaa että teidän valitsijanne eivät pidä heikkouden merkkinä, vaikka äänestätte tämän lain aikaansaamisen ja niiden etujen puolesta mitä tämän lain puolesta äänestäminen ja hyväksyminen aikaansaa. Kuvitteleminen naurunalaiseksi joutumisesta ja pelkääminen että joutuu arvosteltavaksi ei anna meille oikeutta urheilla sillä tavalla kuin täytyisi urheilla tämän lain kiireellisyyttä ja hyväksymistä vastaan äänestettäessä. Minulle on hauskaa, sen jälkeen kun pyysin puheenvuoron, että ed. Erich, M. on ymmärtänyt valitsijainsa mielipiteet, että ne ymmärtävät antaa arvon niille edustajille, jotka eivät pelkää joutuvansa naurunalaisiksi eikä heikoiksi merkityiksi, silloin kun äänestää tällaisen suuren asian ja kaiken sen hyvän puolesta mitä tämän lain hyväksyminen aikaansaa. Minun ei tarvitse kerrata niitä vaaroja, mihin tämän lain hylkääminen veisi, sillä niistä ministeri Vennola puhui viimeksi. Ja minä arvelen että Viipurin läänin valitsijat eivät vaadi valituilta edustajilta sellaista jyrkkää, itserakasta kannallaan seisomista, kuten edustaja Virkkunen tässä sanoi: Minä pyysin, en saanut, siis minä vastustan. Meiltä edustajilta Viipurin läänissä, jotka tiedämme, missä asemassa Karjalan kannas nykyään on, jossa joka askeleella tuliluikut ovat ojentuneet meidän kotinurkkiamme kohden, vaaditaan enemmän kuin tällaisen kuvitellun miehuuden puolesta toimimista. Meidän ei tarvitse pelätä tyhjään olemattomuuteen hyppäämistä, vaan tiedämme että se on oleellinen laki, johon voi tarttua ja senkautta saada asiat oikealle tolalle, meidän on toimittava tämän hallitusmuodon pikaisesti aikaansaamiseksi.

Ed. Ryömä: Perustuslakivaliokunnan puheenjohtaja, ed. Ritavuori toi valaisevassa ja objektiivisessa lausunnossa ilmi sen tosiasian, että käsiteltävänä oleva hallitusmuotoehdotus on jotenkin sama kuin keskustapuolueiden jättämä eduskuntaesitys ja että tämä taasen on suunnilleen sama kuin 1917 vuoden perustuslakikomitean ehdotus, johon porvarillinen oikeisto silloin oli tyytyväinen. Oikeistolla ei näin ollen ole ollutkaan tehtävänä varsinaisia asiallisia muutosehdotuksia hallitusmuotoehdotusta vastaan. Oikeiston tekemät muutokset ovatkin kohdistuneet sivuasioihin ja osittain sellaisiin kohtiin, joissa esim. perustuslakivaliokunnassa oltiin yhtämieltä. Sellainen kohta on esim. uskonnonvapautta koskeva pykälä. Se kohta on nimittäin pääkohdissaan otettu uskonnonvapauskomitean mietinnöstä ja kannatti sitä perustuslakivaliokunnassa yhtä hyvin oikeisto kuin vasemmisto. On muuten pantava merkille, kuinka ruotsalainen puolue, sen jälkeen kun siltä on otettu hallitusmuotoehdotuksen pykälien kautta kieliasia taisteluaseiden joukosta, on ottanut uskonnon asian keppihevosekseen. Hallitusmuotoehdotus on kulkenut jotenkin „panssaroituna" kaikkien asteiden läpi ja säilynyt siten sellaisena, että sen täydellisesti pitäisi oikeistoa tyydyttää, mikäli sitä tasavaltainen hallitusmuoto yleensä voi tyydyttää. Siinähän on presidentille jätetty niin suuri valta: veto-oikeus, eduskunnan hajoitusoikeus, vapaa päätöksenteko-oikeus y. m., s. o. niin laajat oikeudet kuin yleensä presidentille saattaa ajatella. Hallitusmuodossa on tosin hyväksytty teoriassa se periaate, että valtiovalta on yksi ja kuuluu kansalle, jota edustaa kansaneduskunta, mutta käytännössä on yritetty luoda eduskunnan yläpuolelle n. s. toinen valtiovalta, joka voi asettua

eduskunnan tahtoa vastaan. Hallitusmuotoehdotus on siten muodostunut sisällöltään ristiriitaiseksi.

Täällä ovat useat edustajat ottaneet itselleen oikeuden puhua meidän sosialidemokraattien puolesta ja ilmottaa meidän olevan tyytyväisiä lakiehdotukseen. Tämä on kuitenkin perin omituinen otaksuma. Asiahan on niin, että asian käsittelyssä ei ole yksikään meidän ehdotuksistamme tullut hyväksytyksi, lukuunottamatta ehkä sitä osittaista myönnytystä, että presidentin vaalin ensi kerralla toimittaa eduskunta. Me sosialidemokraatit olemme pyrkineet yhtenäiseen kansanvaltaiseen hallitusjärjestelmään, joka täydelleen, ylimpään huippuunsa asti nojautuisi yleisellä ja yhtäläisellä äänioikeudella valittuun kansaneduskuntaan ja sen edustaman kansanenemmistön tahtoon. Kuten sanottu, ovat meidän ehdotuksemme kuitenkin järjestään hylätyt ja laadittu periaatteiltaan kannallemme vastakkainen hallitusmuotoehdotus. Puhun asiassa ainoastaan omasta puolestani. Mutta luulen saattavani kuitenkin sanoa, e t t e i s o s i a a l i d e m o k r a a t t i s e s s a r y h m ä s s ä o l e k u k a a n k ä s i t e l t ä v ä n ä o l e v a a n h a l l i t u s m u o t o e h d o t u k s e e n t y y t y v ä i n e n. Ja omasta puolestani tahdon lisätä, että varsinkin senjälkeen kuin maalaisliittolaisedustajat presidentin vaalitapaa koskevassa kysymyksessä liukuivat hallituksen esityksen ja perustuslakivaliokunnan mietinnön kannalta, olen tuntenut suurta halua äänestää lakiehdotusta vastaan. Ja jos yleinen poliittinen tilanne olisi toinen kuin se on, niin tulisin sen tekemään, varsinkin kun olen vakuutettu, että uusissa vaaleissa joiden katson välittömästi johtuvan lakiehdotuksen kiireellisyyden ja hyväksytyksi tulemisen estämisestä, yhtä hyvin porvarillinen vasemmisto kuin ennen kaikkea sosialidemokratia tulisivat saavuttamaan voittoja.

Olen kuitenkin asiaa harkittuani puoleen ja toiseen tullut sille kannalle, että kannatan lakiehdotusta, jos se kiireellisenä hyväksytään. Tämän teen seuraavista syistä: Katson ensinnäkin tärkeäksi, että uusi hallitusmuoto saataisiin kiireimmiten laadituksi, sekä ulko- että sisäpoliittisten syiden vuoksi. Näin varsinkin sen vuoksi, koska katson uuden hallitusmuodon paraiten turvaavan maan siltä sota- ja seikkailupolitiikalta, jota eräs ymmärtääkseni pieni klikki kansaneduskunnan selän takana ajaa, samoin kuin niiltä vallankaappausyrityksiltäkin, joista monarkistisissa lehdissä tuon tuostakin on peittelemättä lausuttu uhkauksia. Lisäksi ovat tässä huomioon otettavat ne paljon merkitsevät finanssiseikat, joista min. Vennola valaisevasti teki selvää. Sitten katson, että käsiteltävänä oleva hallitusmuotoehdotus muodostaa kuitenkin merkitsevän edistysaskeleen nykyiseen asiantilaan nähden, ja katson, samoin kuin ed. Kotonenkin, sen mahdollisimmaksi saavutukseksi nykyisissä oloissa. Olen sitä mieltä, että tekeillä oleva hallitusmuotoehdotus kaikista puutteistaan ja epäkohdistaan huolimatta kuitenkin tekee demokraattisen hallitusjärjestelmän mahdolliseksi. Perustan tämän käsitykseni siihen, että presidentti kaikissa tapauksissa, joskin liian pitkien väliaikojen perästä, joutuu presidentin vaaleissa yleisen arvostelun alaiseksi, päinvastoin kuin olisi yksivaltiaaseen nähden asian laita. Samoin jää edelleen voimaan yleinen ja yhtäläinen äänioikeus sekä p a r l a m e n t t a a r i n e n j ä r j e s t e l m ä. Kaksi viimemainittua seikkaa jo sisältyy valtiopäiväjärjestykseenkin. Näistä on parlamenttaarinen hallitusjärjestelmä oikeastaan ollut oikeiston pahimpana silmätikkuna ja on se puhuessaan eduskuntadiktatuurista ynnä muista sellaisista oikeastaan puhunut valtiopäiväjärjestyksessä olevaa määräystä vastaan. Parlamenttaarinen periaate on yleisen äänioikeuden rinnalla sittenkin mielestäni hallitusjärjestelmän a ja o, joskin sitten tulee riippumaan eduskunnasta, tuleeko parlamenttaarinen hallitusjärjestelmäperiaate myöskin käytännössä toteutetuksi toisella tavalla, kuin esimerkiksi nykyisessä eduskunnassa ja nykyiseen hallitukseen nähden on ollut asian laita.

Tulisi luonnollisesti myöskin riippumaan siitä henkilöstä, joka e n s i m ä i s e k s i p r e s i d e n t i k s i v a l i t a a n, minkälaiset traditsioonit tässä suhteessa tulisivat syntymään. Meidän tahollamme onkin senvuoksi paljon sellaisia edustajia, jotka olisivat tässä henkilökysymyksessä halunneet edes jonkinlaista selvyyttä e n n e n h a l l i t u s m u o d o n r a t k a i s u a. Luulisi kuitenkin keskustan oppineen niin paljon viimeaikaisista tapahtumista, että keksitään asiassa sopiva ratkaisu sitten, kun presidentinvaali tulee meidän toimitettavaksemme. Kannatan siis hallitusmuotoehdotuksen hyväksymistä, jos se nyt kiireellisenä hyväksytään. Suhtaudun kuitenkin samoin kuin ed. Kotonenkin varsin levollisesti toisenlaiseenkin ratkaisuun. Onpa lisäksi minulla pikemminkin se tunne, kuten jo lausuin, että oikeisto mahdollisesti estäessään asian kiireellisen ratkaisun, siten vain tulee tekemään palveluksen vasemmistolle. Tämän sanon varsinkin siinä mielessä, että luulen keskustan tämän kautta vapautuvan siitä oikeiston johdosta, jossa se on niin täydellisesti ollut ja josta vapautumista ed. Lohi vielä viime puhevuorossaan niin valitti. Lisäksi toivon, että tapahtuma aukaisisi keskustan silmät näkemään nykyisen tilanteen koko vakavuuden ja järjestämään ennen eduskunnan lomalle

hajaantumista yhtä hyvin hallituksen kokoonpanon kuin n. s. korkeimman vallan käytön niin että olisimme turvatut uusilta vallankaappausyrityksiltä, mikäli ne näillä keinoilla yleensä voidaan torjua. Toivon tämän asian käsittelyn keskustalle osottavan, mitä tuloksia se kaupanhieromisen kautta oikeiston kanssa voi saada aikaan. Sanon tämän senvuoksi, että keskusta kerta kaikkiaan luopuisi oikeiston johdosta ei ainoastaan tässä hallitusmuotokysymyksessä, vaan myöskin kun se lähtee erinäisiä sisäisiä kysymyksiä, kuten esimerkiksi amnestiakysymystä, ratkaisemaan.

Ed. E. Hannula: Kun minullakin on toisenlainen käsitys tästä esityksestä kuin useimmilla siihen ryhmään kuuluvilla jäsenillä, johon minä kuulun, niin katson velvollisuudekseni tässä merkitä kantani. Kun en voi nähdä mitään mahdollisuutta saada sen parempaa hallitusmuotoa, kuin mitä tämä nyt on, joka on tässä käsiteltävänä, niin en uskalla vastustaa sen toimeensaamista nyt jo tänä istuntokautena. En löydä tosin siinä monessa kohdassa niitä toiveita täytetyiksi, joita minä olisin siinä tahtonut nähdä, mutta minä olen aivan samalla kannalla, kuin monet muut täällä ovat jo lausuneet, että kukaan ei voi saada, kun se on kerran sovittelujen tulos, sitä mitä kukin haluaisi, vaan täytyy olla tyytyväinen siihen paraimpaan, mihin tämä eduskunta kykenee tällä kertaa. Ja kun me samalla elämme sangen vakavana aikana ja meidän tulisi pyrkiä yksimielisyyteen voidaksemme olla vahvempia sekä sisällisiä että ulkonaisia vaaroja vastaan, niin en minä ole rohjennut yhtyä niihin, jotka tahtoisivat tämän lakiehdotuksen kaataa, ja tulen minä sentähden äänestämään tämän lakiehdotuksen sekä kiireellisen käsittelemisen että sen hyväksymisen puolesta. Mutta minun täytyy tämän yhteydessä valittaa, että tämän keskustelun aikana, joka asiasta on ollut tänä päivänä, on käytetty liian kiivaita sanoja ja tehty vääriäkin syytöksiä, ja minä luulen että nämä ovat olleet vahingollisia siihen tulokseen nähden, jota he kyllä paraimmalla tahdollaan ovat tavoitelleet. Minä luulen, että nämä väärät syytökset ovat saaneet ainakin horjuvat aivan vastaiseen suuntaan menemään, kuin mitä näillä kiivailla lausunnoilla on tavoteltu. Minä valitan sitä ja valitan sentähden juuri, että minä olisin sydämestäni toivonut, että tämä asia olisi nyt tullut päätökseen, jotta olisi vihdoinkin saatu pois päiväjärjestyksestä tämä hallitusmuotokysymys.

Ed. Hiidenheimo: Tahdon ainoastaan lyhyesti ilmoittaa, että tulen vakaumukseeni perustuvan harkinnan jälkeen äänestämään esilläolevassa hallitusmuotokysymyksessä kiireellisen käsittelyn puolesta. Teen tämän siitä syystä, että minä katson tämän lakiehdotuksen vaillinaisuuksistaan huolimatta tulevan kokoomaan kansamme hajanaiset voimat siihen puolustavaan ja rakentavaan työhön, johon ne lähitulevaisuudessa kipeästi tarvitaan.

Ed. Ritavuori: Ensimäisessä puheenvuorossani puhuin edesvastuuttomista voimista, jotka määrätyllä tavalla ovat yrittäneet kääntää huomiota pois hallitusmuotokysymyksestä. Ed. Setälä on epäillyt, että olisin aikonut sanani iskuksi kokoomuspuolueen eduskuntaryhmän kasvoja vastaan. Katson sen johdosta tarpeelliseksi huomauttaa, että sanoillani en ole tarkoittanut kokoomuspuolueen eduskuntaryhmää. Vastakkaiseen käsitykseen ei lausuntoni mielestäni myöskään olisi pitänyt antaa aihetta.

Ed. A. Furuhjelmin lausunnon johdosta, jossa väitetään minun käyttäneen uhkauksia, huomautan, että olen uhannut ainoastaan uusilla vaaleilla ja sillä, että olisi käytettävä kaikkia laillisia keinoja uusien vaalien aikaansaamiseksi. Lausuntoni kysymyksessäolevassa kohdin kuului: „Jos niin käy, jos pieni vähemmistö asettuu olojen järjestämistä vastustamaan, silloin on eduskunnan enemmistö epäilemättä kaikin käytettävissä olevin laillisin keinoin pitävä huolen siitä, että esteet nopeasti poistetaan, että eduskunta aivan ensi tilassa toimitettavien uusien vaalien jälkeen saa hallitusmuodon lopullisesti säädetyksi". Mitään muita uhkauksia en luule voitavan löytää minun lausunnostani.

Ed. P. Virkkunen: Jos ministeri Alkio ottaa vaivakseen uudelleen tutustua siihen, mitä olen sanonut, niin hän on helposti huomaava, että tuota ulkokohtaista kantaa: „Minä vaadin, en saanut, siis vastustan", minä en omaksunut toimintaohjeekseni, vaan päinvastoin osotin alistavani sen toisten, sisällisten näkökohtain alle. Ministerin esitys tässä kohden perustui täydelliseen väärinymmärrykseen, johon minä en liene antanut aihetta.

Pääministeri Castrén: Hallituksen puolesta saan ilmoittaa, että valtioneuvoston enemmistö pitää sekä sisä- että ulkopoliittisesti erinomaisen tärkeänä, että uusi hallitusmuoto nyt saadaan aikaan, ja katsoo valtioneuvoston enemmistö, että ne muutokset, jotka ovat tehdyt hallituksen esitykseen, eivät ole merkitykseltään ratkaisevia. Niin ollen on sanotulla enemmistöllä se vakaumus, että

lakiehdotus ei ole jätettävä lepäämään, vaan on se viivytyksettä hyväksyttävä.

Å regeringens vägnar får jag meddela, att statsrådets flertal anser det utomordentligt viktigt såväl i inre- som utrikespolitiskt avseende, att en ny regeringsform nu kommer till stånd, och finner statsrådets flertal de ändringar, som vidtagits i regeringens proposition i ämnet, icke vara av avgörande betydelse. Vid sådant förhållande är sagda flertal, af den öfvertygelse att ärendet icke bör lämnas vilande, utan omedelbart godkännes.

Ed. Typpö: Minulla ei ole mitään sanottavaa asian selvitykseksi puolelle eikä toiselle, sillä mielestäni on siitä jo puhuttu yllin kyllin. Tahtoisin vaan lausua oman vakaumukseni, että tulen äänestämään asian kiireellisyyden puolesta, vaikka en voi pitää esitystä täysin tyydyttävänä, mutta olen sitä mieltä, että on kuitenkin parempi äänestää sen kiireellisyyden puolesta kuin vastaan tällä kertaa.

Ed. Nikkanen: Minä tahdon myös lyhyesti mainita, että tulen äänestämään tämän lakiehdotuksen kiireelliseksi julistamisen puolesta.

Ed. Juustila: Mielestäni ei tämä lakiehdotus ole tyydyttävä, mutta sittenkin katson isänmaan onnelle tällä kertaa välttämättömäksi vakaumukseni perusteella olla tämän lakiehdotuksen kiireellisyyttä puolustamassa, jonka tahdon julkisesti ilmoittaa.

Ed. Procopé: (Vasemmalta: Äänestys!) Herrarna hava suttit så länge, att Ni kunnen höra ett andragande till.

Att stå i mindretalets led behöver icke verka nedtryckande, att se män, som man har trott sig kunna lita på, svika, behöver icke heller göra en förtvivlad, men förtvivlan kan väckas, då man i ett ögonblick som detta, när fosterlandet omgives av de största yttre faror och likaså i det inre den ena stora faran efter den andra hotar, ser, att tankarna hos de flesta äro fyllda av slagord, av republik, av folkvälde eller annat liknande, när det enda stora bestämmandet borde vara fosterlandets räddning.

Ldgm Sarlin har i ett långt andragande med siffror och uträkningar och tal bevisat, vilken utomordentlig beredning lantdagen har nedlagt på detta ärende. Men det är nu en gång så, att med siffror kan man icke bevisa annat än kvantiteten av ett arbete; vad kvaliteten vidkommer, kan man ställa sig tvekande. Jag tror icke, att man beträffande den föreliggande regeringsformen kan giva något annat, i varje fall icke något bättre vitsord än det hr Minister Alkio i förmiddags gav, nämligen att denna lantdag icke kan åstadkomma någonting bättre. Det är just detta man också inom de kretsar, som yrka på att förslaget skall lämnas vilande, anser. Förslaget kan icke bli sämre. Vid nästa lantdag skall det stå eller falla sådant som det är. Om också en förskjutning åt venster skulle ega rum vid nyval, är det väl icke att tänka sig, att den borgerliga besinningen skall komma så mycket försvagad åter till lantdagen, att den icke skulle kunna motstå en längre, ändå mer åt venster gående riktning än den, som nu har fått uttryck i det föreliggande lagförslaget.

Jag ber att i detta sammanhang få bemöta en oriktighet, som har förekommit i ett flertal andraganden. Det har sagts att vi för närvarande sakna en regeringsform, „olemme hallitusmuotoa vailla". Detta är ett fel. Vi hava den regeringsform, den grundlag, efter vilken Finland har styrts uti över ett århundrade. Jag är varmt övertygad om att, om vi nu i all hast genomdriva det förslag, som föreligger, vi icke skapa en grundlag, som kan bli bestående i så lång tid och som kan göra så mycken nytta som den gamla. Jag har haft äran tidigare att under andra behandlingen påpeka de brister, som föreligga i lagförslaget. Jag skall icke vidare uppehålla mig vid dem, men det var ett par yttranden i det andragande, varmed grundlagsutskottets herr ordförande inledde debatten i dag, vilka enligt mitt förmenande kräva rättelse. Ldgm Furuhjelm har i huvudsak bemött dem. Det är dock en del punkter, som ytterligare måste belysas.

Hr Ritavuori ville göra troligt, att bestämningen om medborgarenas likställighet inför lagen vore någonting nytt, som nu skulle införas. Det är ett misstag. Samma bestämning har funnits i den gamla R. F. eller rättare F. o. S. A. också, men den har icke där, såsom i det nu föreliggande förslaget, haft en sådan form, att den kan missförstås. Såsom den nu är föreslagen, kan den faktiskt leda därhän att, när paragrafen om de förvärvade rättigheterna har strukits, medborgarena icke bliva likställda inför lagen ej heller av lagen i lika mån skyddade.

Det gjordes också gällande, att de stadganden, som nu i förslaget ingå beträffande presidentens sätt att besluta i statsrådet vore överensstämmande med högerns önskningar, och hr Ritavuori sade, att till grund för dem skulle ligga en kompromiss med högern. Det synes mig osannolikt åtminstone att döma av de reservationer, som äro

bifogade grundlagsutskottets betänkande. I den proposition, som av regeringen till lantdagen överlämnades, ingick bland annat i § 30 ett stadgande därom, att alla ärenden rörande utländska makter borde beredas på föredragning av vederbörande minister och avgöras antingen i statsrådet eller hos presidenten i närvaro av minst två andra ministrar, alltså icke nödvändigtvis i konseljen. Denna bestämning har strukits. I första reservationen påyrkas dess återinförande. I § 31 av propositionen stadgas återigen i huvudsak, att endast en del ärenden skola föredragas i statsrådet, varjämte bland ärenden, som under alla omständigheter äro undantagna behandling i statsrådet, nämnas kommandomålen. Också detta moment, som rör kommandomålen, har under behandlingen i lantdagen strukits. Dess återinförande har från högerhåll påyrkats såväl i hr Estlanders som i den av samlingspartiets representanter undertecknade reservationen.

Det har sagts, att syftemålet med den lag, som nu föreligger till behandling, vore att nedbryta ett klassvälde. Jag vill fråga: vilka klasser är det, som herrskade i denna „eduskunta" och därigenom detta land? Jag kan icke finna, att det i detta land skulle råda ett klassvälde. Det, som den nya regeringsformen komme att åstadkomma, är icke heller nedbrytande av ett klassvälde, men väl införande av ett fullkomligt hejdlöst lantdagsvälde. Huru pass hejdlöst detta lantdagsvälde kan bli, det hava vi i kväll fått en förkänning av, då de, som vilja rösta mot brådskande behandling, på mångahanda sätt hotats.

För att rätt förstå det, som nu sker, måste man taga i betraktande den nuvarande situationen och de syftemål, som göra sig gällande hos de agerande partierna och grupperna. Det måste bli klart att för vänstern är detta förslag till regeringsform ingenting annat än ett genomgångsstadium till ett statsskick, som är långt mer åt venster. Den kan så lätt ändras, den föreslagna regeringsformen, har en talare från vänstern under behandlingen yttrat, och blir denna regeringsform lag, så få vi nog se, att den inom kort ändras allt mer i vänsterriktning. (Vasemmalta: Tietysti.) Där fick jag bekräftelse. Det är alltså det ena motivet. Det är enligt mitt förmenande ett fullkomligt tillräckligt motiv för att visa, att den regeringsform, som nu föreslås, icke kan vara lämplig. Det andra motivet hänför sig till den för ögonblicket rådande situationen.

Jag nämnde i början av detta andragande, att vårt land omgives av yttre faror och svårigheter. Det kan hända, att det vita Ryssland segrar. Då stå vi inför komplikationer utav den mest vittgående art. Då fordras skicklighet, klokhet och fasthet i vår politiska ledning, för att vårt oberoende skall kunna räddas, bevaras och utbyggas. Men detta är icke den värsta möjligheten. Den värsta möjligheten ligger i, att Lenins välde icke brytes, och jag är fullkomligt ense med minister Alkio därom, att vi ännu äro mycket långt från bolschevismens kuvande. Bolschevismen är enligt mitt förmenande i detta nu farligare än den varit någonsin, därför att dess trådar äro mer spridda utöver hela världen än de någonsin tidigare varit, och just därför är det för oss en oundgänglig nödvändighet att hava en fast regeringsmakt i detta land. Och tänka vi på de rödas stämplingar, som åter och åter komma till synes i detta land, så kunna vi icke annat än med oro se mot en tid, då regeringsmakten skulle sakna stadga och fasthet. Jag är varmt övertygad om att centern, åtminstone den största delen av centern, önskar en fast regeringsmakt, och icke fullt tror på de faror, som hota. Men det är just det sorgliga och det avskräckande uti den närvarande situationen, att centern allt mer och mer synes sammangå med vänstern. Man behöver icke mycket hava följt de sista månadernas politiska spel för att kunna konstatera, att det inom centern finnes två riktningar. Jag är den första att erkänna, att där finnas vänner av en stark, fast fosterländsk politik, men där finnes också en riktning, som med alla krafter arbetar på att söka känning med den yttersta vänstern, och det är just detta, som måste framkalla oro och som gör, att man med alla krafter måste försöka att bevara regeringsmaktens styrka.

För att påverka oss, som icke äro villiga att rösta för brådskande behandling, hava i huvudsak två skäl framförts. Det ena vore de nya valen. Man har sagt, att, om vi nu som snälla barn godkänna förslaget till regeringsform, så få vi sitta legislaturperioden ut. Det finnes inga skäl att tro det. Om denna regeringsform nu blir lag, så är det med vänsterns goda vilja och samtycke, och vänsterns ställning kommer att vara den, att vänstern vid vilka tillfällen som hälst ånyo kan framtvinga nya val, därest densamma anser det för sig fördelaktigt. Huru de nya valen skulle avlöpa, det ankommer icke på mig att profetera om. I varje fall kan jag nog icke dela den uppfattning, som från centern har uttalats om att den nuvarande yttersta vänstern vore den bästa tänkbara man kan hava. Det andra tvångsmedlet, varmed man har velat skrämma oss, är att man ställt i utsikt, att omedelbart ordna den högsta regeringsmaktens utövande på annat sätt än det hittills varit ordnat eller, kort sagt, att framtvinga riksföreståndarens avgång. Jag tror för

min del, att detta rättsligen icke är möjligt. När vid plenum den 12 december senaste år frågan om val av riksföreståndare var före, beslöt lantdagen att välja general Mannerheim till riksföreståndare för att utöva högsta makten. Under diskussionen nämndes ett flertal gånger, att det var fråga om utövande av högsta makten, intill dess att i laga ordning en regeringsform för landet hade stadgats. Detta yttrades bland annat av lantdagsman Huttunen. Samma tanke skymtar fram jämväl i de förslag, som då av lantdagsman Alkio framställdes. Denna begränsning godkändes emellertid icke, men i varje fall framgår det, att den starkaste begränsning man tänkt sig var den, att riksföreståndarens mandat skulle ovillkorligen upphöra, då landet i laga form hade erhållit en ny regeringsform. Emellertid vill man nu hindra oss att utnyttja alla de säkerhetsbestämmelser, som lag stadgar vid genomförandet av ny grundlag. Men härtill kommer ytterligare ett skäl, som bör anföras. Högsta makten kan i ett land som vårt med den regeringsform, som härintills har rått, icke betyda annat än rätt att sanktionera, att fastställa lag. Men vore nu bemyndigandet att utöva högsta makten möjligt att återkalla i vilken mån som hälst, skulle också rätten att fastställa, att sanktionera lag, den väsentligaste rätten uti högsta makten enligt vår nuvarande rätt, vara av noll och ingen betydelse.

Jag är för övrigt övertygad om, att den nya regeringsform vi komma att få, om lantdagen nugodkänner det föreliggande förslaget till regeringsform, ingalunda skulle rädda oss från de ekonomiska svårigheter, som herr minister Alkio omnämnde. Tvärtom komma vi nog att styra mot en ändå större förvirring och ändå större olycka. Det har varit synnerligen lätt i kväll att skörda bravorop. Det har icke behövts något annat än att man sagt, att man understöder förslaget. Jag måste erkänna, att det å andra sidan kännes för mig och säkert för mången inom den höger, som kommer att rösta mot brådskande behandling, tungt att veta, att män, på vilkas omdöme vi sätta värde, komma att fördöma vårt handlingssätt. Men detta kan icke inverka på detsamma. I detta nu är det icke fråga om hänsyn hit eller hänsyn dit. Här kan icke vara fråga om någonting annat än att bevara fosterlandet och bevara den fasta och starka makt, som kan rädda oss undan farorna. Med hänsyn till detta ber jag att få meddela, att jag kommer att rösta mot brådskande behandling av det föreliggande lagförslaget.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemies: Eduskunta ryhtynee toimittamaan äänestyksen. Ensin on tehtävä päätös asian kiireelliseksi julistamisesta.

Sihteeri lukee äänestysesityksen.

Ken hyväksyy puheenaolevan ehdotuksen asian kiireelliseksi julistamisesta, äänestää „jaa"; ken ei sitä hyväksy, äänestää „ei". Jos vähintäin 5/6 annetuista äänistä kannattaa mainittua ehdotusta, on se hyväksytty, mutta muuten on ehdotus hylätty.

Äänestyksessä annetaan 163 „jaa"-ääntä ja 33 „ei"-ääntä.

Puhemies: Eduskunta on siis päättänyt, ettei esilläolevaa lainsäätämisasiaa käsitellä siinä järjestyksessä kuin valtiopäiväjärjestyksen 60 §:n 2 momentissa on säädetty, eli kiireellisenä.

Ministeri Alkio: Minä panen vastalauseeni tätä äänestyksen tulosta vastaan.

Ed. Juutilainen: Minä myöskin panen mitä jyrkimmän vastalauseen äänestyksen tulosta vastaan.

Ed. Joukahainen: Yhdyn edelliseen.

Ed. Ritavuori: Yhdyn myös vastalauseeseen.

Ed. Lohi: Yhdyn vastalauseeseen huomauttaen että pieni kourallinen oikeistoa ottaa niin suuren edesvastuun ja on kannettava sen mahdollisesti aiheuttaman vaaran.

Ed. Elovaara: Minä pyydän yhtyä vastalauseeseen.

Ed. Takkula: Minä myöskin pyydän yhtyä vastalauseeseen.

Ed. Helenius-Seppälä: Minä pyydän yhtyä myöskin vastalauseeseen.

Ed. Tanner: Minä pyydän pöytäkirjaan merkittäväksi ilmoittaa, että sosialidemokraattisesta ryhmästä ei yksikään jäsen ole äänestänyt kiireellisyyttä vastaan.

Ed. Kokko: Minä pyydän yhtyä siihen vastalauseeseen, joka ilmoitettiin.

Ed. Heimonen: Minä myös pyydän yhtyä vastalauseeseen.

Ed. J. A. Heikkinen: Yhdyn vastalauseeseen.

Ed. A. Pesonen: Minä myös pyydän yhtyä vastalauseeseen.

Ed. Jyske: Pyydän yhtyä vastalauseeseen.

Ed. Manner: Minäkin yhdyn vastalauseeseen.

Ed. Kekki: Yhdyn vastalauseeseen.

Ed. Saarelainen: Yhdyn vastalauseeen.

Ed. Arffman: Minä pyydän yhtyä vastalauseeseen.

Ed. Loukko: Minä pyydän yhtyä tähän vastalauseeseen.

Ed. Latvala: Minä pyydän yhtyä vastalauseeseen.

Ed. Pitkänen: Yhdyn ed. Lohen vastalauseeseen.

Ed. P. V. Heikkinen: Yhdyn ed. Lohen vastalauseeseen.

Ed. Perälä: Minä pyydän yhtyä vastalauseeseen.

Ed. Taskinen: Pyydän myöskin yhtyä vastalauseeseen.

Ed. Y. Pesonen: Yhdyn vastalauseeseen.

Ed. Pykälä: Yhdyn vastalauseeseen ja paheksun, että kokoomus ei laskenut tarkemmin. Yksi ääni tuli liikaa.

Ed. Selander: Yhdyn vastalauseen.

Ed. Pilkka: Minä myöskin yhdyn vastalauseeseen ja valitan sitä, että pieni kourallinen edustajista on lähtenyt uhmailemaan kansan enemmistön tahtoa vastaan nousten korkealle temppelin harjalle; mutta minä uskon että Suomen kansan valitsijat tulevat laskemaan nämä nousijat alas sieltä sillä voimalla, jota he eivät osaa aavistaakaan.

Ed. Oja: Pyydän yhtyä vastalauseeseen.

Ed. Hanhisalo: Pyydän yhtyä vastalauseeseen.

Ed. Niukkanen: Vaikka kokoomus tarvitseekin käsittääkseni tehokkaampia toimenpiteitä kuin vastalauseita, niin minäkin voin yhtyä siihen.

Puhemies: Nyt seuraa äänestys siitä, onko lakiehdotus jätettävä lepäämään vai onko se hylättävä.

Ed. Ritavuori: Minä ehdottaisin, että ennen kuin tähän äänestykseen ryhdytään, pidettäisiin ½ tunnin loma.

Ed. Joukahainen: Kannatan ed. Ritavuoren ehdotusta.

Ed. Kotonen: Minäkin pyydän kannattaa tehtyä ehdotusta.

Puhemies: Täysi-istunto keskeytetään nyt puoleksi tunniksi.

Täysi-istunto keskeytetään kello 1 yöllä.

Täysi-istuntoa jatketaan

k:lo 1,40 yöllä.

Puhemies: Nyt seuraa äänestys siitä, onko lakiehdotus jätettävä lepäämään vai onko se hylättävä.

Äänestys ja päätös:

Joka hyväksyy puheenaolevan lakiehdotuksen sellaisena, kuin se toisessa käsittelyssä on päätetty, jätettäväksi lepäämään ensimäisiin uusien vaalien jälkeen kokoontuviin valtiopäiviin, äänestää „jaa"; jos „ei" voittaa, on se hylätty.

Äänestyksessä annetaan 162 „jaa-"ääntä ja 33 „ei-ääntä".

Puhemies: Eduskunta on siis päättänyt jättää lakiehdotuksen lepäämään ensimäisiin uusien vaalien jälkeen kokoontuviin valtiopäiviin. Asian kolmas käsittely on päättynyt. Asia on loppuun käsitelty.

Puhemies: Kun aika on niin pitkälle joutunut, lopetetaan täysi-istunto. Seuraava istunto on ensi maanantaina k:lo 2 päivällä.

Täysi-istunto päättyy k:lo 2 yöllä.

Pöytäkirjan vakuudeksi:

Eino J. Ahla.